

මාලාවතාර සුගණසිසාරය.

සුගණසිසාරය නමැති කෙතෙක් කාව්‍යමය වර්ණනා විසින්
විස්තරය.

විද්‍යාදය පිරිවෙණේ උපාමයකි
සාමාන්‍ය රහස්‍යයා සාමාන්‍යයාගේ
විසින්
ලෝකාධිපති සඳහා ගුණවතාගේ ලෝකයෙන්
සාමාන්‍යයාගේ.

—රාමය—

විද්‍යාදය පිරිවෙණේ උපාමයකි
මහතෙක් සුගණයට සමීර්ණයාදයන්ගෙන්
විසින් අවසාන ගුණවතාගේ ලෝකයෙන්
පිළිගන්නාලදි.

අ. අ. ජේ. කුමාර සහ බබ්ලිම්. එම්. ගොමාගිස් යන
දෙදෙනා විසින්

මාලාවතාරයේ පිළිගන්නා සත්ත්වයන්
ප්‍රදානය කරන්නාලදි.

1905

Balavatara Suganthisara.

Compiled by
An ancient Grammarian and Phylologist.

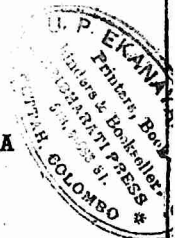
Revised by
THE REVD: K. RATANASARA
An assistant Teacher of the Vidyodaya College.

Approved by
Very Revd: M. JNANESWARA
Vico Principal of the
Vidyodaya College, Colombo.

Printed by
N, J, Cooray and W. H. Themanis,

PRINTED AT THE
VIDYASAGARA PRESS
Wellampitiya.

1905,

බාලාවතාර සුගණසිංහාර නම්වූ මේ ග්‍රන්ථය වනාහි අසවල් කාලයෙහි අසවල් නම් ඇත්තනු විසින් කරණලද්දේයයි පරමපරා කථා දියකින් හෝ පොතපතින් හෝ අපට අසන්නට දකින්නට නොලැබුණේය, එහෙත් මෙය මාගධව්‍යාකරණාණිවාවතරණයෙහි මහොපකාරීවූ බාලාවතාරාග්‍යාන ප්‍රග්‍යා ව්‍යාකරණයෙහි හා තද්‍යසනන අත්‍යග්‍රන්ථයන්හිද මහත් පවුනියක් ඇති මහොත්තමයෙක් විසින් කරණලද්දක් බැව් තත්ප්‍රතිපාදිත පදසිඬි වණිණනාදියෙන්ම මොනවට වැටහේ, මෙහි බොහෝ තත්ති සංයකාන පොත්වලින් නිදිදිමට උපදෙසද විද්‍යමානවේ, මේවූකලී බාලාවතාරයෙහි විද්‍යමාන බොහෝ ග්‍රන්ථසාන ලිඛිල්කොට අරුත් බිණීමෙන් හා මූලගයෙහි පදවිභාග ක්‍රියාසම්බන්ධ වොදනාපරිහාරදී නානාවිධ ව්‍යාකරණවිධි දක්වා විසාරකිරීමෙන්ද, සසියයෙහි මූලපටන් කාදනතාවශානය දක්වා ආශ්‍රිතකයන්ට සුබාවබෝධපරිද්දෙන් වැඩිවිකාර හැර ඒ ඒ තත්ති ඉතාමත් උචමතා සුහ්‍රපමණක් දක්වා පදසිඬි කිරීමෙන්ද, නාම බණ්ඩයෙහි ඒ ඒ ශබ්දවල පදමාලායෙදීමෙන්ද මොනවට සරසා තිබේ. නුමුත් මෙහි කාරකය සම්බන්ධ වණිණනාදියක් නොමැත්තේය, ඒ පදසිඬි පරමාධ්‍යාසයෙන් කරණලද්දක් බැවින්යයි හඟිමු.

තවද බොහෝ ටිකතැනක සහවාගෙණ තුබුන මේපොත බාලාවතාරය ඉගෙනගන්නවුන්ට පහසුයේ පදසිඬි ග්‍රන්ථසානාදිය දැන ගැනීමට මහොපකාර බැවින් මුද්‍රණයකරවා ප්‍රසිද්ධකිරීම යොග්‍යයයි කීපදෙනෙකුගේ අයදුමෙන් උකතානුකත හෙදයෙහිද බොහෝ තැන් ආශ්‍රිතකයන්ට දුරවබෝධබැවින් සුචයේ දතහැකිපරිද්දෙන් ප්‍රමුඛින් භාවකථාමාත්‍රයක් ලියා ඇතුළත්කොට විද්‍යෙදයපරිවේණිකපති ක්‍රීඩිටක වාග්ගවණ්ඩාසි තිත්කඩුමේ ශ්‍රීසුමබගලාග්‍යාන ප්‍රධාන සම්ප්‍රදායක සථවිර ස්වාමිපාදයන්වහන්සේගේ ධර්මානුකූලාසිවුද, ගණේගම විහාරාධිපති චේරගොඩ සෝමරත්නාර සථවිර ස්වාමිපාදයන් වහන්සේගේ ශිෂ්‍යවූද, විද්‍යෙදයපරිවේණික උපාධ්‍යාසි කභාවේ රහතාසාර තමාහි මාවිසින් ලේඛකත්වයෙන් සජාන දෙවනරාකරණයෙන් සංගොධනය කරණලදී.

මාගේ ආචාර්යානුකූල කෙනෙක්වූ විද්‍යෙදය පරිවේණික උප ප්‍රධානගුණ මහගොඩ ශ්‍රේණිගවර සථවිරස්වාමිපාදයන්වහන්සේ විසින් අවශ්‍ය සිහිපත්‍රාව ලෝකනයෙන් පිළිගන්නාලදී.

තවද මෙහි 1 පිටේ 19 පෙළේ “පාමාපි” යන්න “පමාපි” කියාද,
 3 පිටේ 7 පෙළේ “කෘද්ග්ග” යනු “සමාසාන්ත” කියාදා 5 පිටේ 7
 පෙළේ “අකාරව” යනු “ආකාරව” කියාද, 35 පිටේ 21 පෙළේ
 “එවං” යන්න “වචං” කියාද, 48 පිටේ 1 පෙළේ “රුකක” යන්න
 “රූප” කියාද, 72 පිටේ 2 පෙළේ “ප්‍රත්‍යයෝව” යන්න “ප්‍රත්‍යයව”
 කියාද, 73 පිටේ 16 පෙළේ “මනතුසහිත” යන්න “නතුසහිත”
 කියාද, 76 පිටේ 16 පෙළේ “තෙසංණොලොපංච” යන්න “තෙසං
 ණොලොපං” කියාද, 79 පිටේ 28 පෙළේ “කතීකරණාදිවු” යන්න
 කතීකමාදිවු” කියාද වියයුතුයි, මෙබඳු තවත් සදෛරූපාන විද්‍යමාන
 වෙනත් ඉන් ආශ්‍රිතකයන්ගේ අවබෝධයට බාධානොවන බැවින්
 මෙහි ශුචිපත්‍රයක් ඇතුළත් කිරීමට අදහස් නොකෙළෙමු, මේ බලන
 කියන සකල භවතුන්විසින් මෙකී නොකී පුහුදුන්දෙසින්වු සදෛස්
 තැන් නිදෙස්කොට ප්‍රයෝජන ගතයුතුයි.

මිට.

K. Ratanasara.

විද්‍යෙදය පිරිවෙණේ උපාමායාසී කභාවේ රත්නසාර සාමන්
 වහන්සේලවා ශුඛකරවාගෙණ මෙහිපහත නම් සදහන්කරණ අපදේ
 දෙනා විසින් මුද්‍රණයකරවණලද මේපොත නැවත මුද්‍රණයකරවීමේ
 අභිච්ඡාසිකමද අපදේදෙනාටම බැව් සියලුදෙනාවිසින් සැලකිය
 යුතුයි.

N. J. Cooray.

W. H. Temanis.

බාලාවතාර සුගණධීසාරය.

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ
සමමා සම්බුද්ධස්ස.

බුද්ධ නිරුත්තරනානාරාමයානං.
නාමා පරසුභිතච්ඡාන විධානච්ඡානං.
බාලාවතාර විදිතස්ස සුගණධීසාරං.
සසුච්ඡි සත්තභිතාමමහං ලිඛෙස්සං.

ශ්‍රී සත සකලශාසනසංරක්ෂණයෙහි දක්ෂවිචක්ෂණගුණ නිතිමා
ගීතානුවර්තක පරාජිකාමී මධ්‍යන්ත ගම්මානාමාසී ලක්ෂණ ලස
ශබ්දශාස්ත්‍රාමාසීවූ ආවායෙහිතතමයන් විසින් “බාලාවතාර” නිධාන
ප්‍රකරණාරම්භයෙහි ප්‍රාරම්භප්‍රකරණවිස්තාරපරිසමාපති ශ්‍රෝත්‍රාජනන
මහකාරපූජිතමප්‍රතිපත්තින් අනන්තරොද්ග්‍රහණධාරණ නයාශය සා
සිඛි නිතාමානිත සංඥසුඛව්‍යවහාර නිරුත්තරශාස්ත්‍රසංග්‍රහකාරප්‍රකා
ශොකන ශාස්ත්‍රාරම්භප්‍රතික්ෂේප ජනයාගේ මනිනිවෘත්ති ශ්‍රෝත්‍රාජන
තාදර ශාස්ත්‍රප්‍රවශොත්සාහජනනප්‍රකාතිසජ්ජනාකිණීන් විශිෂ්ට
ඉෂ්ටදේවතාප්‍රණාමශාස්ත්‍රාභිධානාභිධේයකරණප්‍රකාර ප්‍රයෝජනය ය
න පාමානීප්‍රකාශය පිණිස ඡට්පඤ්චාශ්‍රද්ධතර විශතවිහාරප්‍රමාණ
වෘත්ති සුකතානුෂ්ට්‍රයෙහි එක විංශතත්‍රිතවතිපච්චෙකාගිති ප්‍රභූත
චතුස්ථානයෙකැති සජාන අසමගණ වණ්ණමාත්‍රා විශ්‍රාමකවිභත චතු
කෙයක් උදුරු ගැණීමෙන් පදසබ්දකොට පරිසාවකත්‍රවෘත්තින් කර
ණලද “බුද්ධ නිධානවිච්ඡේදා” යනාදී ප්‍රථම ගාථාවෙහි පටන් සමු
ද්වයව සංඛ්‍යාත විප්‍රකාරාභිසන් අතුරෙන් බොහෝසේ සමුද්‍යාමය
අප්‍රකාශකොට ග්‍රන්ථස්ථාන සංඛ්‍යාත අප්‍රකාශ අවයවානි මාත්‍රයක්
දක්වනුලැබේ.

“බුද්ධමුප්ප්‍රලොචනං බුද්ධ නිධා අභිමඤ්චා බාලානං බුඬ්චු
ඬිසා බාලාවතාරං භාසිස්සං” යි විභත්‍යන්තපදවිභාගවශයෙන් මේ
ගාථාවොමෝ අෂ්ටපදිකාවක්වූ. මේ අටපදයෙන් “බුද්ධ නිධානවිච්ඡේ
දා බුද්ධමුප්ප්‍රලොචනං” යන්නෙන් ඉෂ්ටදේවතා ප්‍රණාමය සඤ්ඤි
තයි, “බාලාවතාරං” යන්නෙන් අභිධානාභිධේය සඤ්ඤිතය, “භා
සිස්සං” යන්නෙන් කාරප්‍රකාර සඤ්ඤිතය, “බාලානං බුඬ්චුඬිසා”
යන්නෙන් ප්‍රයෝජන සඤ්ඤිතය, මෙහි “බුද්ධං” යනු “අභිමඤ්චා”

යන පදයෙහි අනභිතිතකමිසි, “නිධා” යනු “අභිවැදිණ” යන පදයෙහි විශේෂණයි “අභිවැදිණ” යනු “භාසිසං” යන පදයෙහි පූළිකාල ක්‍රියායි; “බුඩ්ධච්ඡෙදි” යනු “බුඩ්ධ” යන පදයෙහි විශේෂණයි, “බාලාවතාරං” යනු “භාසිසං” යන පදයෙහි අනභිතිත නිමිති කමිසි, “භාසිසං” යනු අභිවැදිණයෙන් ආරම්භකාරකල “අභං” යන පදයෙහි කතීවාචී අපර කාලක්‍රියායි. ක්‍රියාව දක්වා කාරකය නොදක්වනු කිමයත්? ක්‍රියොක්තකල්පි කාරකොක්තාවේ, කාරකොක්තකල්පි ක්‍රියොක්තාවේයයි දක්වන්නාහු.

“වුතෙන ච කාරකෙයෙව ක්‍රියාකතානො පටිසතෙ ක්‍රියායවාපි වුතතායං කාරකාකතානිකං මනං”යි කීහ.

“බාලානං” යනු “බුඩ්ධිවුච්ඡි” යන පදයෙහි සමබ්ධය “බුඩ්ධිවුච්ඡි” යනු “භාසිසං” යන පදයෙහි තාදාත්මිකප්‍රදානය,

භාසිසං, කො භාසිසංති? අභං භාසිසං, කිං භාසිසංසි? බාලාවතාරං භාසිසං, කිමචාය භාසිසංසි? බුඩ්ධිවුච්ඡි භාසිසං, කෙසං බුඩ්ධිවුච්ඡි භාසිසංසි? බාලානං බුඩ්ධිවුච්ඡි භාසිසං, කිං කතා භාසිසංසි? අභිවැදිණ භාසිසං, කතිපසකාරෙති අභිවැදිණ භාසිසංසි? නිධා අභිවැදිණ භාසිසං, කිං නිධා අභිවැදිණ භාසිසංසි? බුඩ්ධි නිධා අභිවැදිණ භාසිසං, කිං භූතං බුඩ්ධි නිධා අභිවැදිණ භාසිසංසි? බුඩ්ධි ච්ඡෙදිලොචනං බුඩ්ධි නිධා අභිවැදිණ භාසිසං,

“බුඩ්ධි” යනු අකාරුණ්‍ය පුංලිග චිතියෙකවචන කාදන්තන මික පදයි, “නිධා” යනු නිෂ්පන්න නිපාතපදයි, “අභිවැදිණ” යනු නිෂ්පන්න නිපාතපදයි, “බුඩ්ධි ච්ඡෙදිලොචනං” යනු අකාරුණ්‍ය පුංලිග චිතියෙකවචන සමාසාන්තනාමිකපදයි—සමාසය වනාහි විසිතුරු පදයන්ගේ සංකෘතවශයෙන් එකවිධවෙයි, අභිසමාස පදසමාසවශයෙන් විවිධවෙයි, ලුත්තාලුත්තවශයෙන්ද විවිධවෙයි. ආදි මධ්‍යන්ත රපද ලොපවශයෙන් ත්‍රිවිධවෙයි, පූළිපරෙහයඅන්‍යපදාභි ප්‍රධානවශයෙන් චතුර්විධවේ, අබ්‍යසිතාව කමිසිධාරය දිගු තත්පරාම බහුක්‍රීඩි වැද්දකි ස්වකීයනාමවශයෙන් සතිවිධවේ; ඒ අවසමාසයෙන්, අබ්‍යසිතාවසමාසය විවිධවේ, කමිසිධාරය සමාසය නවවිධවේ, දිගු සමාසය විවිධවේ, තත්පරාම සමාසය අතිවිධවේ, වැද්දසමාසය චතුර්විධවේ, බහුක්‍රීඩිසමාසය නවවිධවෙයි, මෙසේ අවසමාසය දෙකිසක් ප්‍රභේදවේ, *

* තථි තප්පරිසො සත්ත ජලිඛිතො කමිසිධාරයො
ජලිඛිතො ච බහුබ්බිති චතුරෙව චිධා මනො
වඤ්ඤා චතුර්විධා ඤාණෙත්තසිභාවො විධා මනො”යි
සමහරයන්හි සමාසය සප්තවිංශතිප්‍රභේදයයි කියනලදී.

මෙයින් “බුධිමුද්‍රාපිලෝචනං” යනු නවවිධවූ අත්‍යපදාභිප්‍රධානබහු
 ක්‍රීඩි සමාසයෙහි තද්ගුණසංවිඥන උපමානපූජිපදයි, මේ උපමානපූජි
 පදය “උපමාන උපමෙය උපමා උපමාභේතක” යයි චතුර්ථ විශේෂ
 යෙක්වේ, එයින් “බුධිමුද්‍රානි” යනු උපමානය. “විලෝචනානි” යනු
 උපමෙයය, උපමාන උපමෙයවූ අමුද්‍රා පිලෝචන දෙදෙනාගේ සදා
 ශක්‍ය උපමාය “විශ්” යනු උපමාභේතකයි. “බාලාවතාරං” යනු අකා
 රුනන පුංලිග මිනිසාඑකවචනකාදනනනාමිකපදය. “භාසිසං” යනු
 භවිෂ්‍යත් ආතමනෙපද උත්තමපුරුෂ එකවචනානන ආකක්‍ෂාන පද
 ය. “බාලානං” යනු අකාරුනනපුංලිග ෂමි බහුවචන කාදනනනාමි
 කපදය. “බුධිමුද්‍රායා” යනු ඉකාරුනන සත්‍රිලිග චතුර්ථ එකවචන සමා
 සානනනාමික පදය, මෙයින් “බුධිං” යනු නාමාකක්‍ෂාතොපසගී නිපා
 තසංඛ්‍යාතචතුර්ථපදයන් අතුරෙන් නාමපදය. මෙහි නාමයද, “නා
 මනාමය සබ්බනාමය සමාසනනනාමය තඹිතතනනාමය කිතකනන
 නාම” යයි පංචප්‍රකාරවේ. එකවචනාදිවශයෙන් අටලොස් ප්‍රකාර
 යෙක්වෙයි, පුලලිභාදිවශයෙන් ත්‍රි ප්‍රකාරවෙයි, කමිමකාරකාදිවශ
 යෙන් අට්‍රකාරවේ; එයින් කමිමකාරකය දශවිධවේ, කතීකාර
 කය පච්චිධවේ, කරණකාරකය මිවිධවේ, සමප්‍රදනකාරකය ත්‍රිවිධ
 වෙයි, අපාදනකාරකය පච්චිධවෙයි, ආධාරකාරකය චතුර්ථවෙයි;
 මෙයේ අවිකාරකය තෙදවශයෙන් එකුන්තිස් ප්‍රභේදයෙක්වෙයි. මේ
 එකුන්තිස් ප්‍රභේදවූ කමිමකාරකාදි අවිකාරකයන් අතුරෙන් “බුධිං”
 යනු කමිමකාරකයි; හෙද “නිජීනි විකානි ප්‍රාපති ඉච්ඡිත අනිච්ඡිත ඉච්ඡි
 තානිච්ඡිත කචිත අකචිත අභිහිත අනභිහිත කමිමය” යි දශප්‍රකාරවෙ
 යි. එයින් “බුධිං” යනු ප්‍රාපතිකමිමයි, ඒ ප්‍රාපතිකමිමයද දශිතප්‍රාපති
 කමිමය අනුමාන ප්‍රාපතිකමිමයයි විප්‍රකාරවේ, එයින් මෙය අනුමාන
 ප්‍රාපතිකමිමයි. හෙද “අභිහිත අනභිහිත කමිමය” යි විප්‍රකාරවෙයි,
 එයින් මේ අනභිහිතකමිමයි, යලිද “බුධිං” යනු “සමාභීය ද්‍රව්‍යය ලිගය
 සංඛ්‍යාය කමිමාදිකාරකයයි පවාභීයෙක් වේ. “බුධිං” යන පදය සමා
 භී වශයෙන් නාමය, ද්‍රව්‍යවශයෙන් රූපය, ලිඛිතවශයෙන් පුරුෂය,
 සංඛ්‍යාවශයෙන් එකෙක, කාරකවශයෙන් කමිමය, “බුධිං” යනු සමා
 භීය “බුධි” යනු ද්‍රව්‍යය, “බුධො” යනු ලිඛිති “බුධො” යනු සංඛ්‍යාද
 වේ “බුධිං” යනු කමිමයි—මත්තෙහිද මෙම නයින් අභිවර්ණනාක්‍රමය
 තත්තත් ශබ්දානුරූපයෙන් මෙලෙසයයි දතයුතු.

සලිද වැනිහු කරණලාභෙන්.

සබ්බ සබ්බනාසබ්බතධමෙම අබ්‍රාහ්මී බ්‍රාහ්මි බ්‍රාහ්මිසානිති වා
 බ්‍රාහ්මි, තං බුධිං; නිති. විභාගෙහි නිධා “අභිවර්ණනා” යනු පූජි
 යායි, අබ්‍රාහ්මිසානි බුධානි, අබ්‍රාහ්මි ජනානි අබ්‍රාහ්මි, බුධානි ව නානි
 අබ්‍රාහ්මි වානි-බුධිබ්‍රාහ්මි; විලෝචෙනති එතෙහිති විලෝචනානි, බුධි

බ්ලෑන් විස විලෝචනානි යසස සොබුබ්බුප්විලෝචනො, තං බුබු
බ්ලෑවිලෝචනං; ඛලනති අසාසපසාසමනෙතන ජිවහනිති බාලා,
අතනන්තපරන්තසාධානෙ වෙ අන්තෙ ලුණනනි පිඤ්ඤානිතිවා බාලා,
අතනානන්තපරන්තසාධානෙ වෙ අතන්තෙ ලායනනි ගණනනිතිවා
බාලා; අවතරනනි සන්තනෙනානි අවතාරො, බාලානං අවතාරො-
බාලාවතාරො, තං “බාලාවතාරං.” “භාසියං” යනු අපරකාලක්‍රියායි.
බුද්ධිනං බුඞ්, චරිතං චුඞ්, බුඞ්ඤා චුඞ් බුද්ධිචුද්ධි, (තෙසං බාලානං)
නදන්තං බුඞ්චුඞ්ඤා “අනුකතසාධානමධ්‍යාතරණමධ්‍යාතාරං” යනු
හෙයින් “අගං” යනු භාෂණක්‍රියාවට කතීයවයෙන් එද “සන්තං”
යනුද අධ්‍යාතාරයි, මන්තෙහිද මෙසේ වැටී.

මෙතැන් පටන් මේ ගසෙහි පදසිඛිස දක්වනුලැබේ.

“සබ්බ සංඛතාසංඛතධම්මෙ අබ්බුද්ධි බුද්ධිති බුද්ධියානි” යන
වාක්‍යයෙහි “බුද්ධියෙන” යන බාහු “බුද්ධි” යි සිටී, ඔහට “භූවාදයො
ධාතවො” යි බාහුසංඥව අනෙකඤ්චරවු ධාතූනතයට “ධාතුසංභොතා
ලොපො නෙකසරස්ස” යි ලොප්ව “ධාතුලිහෙති පරපථවයා” යි නො
සෙක් ප්‍රත්‍යයන්ගේ ප්‍රාප්තියක් ඇතිකල්හි වක්‍යාවිවක්ෂා වශයෙන්
“බුධිගමාදිත්තෙ කතතරි” යි න ප්‍රත්‍යයට “ධස්තහෙති ධස්තං” යි තකා
රයට ධකාරව “භවතුන්තානමන්තානං දෙ ධෙ” යි පූථිධකාරයට දකා
රව “පථවයාදනිට්ඨා නිපාතනා සිප්පකනි” යි දකාර ධකාරයෙහිසංඝී
තව කීතකප්‍රත්‍යයානතය තමා අලිභුගෙයින් “තකිත සමාසකිතකා
නාමං වාතවෙනුනාදිසු ච” යි නාමයමෙන් කලකල්හි “ජිනවචනප්‍ර
ත්‍යං හි” යනු වැටෙන්නෙහි “ලිභ්ඤා නිපථවතෙ” යි ජිනවචනානුක
ලව ප්‍රකෘතිය බුබු යනුව ලිභ්ඤාසංඥව ඔහු කෙරෙන්පරව විභකති සංඥ
කරණලද සාදීන්ගේ ප්‍රථමාචිතියාදීන් අනියමෙන් පත්තෙහි වක්‍යා
විවක්ෂාවශයෙන් “තතො ච විභතියො” යි විතියා එකවචනසංඥත
ආං විඛත “කම්මන්තෙහි” යි කම්මිතයෙහිව “සරලොපා” දීන් පූථිසථ
රයට ලොප්ව පරස්වරයට අසමානවණිණපත්තෙහි ප්‍රතිමෙධව “න
යෙ පරංසුතෙන” යි පූථිහල්කුරු එහි පැමිණ විභත්‍යනතගෙයින් “පර
සව්ඤ්ඤපයොගෙ” යි පදසංඥව “බුබු” යනු වේ. “තීති විභාගෙහි” යන
වාක්‍යයෙහි නිශබ්දයාකෙරෙන් “විභාගෙ ධාතං” යි ධාප්‍රත්‍යයට වාක්‍යය
අප්‍රයෝගව විභකතිලොප්ව නම්වත්ව පසුව ඉන්පරව විභකතිව ඊට
“සබ්බ සමාප්‍රිසො” යනාදීන් ලොප්ව නිධා යනුවේ. අභියනු පූථිකොට
ඇති “වඤ්ඤා අභිවාදනෙ” යන බාහු “වඤ්ඤ” යි සිටී, බාහු සංඥව ලොප්ව
ඔහු කෙරෙන් පරව “පුබ්බකාලෙකතනුකානං තුනන්තානන්තා වා” යි
නාම ප්‍රත්‍යයට නාප්‍රත්‍යයා පරකල්හි බාහුනුකෙරෙන් පරව “යථාගම
මිකාරො” යි ඉකාරගමව පැමිණ “අභිවාදනො” යනුවේ, “අබ්බුද්ධිංසු”
යන වාක්‍යයෙහි “බුබුච්ඡකතෙ” යන බාහු බුබු යි සිටී, ඔහට බාහු

සංඥාව අනන්‍ය ලොප්ව “බ්‍රහ්මාදිතෝ කතන්තරි” යි අප්‍රත්‍යයව බිකාරනා හෙයින් “බිහිනගෙහි බිහි ව” යි නිකාරයට බිකාරව “භවතුප්‍රානමනනානං දොධෙ” යි බිකාරයට දකාරව පෙර කීයනලද සුතුරෙන් සංහිතව යොව “අතො නිව්වං” යි නිව් “යොසු කතනිකාරලොපෙසු දිසං” යි පූජීයට දීඝීව බ්‍රහ්මානි යනුවේ. අශ්‍රිතබදයාකෙරෙන් සමිංහට මිනිව ජන යන බාතුහු කෙරෙන් “අතීතෙ තතවනතුතාචි” යි නප්‍රත්‍යයව “ජනාදිනමා නිමිතිව” යි නිකාරයට අකාරව ලොප්ව පැමිණ අලිභුතසිත් නම්වත්ව යොහට “අතොනිව්වං” යි නිසනාදෙසව “යොසු කතනිකාරලොපෙසු දිසං” යි දීඝීව සිබවූ “අමුඛනි ජනානි” යන වාක්‍යයෙහි “අමුඛ” යනු උපපදකොට ඇති “ජනජනනෙ” යන බාතු ජන යිසිටී, ඔහුකෙරෙන් පරව “කිව” යි කීප්‍රත්‍යයව කීප්‍රත්‍යයා පරකල්පි බානුනායකට “බානුනායක ලොපො කිමිති” යි ලොප්ව කීප්‍රත්‍යයකට “කිලොපො ව” යි ලොප්ව නම්වත්ව විබතට ලොප්ව “අමුඛ්” යනුව ලිඛිතසංඥාව යොව යොහට නිව් දීඝීව “අමුඛනි” යනුවේ. “විලොචනනි ඵතෙහි” යන වාක්‍යයෙහි විපූජීවූ “ලොචදසසනෙ” යන බාතු “ලොච” යි සිටී, ඔහට බාතු සංඥව අනන්‍යව ලොප්ව “සබ්බතො ඤාප්‍රකාචිවා” යි අප්‍රත්‍යයව පැමිණ කිතක ප්‍රත්‍යයා තමා අලිභුතසිත් නම්වත්ව අංව පැමිණ “විලොචනං” යනුවේ, “බලනනි අසාසපසාසමනෙතන ජිවනනි” යන වාක්‍යයෙහි බලපාණනෙ යන බාතු “බල” යි සිටී, බාතුසංඥව ලොප්ව “බාතුසා කමාදිමිති ණො” යි. අප්‍රත්‍යයව ප්‍රත්‍යය සමබකිවූ ණහට ලොප්ව අකාරයෙහිව කාරිතප්‍රත්‍යයා පරකල්පි “අසංයොගනනායක වුචි කාරිතෙ” යි වාචි වෙයි, වන්තෙහිද “අසුචණ්ණානං වායො වුචි” යි පූජීයට වාචිව නම් වත්ව යොහට “ආව බාලා” යනුවේ. “අවතරනනි සජ්මනෙතන” යන වාක්‍යයෙහි අවපූජීවූ “තරතරණෙ” යන බාතු තර යි සිටී, ඔහට බාතුසංඥව ලොප්ව ණව අකාරයෙහිව පූජීවෘතිව නම්වත්ව දුතියා අංව “බාල” යන්න හා සමසිතව “බාලාවතාරං” යනුවේ. “භා සිසං” යන තන්හි “භාසවිසන්තියංවාචායං” යන බාතුහට බාතු සංඥව අනන්‍යව ලොප්ව ඔහුකෙරෙන් පරව “අනාගතෙ භවිසං නනි” යි භවිෂ්‍යන් ආත්මනෙපද උනතමපුරුෂ ඵකව්වන “සං” විභි කනිව බාතුහු කෙරෙන් පරව “ඉකාරාගමො අසබ්බබාතුකමිති” යි ඉකාරාගමව “භාසිසං” යනුවේ, “බාලානං” යනතන්හි පෙරමෙන් සිබ “බාල” යන්නෙන් සාමිව “බාලානං” යනුවේ. “බුජ්ඣනං” යන වාක්‍යයෙහි “බුජ්ඣනෙ” යන බාතු බ්‍රහ්ම යිසිටී, ඔහට බාතු සංඥව ලොප්ව කීප්‍රත්‍යයව තහට බිකාරව බහට දකාරව සංහිතව පැමිණ “බ්‍රහ්ම” යනුවේ. “වසිසං” යන වාක්‍යයෙහි “බ්‍රහ්ම වුචිමිති” යන බාතු

වුඩුසි සිටි. මෙසේම සිඬව සව “පතොයා”යි යාව “වුඩියා” යනුවේ. මෙනෙකින් “බුඩං”යනාදි මේගයෙහි පදසිතිය සමානයි. තදනන රව එහි යුසාකාරක පදසම්බන්ධය දක්වනුලැබේ.

“බුඩං අභිවඤ්චා බාලාවතාරං භාසිස්සං” යනු මෙහි ක්‍රියා කාරක පදසම්බන්ධය-බුඩං, සමීඥයා; අභිවඤ්චා, වැද; බාලාවතාරං, බාලාවතාර නම්වූ මේ ප්‍රකරණය; භාසිස්සං, කියමි.

“කෙන විසිට්ඨං බුඩං කෙන පකාරෙන අභිවඤ්චා කිමඤ්ච බාලාවතාරං * භාසිස්සාහි” යනු මෙහි වොදනාපදසමබන්ධය-කෙන විසිට්ඨං බුඩං, කුමකින් විශිෂ්ටවූ සමීඥයා; කෙන පකාරෙන අභි වඤ්චා, කවර ප්‍රකාරයකින් වැද; කිමඤ්ච, කුමක් පිණිස; බාලාවතාරං, බාලාවතාර නම්වූ ප්‍රකරණය; භාසිස්සාහි, කියයිදයන්? “බුඩමුණු ජවිලොචනං බුඩං නිධා අභිවඤ්චා බාලානං බුඩිවුඩියා බාලාවතාරං භාසිස්සං, යනමේ පරිභාරය සමග අනිපද සමබන්ධයි.

බුඩ, ප්‍රබුඩ්වු, අමුණුජ, නිලොත්පලදලභා සද්දයවූ, විලොචනං, විශිෂ්ටවූ නෙත්‍රවඤ්ඤයක් ඇති; බුඩං, (භූතභවිෂ්ඨ වර්තනානාකක්ෂා ත කාලත්‍රයවන්තීවූ සමීධමීයන් සමීකාරයෙන් පරෙපදෙශරහිතව ස්වයමභූඤ්ජනයෙන් දෑන සත්‍යාවගමය කළාවු) සමීඥයා; නිධා, තුන් පරිද්දෙකින්; හෙවත් කාය වාචිමන:සබ්භාතවාරත්‍රයෙන්; අභිවඤ්චා, (භය ලොභ කුලාචාර විනා භක්තිප්‍රමානිභාරුවනතොත්තමා ඩහයෙන්) මනාකොට වැද; බාලානං, (අවිදිත ශබ්දශාස්ත්‍ර සවරූපඇති අවුත්පනන) බාලයන්ගේ; බුඩිවුඩියා, ඥානාවාසිය පිණිස; බාලාවතාරං, (යථොක්තවූ බාලජනයන්ගේ ශබ්දශාස්ත්‍රාවතරණයට අත්‍ය නොපකාරී හෙයින්) බාලාවතාර නම්වූ ප්‍රකරණය; භාසිස්සං, කියමි. හෙවත් විස්තර මධ්‍යමය හැර සංක්‍ෂේපයෙන් කියමි.

“අකඛ්ථපාදසො එකවත්තාලිසං” යනු මෙහි ආදි සූත්‍රයි.

“සඤ්ඤා ව පථිභාසා ව විධං නිසමමෙව ව
පටිසෙධාධිකාගේ ව ජබ්බිධං සුත්තලක්ඛණං”යි.

සංඥදිපිලිවෙලින් සටිප්‍රකාරවේ, මෙහි සංඥසූත්‍රනම්,

“විභතතිබ්‍රජනා වග්ග නිග්ගහිතසරකඛ්ථ
රස්සාදිසොසාසොසාව සුත්තසඤ්ඤා විපඤ්චධා”යි

දක්වනලද දශප්‍රකාරවූ සංඥසූත්‍රයන් අතුරෙන් “අකඛ්ථපාදසො එකවත්තාලිසං” යනු අක්‍ෂර සංඥවිධානසූත්‍රයි, මේආදි සූත්‍රයන්ට.

**“ආරමො චචනං ප්‍රාපතිලික්ඛණං සොගලක්ඛණී
වාසාං සුත්‍රව සත්තාදා; සුත්‍රාණාමභිධායකා;”**යි.

පරියායනමිවෙත්.—මේ සුත්‍රයවනාහි විභන්‍යනන පදවිභාගවශ
යෙන් “අකඛර, අපි, ආදයෝ, එකච්ඡතාලිසං” යි වතුපදයෙක්වේ
හෙද.

**“පදං චතුබ්බිධං චුතතං නාමාක්ඛ්‍යානොපසගගජං
නිපාතජච නක්ඛෙති අසොධලභිධාවනි”**යි

නාමාදිවශයෙන් වතුපදයෙක්වේ, එයින් “අකඛර” යනු
ප්‍රථමා ඛත්‍රවචනානන නාමික පදය, “අපි” යනු උපසගීය පදය, “ආ
දයෝ” යනු ප්‍රථමා ඛත්‍රවචනානනනාමික පදය, “එකච්ඡතාලිසං”
යනු ප්‍රථමා එකච්චනානන නාමික පදය, මෙහි “අකඛර” යන පද
යෙන් සංඥ නිදේශ සඤ්ඤිතයි, මෙහි අකාරය,

**“පටිසෙබ්බුඛිනිභාවෙ අක්ඛෙත්ථ සදිසෙසි ච
මිරුබෙ ගරගෙ සුක්ඛෙ අකාගෙ මිරහප්පකො”**යි.

දසඅරුතුවෙක හෙත්තේය, මෙතැන්හි “අව්‍යාකතා ධම්මා”
යනාදි තන්හි මෙන් අනන්‍යාභිගෙති වැටේ, “අපි” යන පදයෙන් යථො
ක්තයන්ගේ අපෙක්ෂා නිදේශ සඤ්ඤිතයි. හෙද

**“සමභාවනෙ ච ගරහාපෙක්ඛාසු ච සමුවචසෙ
පසෙක සංවරණෙ වෙච ආසංසත්ථ අපිටිතං”**යි,

සන්අභිගෙක පැණේ, “ආදයෝ” යන පදයෙන් සංඥනිදේශ
සඤ්ඤිතයි. හෙද

**“මස්සාදසං ප්‍රකාතෙව සමිපාවසෙව නථා
චතුෂ්චයේසු මෙධාපි ආදිගබ්දනාහු ලක්ඛෙත්”**යි.

සතර අරුතුවෙක දන්තේයි. “එකච්ඡතාලිසං” යන විශේෂණ නිබ්දී
ශයෙන් සම්බන්ධසඤ්ඤිතයි, මේ “එකච්ඡතාලිසං” ග්‍රහණයෙන්

**“අධිකක්ඛරවනනාහි එකතාලිසතො ඉතො
න බ්‍රබවචනානිහි දිපෙනාවරිසාසගො”**යි

එක්සාලිසකින් අධිකාක්ඛරපදාරවනාවක් බ්‍රිද්වදන්හි නොවෙයි
ප්‍රකාශකලෝ. “නකඛරනහි අනන්‍යමතිබෙග්‍යං පච්චාපි න බිහග්‍යහි
අකඛර, අආදි යෙසං තෙ ආදයෝ; එකං ච වත්තාලිසං ච එකච්ඡතා
ලිසං, එකෙතාතිකා වා වත්තාලිසං එකච්ඡතාලිසං” යනු වාසාය-මේ
පිතුරෙහි පදසිහි කරන්; නපුළුබු “බර බගෙ” යන බාහුසු කෙරෙන්

“සබ්බතොණ්ඩුකාවීවා” යි අප්‍රත්‍යයව පැමිණ කම්බාරයෙහි තැපුරුණු සමාසව “අත්තනනසා නපුරසෙ” යි නතව අව “වග්ගෙ සොසාසො සානං තතිය පඨමා” යි විකව “තතිතා” දීන් නම්වත්ව සොහව ආව “අකබර” යනුවේ, අපි යන උපසගීයාකෙරෙන් සිව “සබ්බාසමාච්ඡා” යනාදීන් ලොප්ව අපි යනුවේ “ආදියනි” යන වාක්‍යයෙහි ආපුළු “ද” යන ධාතූකෙරෙන් “සඤ්ඤායං දාධාතො ඉ” යි ඉව පැමිණ සිව ලොප්ව “ආදි” යනුවේ. “අ ආදි සෙසං තෙ” යන වාක්‍යයෙහි බහුක්‍රීඩි සමාසව ප්‍රකෘතිවත්ව සමාසගෙයින් නම්වත්ව සොව “ඉවණ්ණුවණ්ණාපකිලා” යි කි සඟව සො පරකල්පි අකෘතප්‍රසාද කි සංඥයව “යොසව කතරසෙසා යොසා” යි අව සංහිතාකායව ආදයෝ” යනුවේ. එකභෙදයාකෙරෙන් සිව අංව “එකං” යනුවේ. “දසව” යි සතර තැනකතබා වඤ්ඤාසයෙන් එකගෙයකොට දසයි සිවිකල්පි සො විහතත්පරකොට “ගණනෙ දසසා විනිවතුපඤ්ච ජසනාට්ඨනව කානං” යනාදි සුත්‍රයෙන් දසභෙදයව වතාර යනාදෙසව එම සුත්‍රරෙන් යොහව ඊසං යනාදෙසව “ළදරනං” යි රහට ලව “වතනාළිසං” යනුවේ, නැවත “එකව වතනාළිසව” යන වාක්‍යයෙහි වඤ්ඤා සමාසව “එකවතනාළිසං” යනුවේ,

සුත්තනන, පිටකත්‍රයට; උපකාර, වැල්වූ; අකාරදයෝ, අකාරයා ආදිකොට ඇති; එකවතනාළිසං, එක්සාළිසක් පමණවූ, අළු, ඔහුද, හෙවත් “අපො අකබරසඤ්ඤාතො” යන පුළුවාක්‍යයෙන් සඤ්ඤා ප්‍රයෝජන ඇති වණ්ණයෝද, අකබර, අකාරයෝ නම් වෙත්; තං යථා (තෙ කතමෙ) ඔහු කවරහ? ස්ථානකරණප්‍රයත්න වශයෙන් අවතෙතෙක උපදනාවූ අකාරයා ආදිකොට ඇති නිසා හිතයා කෙළවරකොට ඇති එක්සාළිසක් පමණවූ අකාරයෝයි.

මෙයින්

“නිසසාදෙ සත් වුත්තා බ්‍රජනා නිසසිතා නතො
වගෙගකන් බහුත්තාදෙ නතො ධානලහුක්කමා” යි.

කියනලද නිශ්‍රයානිශ්‍රිතයෙන් පෙර නිශ්‍රයොක්කතය, බහුක අල්පයෙන් පෙර බහුකොක්කතය, ලහුගුරුවලින් පෙර ලහුකොක්කතය, සොමා සොමයෙන් පෙර අසොමොක්කතය, සිවිල ධනිතයෙන් පෙර සිවිලොක්කතය,

තඤ්ඤාකරෙසු, ඒ එක්සාළිසක් පමණවූ අකාරයන් අතුරැති, ඔකාරනා, ඔකාරයා කෙළවරකොට ඇති, අටය, අටදෙන; සරුනාම, සවරයෝ නම්වෙත්.

සරණාගතවන්නීන් සරණ, බන්ධන සාධකවන්නීන් වා සරණ-තත් සරණ
සු, ඒ සරණයන් අවදේනා අනුරෙහි; ලුහුමනනා, ලුහුමු මාත්‍රාඇති;
අඟුලුලුති, අකාර ලුකාර උකාර යන; තයො, තුන්දෙන; රසා,
ප්‍රසාදවරයෝ නම් වෙත්—ලුහුකා මනනා පමාණං යෙසෙනෙහ ලුහු
මනනා, රසාකාලයොගතො රසා, රසා සංඛාතො කාලො එනෙ
සමන්ති වා රසා-තත් සරණ, ඒ සරණයන් අවදේනා අනුරෙහි;
රසෙහි, ප්‍රසාදයන් තුන්දෙනා කෙරෙන්; අසෙසෙ, අනන්‍ය සරණ
යන් පස්දෙන; දිසා, දිසිසරයෝ නම් වෙත්—දිසකාලයොගතො
දිසා, දිසකාලො එනෙසමන්ති වා දිසා *—අනාගත, වර්තමානව
ධාන කාලව්‍යවධානයක් නැත්තාවූ; බසෙත්තා, බසෙත්තයෝ; සං
යොගො, සංයොගනම් වේ. “එත්” යනදි ක්‍රමයෙන් උදගරණයි, “එ
ත්” යනු සංයොගයට පුළුල් කෙටලගුරුවූ එකාරයාගේ හුසෙව්වාර
ණයට උදගරණය, “සෙයො” යනු සංයොගයට පුළුල් සවසරණ
ගුරුවූ එකාරයාගේ හුසෙව්වාරණයට උදගරණය, “ඔසො” යනු සං
යොගයට පුළුල් කෙටලගුරුවූ ඔකාරයාගේ හුසෙව්වාරණයට උදග
රණය, “සොසො” යනු සංයොගයට පුළුල් සවසරණ ගුරුවූ ඔකාරයා
ගේ හුසෙව්වාරණයට උදගරණය—සරණ යටපත්, සරණයන් අව
දේනා තබා; සෙසා, සෙසු; කාදයො, කකාරයා ආදිකොට ඇති;
නිගහතිතනා, නිගහතිතයා කෙළවරකොට ඇත්තාවූ; බසෙත්තා
බසෙත්තයෝ නම් වෙත්—සෙසියනීති සෙසා, අත්. බසෙත්තනි පකා
සෙනති වසෙත්තා—“වගනා පසෙව පසෙවසො මනනා” යනු වගින
සංයු විධානපුත්‍රයි. වර්තමාන අනාගතයෙහි සරලවාදීන් වගනා, †
පසෙව පසෙව විභාගෙනාහි වා පසෙව පසෙව එනෙසමන්ති වා පසෙව
සෙවසො, මො අනෙකා යෙසං නෙ මනනා-වගනානං, වගිනාසරණයන්
සමබන්ධි; පසෙවසො, ප්‍රථම විනිශ්චයකරයෝද; හෙවත් ක ඛ ට ට
ය ට ප ට ප ට යන අකුරුද; සොච, සකාරයද යනමොවුහු; අසොසා,
අසොසයෝ නම් වෙත්; ලුහුකා, ලුකාරයා කෙළවරකොට ඇති; අ
සෙසෙ, සෙසු වර්තමාන; සොසා, සොස නම් වෙත් අංගුති, අංකියා;
අකාරකො, අකාරයා කෙරෙන්.

“බිඳු මුලාමණාකාගේ නිගහතිතනි වුවහො
කෙටලයොපසෙවගනා අකාගේ සහතිබිසො”

* දවනති සද්දෙන දුරං ගව්‍යනීති වා දිසා.

† වගනනි එකිනාට සමානභාවං ගව්‍යනීති වා වගනා.

වුලමණාකාරෙ, සිළුමිණකට බඳුටු ආකාතිඇති; බිඳු, බිඳුනෙ
ම; නිගහිතං ඉති, නිගහිතයයි; වුට්ටනෙ, කියනුලැබේ; කෙවල
සා, හුදකලාබිඳුනුගේ; අප්පයාගන්නා, උච්චාරණාදි ප්‍රයෝගයක්
නොකොට හැකිබැවින්; අකාරෙ, අකාරයනෙම; සන්නිසිගනෙ, ලං
කරණුලැබේ-රසසසරං නිසාය ගගනිති නිගහිතං, කරණං නිග
හෙයා ගගනිති වා නිගහිතං, කියනලද මැයි.

**“කරණං නිගහගෙයාන මුබෙනාවිවචෙනසං
වුට්ටනෙ නිගහගිතනති වුතනං බිඳු සග්ගුගං”**

කරණං නිගහගෙයාන, (කණ්ඨතාලවාදි) කරණයාන හඬ
ලවා; අවිචචෙන මුබෙන, අවිචාතවු මුබය කරණකොටගෙන; සර
ගුගං, (හ්‍රස්ව) සවරයා අනුව යන්නාවූ; සං, යම් බිඳුවක්; උච්චනෙ,
කියනුලැබේද; බිඳු (ඒ) බිඳුනෙම; නිගහිතං ඉති, නිගහිතයයි;
වුතනං, (පුළුවායාසියත්විසින්)කියනලදී-සජානාති එතායාති සඤ්ඤ

සඤ්චිධානස කියා නිමවනලදී.

පුබ්බව්‍යජනං, පුළුඳයෙහිවූ ව්‍යජනසා; සරතො, සවරයා කෙරෙන්;
පුඨකතානබ්බං, වෙන්කටයුත්තේයි-“සග් සරෙ ලොපං” යනු පුළු
සවරලොප විධානසුත්‍රයි-“සග්” යනු ප්‍රථමා බහුවචනානනාමික
පදයි, “සරෙ” යනු සභ්‍යාමෙයක වචනානන නාමිකපදයි, “ලො
පං” යනු විතීයෙයක වචනානන නාමිකපදයි.

“සරං” යනු කාරිනිඤ්ඤයි, “සරෙ” යනු නිමිත්ත නිදේශයි,
“ලොපං” යනු කායානිදේශයි * ලුතති ලොපො, තං ලොපං.

**විනාසො විජ්ජමානසං ලොපො ඉති පවුට්ඨති
අවිජ්ජමානං සං නසී නසං උප්පනති ආගමො.**

අතන්නරෙ, වණිණව්‍යවධාන කාලව්‍යවධානයක් නැත්තාවූ;
සරෙ පරෙ, සවරයා පරකල්පි; සරං, පුළුසවරයෝ; ලොපං, ලොපව;
පප්පොනති, පැමිණෙත්-නගෙ පරං යුනෙන ඉති, “නගෙපරං යුනෙන”
යන පරිභාෂා සුත්‍රයෙන්; අසසරෙ බ්‍යජනො, සවර රහිතවූ ව්‍යජන
නෙම; පරකකරං, පරකකරයකර; නෙතබ්බං, පැමිණවිය යුත්තේයි;
සරෙඉති, සරෙයන්; අසමිං, මෙතැන්හි; ඔපසිලෙසිකොකාසසන්නම්,
ඔපලෙසිකාධාරසභ්‍යාමිස; තතො, එහෙයින්; වණිණකාලව්‍යවධා
නෙ, වණිණව්‍යවධාන කාලව්‍යවධාන ඇතිකල්පි; කාරියං, සංඛිතා
කායායි; භාගොති, නොවේ.

“මං අහායි” යනාදිය මෙහි ක්‍රමයෙන් උද්ගරණයි. මං අහායි ඉති, “මං අහායි” යනුද; පමාද මනුසුරනති ඉති, “පමාද මනුසුරනති” යන; ආදිගාථායං, මේපදදි ගාථායෙහි; ජනා අප්පමාදං ඉතිව, “ජනා අප්පමාදං” කිතාදවේ. “මං අහායි” යනු වණිණ්ණව්‍යවධානයට උද්ගරණයි. “ජනා අප්පමාදං” යනු කාලව්‍යවධානයට උද්ගරණයි. “මං අහායි” යනතන්හි අකාර පරවුවද බින්න මැදවූහෙයින් පුළුමකාරයට අකාරයට ලොප්නොවේ. “ජනා අප්පමාදං” යන තන්හි “පමා දමනුසුරනති” යනාදි ගෙයහි පෙර පෙදකෙළුන සිටි නකාරයට ආකාරයට උතුරුපෙද පෙර අකාර පරවුවද කල්වැවදන් හෙයින් ලොප්නොවේ. පෙර පෙද අනන්‍යතැප්මෙන් උතුරුපෙද ආදිය කියනහෙයින් විද්වත්තනාකත මැද කාලව්‍යවධාන නම්වේ. සබ්බ සක්කු, සියලු සංඛ්‍යාකායීයන්හිම; එවං, මෙසේමැයි-අනන්තරං පුළුසවර ලොපයට අනතුරුකොට; පරස්ස සරස්ස, පරසවරයට; ලොපං, ලොපය; වකඛති, (ආවායීතෙම මතු) කියන්නේය; තසමා, එහෙයින්; අනෙන, මේ සුත්‍රයෙන්; පුබ්බස්ස, පුළුසවරයට; ලොපො, ලොපය; සුයහි, හැගේ; තෙනඑව, එහෙයින්ම; සත්තමිතිද්දිසස්ස, සත්තමින් දක්වන උද්දනුගේ; පරතාපි, පරබවද; ගමන්තෙ, දන් නාලැබේ-අධිකරියහි සමිකිසිනිහි අධිකාරෙ.

“කව්‍යාසවණ්ණං ලුහෙන”-මෙහි කව් යන්නහු කෙරෙන් පරවූ වි යන නිපාතය අලපාථියෙහි වැටේ. “අසවණ්ණං” යනු කායීනීතීදේ යයි, “ලුහෙන” යනු නිමිත්තනීතීදේයයි-වණ්ණීයහි අනෙථා එතෙනානි වණ්ණණා, සමානො වණ්ණණා යස්ස සො සවණ්ණණා, නසවණ්ණණා අස වණ්ණණා, (වං) අසවණ්ණණා-අසවණ්ණණාහොතිති, අසමානවණ්ණණ වේනුයි-සරෙ, පුළුසවරයා; ලුහෙන, ලොප්කල කල්හි; පරෙ යතෙ, පරසවරතෙම; කවි, කිසිතැනෙක්හි; යානාසනනා, උත්පන්නිසාන හෙයින් ආසනනාවූ; දිසං, දිසීබවට; යාති, පැමිණේ-අනන්‍යස්ස, පද නනවූ-කවිඉති, කවියනු; කිං, කුමවය; “නෙත්ථ” යන තන්හි පද නනවූ එකාරයට යකාරදෙය නොවන පිණිසයි-සරෙ පරෙ, සවර යා පරකල්හි; අනන්, පදනනවූ; ඔකාරාකාරනං, ඔකාර උකාරයන් ව; කවි, කිසිතැනෙක්හි; වො, වකාරයෙක් ආදෙයවේ-ආදෙයි වණ්ණණස්ස යානෙ ආදියහිති ආදෙයො-තයස්ස සමෙතායසමා, “තය ස්ස සමෙතායසමා” යනතන්හි (පදනනවූ ඔකාර උකාරයන්ට වකාර දෙය නොවනපිණිසයි)-ඉතෙව, “ඉතෙව” යනතන්හි (වකාරයට වකාරදෙය නොවනපිණිසයි-වකාරෙන, වග්‍රහණයෙන්; ජාප්තෙ පි, බ්‍යජ්‍යා පරකල්හිද; (වකාරයට වකාරයෙක් ආදෙයවේ)-නවා, විකල්පයෙන්-පටගති, “පටගති” යනතන්හි (ඉවණ්ණණයට යකාර දෙය නොවනපිණිසයි)-රස්සදිසසගගණන්, පුසවය දිසිස යන

මොවුන්ගේ සංග්‍රහය පිණිසයි-රිතනං, රිකාරුදෙශබවට-ඡ අභිඤ්ඤ පුථ ඵව පාථව, “ඡ අභිඤ්ඤ පුථ ඵව පාථව” යනතන්ති (රිකාරු ශ කාරුගම නොවනපිණිසයි-නවිකාරෙත්තංයො, ලොපාගමාදි අත් විකාරයෙක් නොවෙයි යන අර්ථයි.

ඝරසත් සමබ්බසංගිතා කිසා නිමවනලදි.

සොමුති, “සොමුති” යන තන්ති (අකාරුගම නොවන පිණිසයි) තබ්බගෙහ, ඵවටඨගෙහි-අවසුසසතු, “අවසුසසතු” යනතන්ති අව ශබ්දයට ඝකාරුදෙශ නොවන පිණිසයි.

බාසද්දත්තස්ත් සමබ්බ සංගිතා කිසා නිමවනලදි.

නතංකමමං, “නතංකමමං” යනතන්ති තද්වගිතානාදෙශ නොවන පිණිසයි.

“සයෙ ච” යනු විධිසුත්‍රය, සහ ශබ්දයා කෙරෙන් නා විබතව “සබ්බාසමාවුසො” යනාදි සුත්‍රෙත් ලොප්ව සහ ශබ්දයට “චවයාද නිට්ඨා නිපාතනා සිප්පිනති” යි සකාරව යකාරයා කෙරෙන් නිවිතන සපාමිව සමිංගට ඵකාරව චයන නිපාතව “සයෙච” යනුවේ. “සහ, යෙ, ච” යි ත්‍රිපදවේ. සහ යනුද ච යනුද නිපාතයි, යෙ යනු සපා මෙකවචනානනානාමික පදයි, සහ යනු කාශීන්තීදේශයි, යෙ යනු නිවිතනතීදේශයි, ච යනු ඤ මා දෙශානුකූලිණය පිණිසයි. තෙනස හ; ඒ යකාරයා සමග; බිඤ්ඤො, නිගගනිතයගට-බිඤ්ඤො, නිගගනි තයා කෙරෙන්; පරෙ සරෙ, පරසවරයා; ලුතෙන, ලොප්කල කල්කි; සංයොගහා බ්‍යජනො, සංයොගවු ව්‍යජනනෙම; විනාසංයොගො ගොනිති, නට්ටවාට්ටුසංයොග ඇත්තේ වේනුයි; (යනු සුත්‍රානුගෙයින්,) පුබ්බසලොපො, පුච්ඡ සකාරයට ලොප්වේ.

නිගගනිතස්ත් සමබ්බ සංගිතා කිසා නිමවනලදි.

ඉඛි, මෙතැන්ති; අනිද්දිට්ඨා, නොදක්වන ලද්දවු; සකියො, සා තිතාවෝ; චුත්තානුසාරෙන, කිසනලද නයානුසාරයෙන්; ඤෙය්‍යා, දතසුත්තානුති-අසද්ධසංයොගෙ, අඤ්ඤාත්තේ විසදුගසංයෝගම වක් ඇතිකල්කි; ඵකසරුපතාව, සමානසවරුප බවද වේ-වාගමො, සසවර මකාරයෙක් ආගමවේ; සකාරෙ, සකාරයෙහි; අකාරස්ස, අකා රයගට; උච්ච, උකාරයෙක්ද ආදෙශ වේ-වාක්‍යසුබ්බව ඡ ඤානං, වා ක්‍යයාගේ සුබොධිවාරණය පිණිසද; ඡන්දනානිත්ථව, ඡන්දස්ත්‍රගේ නොපිරිහීම පිණිසද; චණ්ණලොපොපි, අඤ්ඤ ලොපයද වේ.

අකබරනියමො ජයං ගරුලහුනියමො හවෙ වුනති
දිසො සංසොගාදිපුබ්බො රසෙසා ච ගරු ලහු තු රසෙසා.

අකබරනියමො, එකාක්‍ෂරවක්‍ෂරද්වි අක්‍ෂරයන්ගේ නියමය;
ජයං හවෙ, ජයස් නම් වේ; ගරුලහුනියමො, වංකොජ් ගුරුලසුන්
ගේ නියමය; වුනති හවෙ, වානනිනම් වේ; දිසො, (කෙවල) දිසාක්‍ෂර
යද; සංසොගාදි පුබ්බො රසෙසාච, සංසොගාදින්ට පුළුවු හුචාක්‍ෂර
යද; ගරුහවෙ, ගුරුනම්වේ; රසෙසාතු, (කෙවල) හුචාක්‍ෂරය වනා
හි; ලහුහවෙ, ලසුනම්වේ. “ආ, අසස, අං, අ” යනු මෙහි ක්‍රමයෙන්
උගුරුණයි, ආ යනු කෙවල දිසිවු ගුරුහට උදුගරුණය, අසස යනු සං
සොගයට පුළුවු ගුරුහට උදුගරුණය, අං යනු නිගනනියට පුළුවු
ගුරුහට උදුගරුණය, අ යනු ලසුහට උදුගරුණයි.

එවමසුසුපි විසෙසුසුසා සංහිතා නනනිසා ගිතා
සංහිතානි ච වණණානං සංහිතානිවිධානතො.

තනනියා, පාලියට; ගිතා, අනුකූලවූ; අසුසුපි සංහිතා, (මෙහි
සාරූපයෙන් නොදක්වනලද්දවූ) සෙසු සංහිතාවෝද; එවං, මේ යට
කීපරිද්දෙන්; විසෙසුසුසා, දතයුත්තාහ; සංහිතා ඉතිව, (සංහිතා
යන්නෙහි) සංහිතා නමුදු; වණණානං, අක්‍ෂරයන්ගේ; අඛ්‍යවධාන
තො, අතරක් නැතිවීමෙන්; සනනිගි, ලංචිතෙයි, හෙවත් එක්කොට
කීමයි.

විනිමිශ්‍රකසංහිතා කියා නිමවනලදි.

මෙතැන්පටන් සවරසංහිතාදියෙහි පද සිදුකරණු ලැබෙත්.

“ලොකගෙනා” කියා සංහිතාකායීයක් කළමනා තන්හි “ලො
ක” කියාවේ, අගෙනා කියාවේ. “ලොක-අගෙනා” යනතන්හි “පුබ්බ
මධොසිතවෙසුරං සරෙන විශොජ්ජය” යන පරිභාෂා සූත්‍රයෙන් සව
රයා කෙරෙන් ව්‍යජන පහවේ, පහවන්නෙ හිදු කකාරසං අකාරයා
කෙරෙන් කකාර පහවේ, කකාර හල්වේ, සවරයා පරකල්හි පුළුසව
රයට “සර සරෙ ලොපං” යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, යට සිටි සවර
රහිත ව්‍යජනතෙම “නයෙ පරං යුතෙන” යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන්
පරක්‍ෂරයා කරු පැමිණේ. “ලොක අගෙනා” කියා පදබිඳ තුබුතන්හි
සංහිතාකායීව “ලොකගෙනා” යනුවේ.

“පන-ඉමෙ, පන-ඉමෙ” යන තන්හි-“පුබ්බ මධො-පෙ-විශො
ජ්ජයෙ” යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන් නකාරයෙහි අකාර පහකොට අසමා
න සවරූපයාකෙරෙන් පරස්වරයහට “වා පරෙ අසරූපා”හි විකල්ප
යෙන් ලොප්කොට පමුණුවා “පනවෙ” යනුද පසෙක්හි පුළුසවරලො
පයෙන් “පනිමෙ” යනුදවේ.

“බඳ්‍රස්ස-ඉව, න-උපෙති” යන තන්හි සකාර නකාරසභ අකාර පහව සවරයා පරකල්හි පුළුසවරයහට “සරු සරෙ ලොපං”යි ලොපව පසුව පරසවරයහට “කවාසවණ්ණං ලුහෙන”යි අසමාන වණ්ණවෙසි, වන්තෙහිදි තාලුප්වු ඉකාරයහට කණ්ණාතාලුප්වු එකාරය හා ඔසව්ප්වු උකාරයට කණ්ණාතව්ප්වු ඔකාරව සවරයාකර පැමිණ “බඳ්‍රස්සව නො පෙති” යනුවේ.

“නන-අසං” යනාදි තන්හි-“පුබ්බ-පෙ-විශොජ්ඣෙ”යි රකාරාදින්ගේ සවර පහකොට සවරපරකල්හි පුළුසවර ලොප්කොට පරසවරයන්ට “දීඝං”යි දීඝීකොට “නගෙ පරංසුහෙන”යි පරාසාරයා කර පැමිණවූකල්හි “නත්‍රායං” යනාදිය වේ.

“කිංසු-ඉධ” යන තන්හි “පුබ්බ-පෙ-විශොජ්ඣෙ”යි සවර පහකොට අසමාන සවරයාකෙරෙන් පරසවරයහට “වාපනෙ අසරුපා”යි ලොප්කොට “පුබ්බව”යි පුළුසට දීඝීකොට පැමිණවූකල්හි “කිංසුධ” යනුවේ.

“නෙ-අජ්ජ, භො-අහං” යන තන්හි “පුබ්බ-පෙ-විශොජ්ඣෙ”යි තකාරසභ එකාර පහකොට “යමෙද්දනාසාදෙසො”යි එකාරයහට යකාරදෙයකොට යකාර තකාරයෙහි සංගිතකොට පසෙක්හි ව්‍යජ්‍යයා පරනිමිතෙන් “දීඝං”යි දීඝීකොට පරාසාරයා කරපැමිණවූ කල්හි “තඤ්ජ, ත්‍යාහං” යනුවේ. “නෙ-එසු” යනතන්හි සවර පහව ලොපව පැමිණ “නෙස්” යනුවේ.

“සො-අසස, අනු-එති” යනතන්හි සවරපහව ඔකාර උකාරයන්ට “වමොද්දනානං”යි වකාරදෙයව වකාර සකාරනකාරයන්හි සංගිතව පරාසාරයා කරපැමිණ “සවස්ස, අනෙති” යනුවේ. “නසො-අසසු, සමෙතු-ආසසමා” යනතන්හි සවරපහව ලොපව පරාසාරයාට “තසස්ස, සමෙතායසමා” යනුවේ.

“ඉධ-අහං” යනතන්හි සවරපහව ඔකාරයහට “දොධස්සව”යි දකාරව බ්‍යජ්‍යයා පරකල්හි “දීඝං”යි දීඝීව “ඉද්දහං” යනුවේ.

“පති-අහං, වුතති-අසස” යනතන්හි ඉකාරපහව සවරයා පරකල්හි ඉවණ්ණිසට “ඉවණ්ණා යං නවා”යි යකාර ව යකාර තකාරයෙහි සංගිතව කරණලදයකාරදෙය ඇති නිශබ්දයහට පසෙක්හි “සබ්බො වං ති”යි වකාරව “පරවෙහාචො යානෙ”යි ජිව්ව පරාසාරයා කරපැමිණ “පච්චනං වුතස්ස” යනුවේ. *

* “පති-අහං” යනතන්හි තකාරසභ ඉකාරයට යකාරදෙය නොකොට කෙටිල නිශබ්දයට පමණක් වකාරදෙය කිරීමෙන් “පච්චනං”යි සිඛකලුනැතිබවද ඒ සුනතිපුකත බවද ගනිමු-පිසාර සුද්ධාති කා පිසාවෙන් දනසුතයි.

“පනි-අගගි” යනනන්ති පනි ශබ්දයහට “කවි පටි පතිස්ස”යි පටියනාදෙහට පුළිඤ්චරයහට “සර සරෙ ලොපං”ගි ලොප්ව පැමිණ “පටගි” යනුවේ.

“සථා-ඵව, සථා-ඵව” යනනන්ති ස්වරයහට ස්වරයා කෙරෙන් පරවු ඵව ශබ්දයා සමඛිඛි ආදි එකාරයට “ඵවාදිස්ස ඊ පුබ්බො ච ර ස්සො”යි ඊකාරාදෙහට එම සුත්තුරෙන්ම පුළිඤ්චරයහට භ්‍රස්ව පසෙක් ගි ඊකාරනොව පුළිඤ්චර ලොප්ව පැමිණ “සථරිව, සථරිව” යනුවේ.

“න-ඉමස්ස” යනාදිනන්ති ස්වරයා පරකල්ති “යවමදනනරලා වාගමා”යි යකාරාදිභූ ආගමව පරාක්ෂරයා කරපැමිණ “නසිමස්ස” යනාදිය වේ. “පුථ-ඵව, පා-ඵව” යනනන්ති මේ සුත්තුරෙහි චුගුණයෙන් ගකාරාගමව පසෙක්ති බ්‍යජනයා පරනිමිනෙන් පුළිඤ්චරයහට භ්‍රස්ව යටසිටි ස්වර රහිතවු ව්‍යජනනෙම “නසෙ පරං යුනෙන”යි පරාක්ෂරයා කරපැමිණ “පුථගෙව පගෙව” යනුවේ. *

“අගි-උගගනො” යනනන්ති ස්වරයා පරකල්ති “අගි” ශබ්දයහට “අබ්බො අගි”යි “අබ්බ” යනාදෙහට පුළිඤ්චරයහට ලොප්ව පැමිණ “අබ්බුගගනො” යනුවේ—සරනං සන්ති සරසන්ති.

“සො-ගිඤ්ඤ, කවිභු-කං, ඡිනෙම-නං” යනනන්ති ස්වරයහට ව්‍යජනයා පරකල්ති පුළිඤ්චරයහට “ලොපව නත්‍රාකාරෙ”යි ලොප්ව පුළිපක්ෂයෙහි මෙම සුත්තුරෙන් අකාරාගම හා අන්‍යපක්ෂව යෙහි මෙහිම චුගුණයෙන් ඔකාරාකාරාගමව පරාක්ෂරයා කරපැමිණ “ස භිකුඤ්ඤ, කවිභුනොකං, ඡිනෙමුතං” යනුවේ.

“උ-සොසො, ආ-බානං” යනනන්ති ස්වරයා කෙරෙන් පරවු භකාර බකාරයන්ට “උගගනො සොසො සොසොනං නතිපපයිමා”යි ගකාර කකාර විකව වතිව්‍යජනයා පරකල්ති පසෙක්ති පුළිඤ්චරයහට භ්‍රස්ව “උගගනොසො, අකබානං” යනුවේ.

“පර-සහස්සං, අනිප්ප-බො” යනනන්ති බ්‍යජනයා පරකල්ති “කවි ඔ බ්‍යජනෙ”යි ඔකාරාගමව පුළිඤ්චරයහට ලොප්ව පසෙක්ති “යවමදනනරලා වාගමා” යන සුත්තුරෙහි චුගුණයෙන් ගකාරයෙක්ද ආගමව පැමිණ “පරෙසහස්සං, අනිප්පගොබො” යනුවේ.

* “පුථගෙව පගෙව” යනනන්ති “යවමදනනරලාවාගමා” යන සුත්තුරෙහි චුගුණයෙන් ගකාරාගම විමසුතුයයි නොහැරේ. එසේවු භොත් කාන්තයනයෙහි නියමිත “සො පරෙ පුථස්සාගගමා කවි” යන සුත්තුරයහ “පාසස වානනාරස්සො” යන සුත්තුරෙහි නිර්විකවේ, විමසා බලා ගතයුතු.

“අව-නඩා” යනනමින් “අව” ශබ්දයෙන් “ඔ අවසාන”යි ඔකා
රුදෙයට “ඔනඩා” යනුවේ-බ්‍යජනාතං සන්ධි බ්‍යජනසංග්‍රහි.

“කිං-කතො” යනාදීන්හි වග්ගිව්‍යජනසං පරනිමිතෙන්
නිග්ගතිතයට “වග්ගනනං වා වග්ගෙ”යි තද්වග්ගිනනාදෙයට “කිංක
තො” යනාදියවේ. “පුං-ලිඛිතං” යනනමින් ලකාරයා පරකල්පිති
නිග්ගතිතයට මෙතිම චග්‍රහණයෙන් ලකාරුදෙයට “පුලිලිඛිතං” යනුවේ.

“එවං-අස්ස, එතා-අවොච” යනනමින් ස්වරයා පරකල්පිති
නිග්ගතිතයට “චද්‍යසරෙ”යි මකාර දකාරුදෙයට ස්වරලොප්ප පැමිණ
“එවමස්ස එතදවොච” යනුවේ.

“නං-එව, නං-හි” යනනමින් එකාර හකාරයන් පරනිමිතෙන්
නිග්ගතිතයට “එහෙඤ්ඤං”යි ඤකාරුදෙයට පමසක්ති “පරවෙහා
වො යානෙ”යි ඤකාර චිත්තට පැමිණ “නඤ්ඤෙව, නඤ්ඤි” යනුවේ.
විකල්පයෙන් ඤකාරනොවූ නමින් “නමෙව, නංහි” යනුවේ.

“සං-නොගො” යනනමින් යකාරයා පරනිමිතෙන් එ පර
යකාරය සමග නිග්ගතිතයට “සයෙව”යි ඤකාරව චිත්තට “සඤ්ඤ
ගො” යනුවේ.

“මඤ්ඤ-අනිච්චං, අවං-සිරෙ” යනනමින් ස්වරව්‍යජනයන් පර
කල්පිති “නිග්ගතිතව”යි කිසිතැනෙකින් නිග්ගතිතානව “මඤ්ඤං අනි
ච්චං අවංසිරෙ” යනුවේ.

“විදුනං-අග්ගං, නාසං-අහං” යනනමින් ස්වරයා පරකල්පිති
නිග්ගතිතයට “ඛවි ලොපං”යි ලොප්ප පූච්ඡිස්වරද ලොප්ප පමසක්ති
පරස්වරයට දිසිට “විදුනග්ගා නාසාහං” යනුවේ.

“බ්‍රිඛානං-සාසනං, සං-ග්ගො” යනනමින් බ්‍යජනසං පර
කල්පිති නිග්ගතිතයට “බ්‍යජනෙ ච”යි ලොප්ප පමසක්ති පූච්ඡිස්වර
දිසිට “බ්‍රිඛානසාසනං සාරගො” යනුවේ.

“බ්‍රිජං-ඉච” යනනමින් නිග්ගතිතයා කෙරෙන් පරස්වරයට
“පරෙ වා සරෙ”යි ලොප්ප “බ්‍රිජංච” යනුවේ.

“එවං-අස්ස” යනනමින් නිග්ගතිතයා කෙරෙන් පරස්වරයට
“පරෙවා සරෙ”යි ලොප්ප සංයෝග සකාරවයෙන් පූච්ඡිස්වරයට
“බ්‍යජනෙ ච විසඤ්ඤගො”යි ලොප්ප “එවංස” යනුවේ-නිග්ග
තිතයා සන්ධි නිග්ගතිතසංග්‍රහි.

“සදි-ඵවං, බොධි-අඛිනා” යනනන්ති “පුබ්බ=පෙ=වියොජ්ඣ” යන සූත්‍රයෙන් ස්වර පහකොට “ඉවණ්ණො යං නවා” යි යකාරව යකාර සංඝිතව යවන්වු දකාර ධකාරයන්ට “අනුපදිඝානං වුත්තං යොගතො” යි ජකාර ඝකාරව චිතව පරාක්ෂරයා කරු පෑමින් “සු ජේජවං, බොජ්ඣකිනා” යනුවේ.

“පථි-ඵසනා” යනනන්ති ස්වරපහව “ඉවණ්ණො යං නවා” යි ඉකාරයට යකාරකළ කල්හි “අනුපදිඝානං වුත්තං යොගතො” යි රකාරයට යකාරව යකාරවය සංඝිතව පරස්වරයා කරු පෑමින් “පයෙසසනා” යනුවේ.

“සරති” යනනන්ති “අනු=ප=යොගතො” යි ස්වර මකාරයෙන් ආගමව එයිත්ම අකාරයහට උකාරව “සුමරති” යනුවේ.

“ඉති-ඵවං” යන නන්ති ස්වරපහව ස්වරයා පරකල්හි ඉවණ්ණියට “අනු=පෙ=යොගතො” යි චකාරව නකාරයෙහි සංඝිතව පරාක්ෂරයා කරු පෑමින් “ඉතෙවං” යනුවේ.

“සා-ඉජ්ඣි” යනනන්ති ස්වරපහව අසමාන ස්වරයාකෙරෙන් පරස්වරයට “වා පරො අසරුපා” යි ලොප්ව පූඪ්ඨවරයට “අනු=පෙ=යොගතො” යි ඔකාරව පෑමින් “සොජ්ඣි” යනුවේ.

“බ්‍රිසා-ඵව” යනනන්ති ස්වරයා පරකල්හි “යවමදනතරලාචාගමා” යි මකාරගමව පූඪ්ඨවරයට “රසං” යි හ්‍රස්වව පරවු ඵකාරයට “අනු=පෙ=යොගතො” යි ඉකාරව පෑමින් “බ්‍රිසව්” යනුවේ.

“බහු-ආබාධො” යනනන්ති ස්වරපහව ස්වරයා පරකල්හි උකාරයට “වමොද්දනනානං” යන සූත්‍රයෙන් චකාරව “අනු=පෙ=යොගතො” යි හකාර චකාර විපයනීසව සංඝිතව පෑමින් “බව්හාබාධො” යනුවේ.

“අඛි-අහව්” යනනන්ති “අඛි” ශබ්දයට “අනු=පෙ=යොගතො” යි “අඛි” යනාදෙශව ස්වරයා පරකල්හි පූඪ්ඨවරයට ලොප්ව පරස්වරයට “දිඝං” යි දිඝීව පරාක්ෂරයා කරු පෑමින් “අඛිහව්” යනුවේ.

“සුඛං-දුක්ඛං-ථිමො” යනනන්ති මූලදෙපසෙහි බ්‍යජනකා පරකල්හි නිශ්ශනිතයට “අනු=පෙ=යොගතො” යි ඵකාරයහා “ථිමො” යනනන්ති පදනා ඔකාරයට ඵකාරයද කොට මූලදෙපසෙහි පූඪ්ඨවරලොප්ව පෑමින් “සුඛෙ දුක්ඛෙ ථිමෙ” යනුවේ.

“පථි-බොධො, පථි-දුතො” යනනන්ති බ්‍යජනකා පරකල්හි රකාර දකාරයන්ට “අනු=පෙ=යොගතො” යි දකාරව “පථිබොධො, පරිලාභො” යනුවේ.

“මං-අභාසි, බ්‍රිඩං-සරණං” යනනන්ති මූලදෙපසෙහි සාර ව්‍යජනසන් පරකල්කිද අන්‍ය පක්ෂයෙහි අන්‍යයෙහි සිටි නිග්ගතිත යටද “අනු=පෙ=යොගතො”යි අකාරව “මම අභාසි, බ්‍රිඩම්, සරණං” යනුවේ.

“නං-ඉමිනා” යනනන්ති සාරයා පරකල්කි නිග්ගතිතයට “මද්‍ය සරෙ”යි අකාරව පරකාරයට “අනු=පෙ=යොගතො”යි අකාරව පැමිණ “තදමිනා” යනුවේ.

“එවං-ඉමං, කිං-අහං” යනනන්ති සාරයා පරකල්කි නිග්ගති තයට “කම් ලොපං”යි ලොප්ව පරඉකාරයට “අනු=පෙ=යොගතො”යි උකාරය හා අකාරයට එකාරව පූජිසාර ලොප්ව පැමිණ “එවුමං, කෙහං” යනුවේ.

“පටිසංඛ්‍යාසං-සොනිසො” යනනන්ති ව්‍යජනසා පරකල්කි පූජිසකාරයට “අනු=පෙ=යොගතො”යි ලොප්ව “පටිසංඛ්‍යාසොනිසො” යනුවේ.

“අලාපුති සිද්ධන්ති” යනනන්ති ව්‍යජනසා පරකල්කි පූජි අකාරයට “අනු=පෙ=යොගතො”යි ලොප්ව “ලාපුති සිද්ධන්ති” යනුවේ.

“අකරමහසෙනො” යනනන්ති සකාරයෙහි ගුරුවු එකාරයට “අනු=පෙ=යොගතො”යි උසුටු අකාරයෙක්ව “අකරමහසෙනො” යනුවේ.

සංඝඤ්චිධානං සරසංඝි සංඝි
නිසෙධනං බ්‍යජනසංඝිසංඝි,
සො නිග්ගතිතසංඝි ව සංඝිකපෙස
සුනිවජ්ජො සොති මසෙසං වුජෙනා.
වොමිසංඝිසංඝි නිමි.

—0—

“ජිනවචන සුත්තං හි” යනු අධිකාර සුත්‍රසි-ජිනවචනසුත්තං හි ඉති, “ජිනවචනසුත්තං හි” යනු; සබ්බස්ස, හැමනන්ති; අධිකාරො, සම්මකිකරණලාභෙ. “ජිනවචනසුත්තං” යනු ප්‍රථමෙක වචනා න්‍යාසි. “හි” යනු නිපාතසි—දෙවපුත්තාදිමාරෙ විධිවනාදිවසෙන ජින වාචි ජිනො, පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ අජිනි ජිනාති ජිනිසංඝිති වා ජිනො, ජිනසංඝි වචනං=ජිනවචනං, ජිනවචනසංඝි සුත්තං=ජින වචනසුත්තං.

“ලිඛිතං නිප්පලිකං” යනු පරිභාෂා සුත්‍රසි. “ලිඛිතං” යනු ප්‍රථමෙක වචනාන්‍යාසි. “ව” යනු නිපාතසි. “නිප්පලිකං” යනු ආත්මසංඝි-ලිකං අත්මං ගමයති බෙංගියති ලිඛිතං.

**රුහෙණානි වචනං ලිඛිතං ලිඛිතයො නොන දිට්ඨො
ඵවං ලිඛිතං ලිඛිතයො ඤායා සොපෙසා පණ්ණිතො.**

ජීවත්තමානො, සම්මුඛවත්තං සුදුසුමු; ලිඛිතං, ලිඛිතය;
ඉධ, මේ කාන්තායනෙයති; ධර්මයති, තබනුලැබේ; නිප්පාදිතනිව,
නිපදවනුද ලැබේ.

“**ගුණා ව විභතනිසො**” යනු විධිසුත්රය—“තතො” යනු පච්චිකා
යුගෙති නිෂ්පන්න නිපාතයි. “ව” යනු නිපාතයි. “විභතනියො” යනු
ප්‍රථමා ඛණ්ඩවත්තානන්ත. “තතො” යනු අවධිනිදේශයි. “ව” යනු සමු
ච්ච නිදේශයි. “විභතනියො” යනු කාන්තනිදේශයි—එකම අන්ත
කමාදිවසෙන එකතනාදිවසෙන ව විභතනි විවිධා භාෂෙතනිති
විභතනියො—තසමා ලිඛිතා පරා, ඒ ලිඛිතකරෙත් පරා; විභතනියො
තොනනි, විභතනිනු වෙන්. වකාරෙන, වග්‍රහණයෙන්; තාසං, ඒ විභ
තනිත්; එකවචන පඨමාදිසංඝයෙව, එකවචන ඛණ්ඩවත්ත සංඝයෙව
හා ප්‍රථමාදිසංඝයෙවද වෙන්—තාසං, ඒ විභතනිත්; අනියමප
සමෙත, අනියමින් ප්‍රාප්තික් ඇතිකල්හි; වතනිවත්තසා, වතනානුගේ
විවක්ෂාවයෙන් වෙන්—යො, යමෙක්; කමමකතනාදි; කමකතා ආදිමු;
අවත්තනරං, අත්තඅවත්තවකව; අපපතො, නොපැමිණියේද;
සංසාරපථො, සංසාර රූපයෙන්ම සිටියේද; සුඛො, ඉඬිද; හෙවත්
කමාදිත්තා අමුග්‍ර; භො, හෙතෙම; ලිඛිතයොනාම, ලිඛිතාපිතමිවේ.
තසා, ඒ ලිඛිතාපිතාගේ; අනිධානමතෙන, කථනමාත්‍රයෙන්—තසා
අපි, ඒ ප්‍රථමා විභතනිනුගේද; අනියමෙ, අනියමින් ප්‍රාප්තික් ඇති
කල්හි; එකම වතනෙබ්බ, වතනානු එකමාත්‍රයක් ප්‍රකාශකරණ
කමෙතිකල්හි; එකවචනං, එකවචනමු; සි, සිවිභතනියමිවේ අතෙන,
මොහුකරණකොටගෙන; වුච්චතෙඉති, කියනුලැබේනුයි; වචනං,
වචනනමිවේ—තසමිං කතෙතු, ඒ පුළුස්වරය ලොපකලකල්හි වතනාති;
කමාදිතා, කමාදිසුත්‍රයෙන්;—සුතෙන, සුතනසානෙයති; පරං, පරා
කරයාකරා; තයෙ, පමුණුවන්නේය—අග්‍රතො, “අග්‍රතො” යන
තත්ති(යොවිභතනියං ආකාර එකාර නොවන පිණිසයි)—අභිමුඛකර
ණං, අභිමුඛයා අභිමුඛකරීම; ආලපනා, ආලපන නමි වේ; තදධි
කෙ, ඒ ආලපනාපිත අධිකකොටඇති—ගෙපරෙ, ගසංඝයපරකල්හි;
අකාරෙ, අකාරය; පිතු, පිතුසබ්බය; සද්ධි, සද්ධිසබ්බය; අත්ත, අත්ත
සබ්බය; රුජ්ඣනං, රුජ්ඣනසබ්බය යන මේ අදීන්ගේ; අනෙතො, අත්ත
සබ්බයද; අත්තං, අකාරාදෙසබ්බව; යාති, පැමිණේ—සො, “සො” යන
සුත්‍රය; සිං, “සිං” යන සුත්‍රය; ස්වාච්ච, “ස්වාච්ච” යන සුත්‍රය; සබ්බතො
ගයස්සවා, “සබ්බතො ගයස්සවා” යන සුත්‍රය; ඉති ආදිනිද්දේහි, මේ

ආදීන් දක්වන ලද්දවුන් කෙරෙන්; අකෙඳික, අනාම; අවණණ, අවණිණානනාමය; ඉවණණ, ඉවණිණානනාමය; උවණණ, උවණිණානනාමය; ඔකාරනා, ඔකාරනනාමය යන මොවුන්; සෙසා, ශෙෂයෝ නම් වෙති; තෙහි, ඒ ශෙෂයන්කෙරෙන්; පරෙ, පරවු; ගසි, ගය සිය යන දෙදෙන; ලුප්පනො, ලොප්කරණු ලැබෙන්-යො, යමෙක්; කුරෙහි, කෙරේද; සො, හෙතෙම; කතා නාම, කතී නම්වේ.

“අනො නෙන” යනු විධිසුත්‍රයි, ත්‍රිපදයි. අනො යනු පච්ඡා පියෙහි නිෂ්පාන නිපාතයි, නා යනුද එන යනුද ප්‍රථමෙකවච නානායි. අනො යනු අවධිනිදේශයි, නා යනු කාරිනිදේශයි, එන යනු කායනිනිදේශයි—“දාතුකාමො වා ගෙවතො වා ධාරයතො වා” යි වාකාරය තෙතැන්හිම යොදනු-වසඳෙන, වයබදග්‍රහණයෙන්; කුටි, කිසිතැනෙක්හි; න, දිසිනොවේ-යයමා, යමක්නුකෙරෙන්; අපෙතිවා, පතවන්නේ හෝ වේද; හං, බිය උපදින්නේ හෝ වේද; ආදනොවා, ගන්නේ හෝ වේද; තං, ඒ; අපාදනානාම, අපාදන නම්වේ; තත්, ඒ අපාදනාපියෙහි; පච්ඡිතොති, පච්ඡිතිනනිවේ.

බුධො, සඵඤ්ඤා; බුධි, පින්වන්වූ සඵඤ්ඤා; බුධං, සඵඤ්ඤා; සරතො, සිහිකරන්නාහට; සුඛං, ඵලහෙය්‍යකික පාරලොකිකසැපය; දදාහි, (යම්හෙය්‍යකින්) දේද; තතො, ඵහෙයින්; බුධෙන, සඵඤ්ඤා විසින්; දුක්ඛං, නොකොටගැත්තේ; කිං, කිම; (සිහිකරන්නාහට පවා සැපදෙන බැවින් ඔහු විසින් නොකොට ගැත්තෙක් නම් නැත ඵහෙයින්) බුධෙන, සඵඤ්ඤා කරණකොටගෙන; මහිධයො, මහත්වූ සංඛිඤ්ඤා; මුතයොඅපි, ශාරිපුත්‍රමෛද්දාලායකාදීවූ මහාශ්‍රාවකයෝ පවා; සුඛිත්තා, සුවපත්වූහ; ගෙවන් නිඛිණ සුඛප්‍රාප්තවූහ; තතො, ඵහෙයින්; බුධස්සඵල, සඵඤ්ඤාහටම; මනං, සිත; දදෙ, දෙම, හෙවත් බුදුන් සිහිකරමි; (ඵහෙයින්) බුධා, සඵඤ්ඤාකෙරෙන්; අවුත්තං, වුත් රහිතවූ; පදං, නිඛිණපදය; අහං, මම; ලහෙය්‍යං, ලබමි; (සිහිකර පමණකින්ම නිවන් ලැබෙදගත්) බුධස්ස, සඵඤ්ඤාගේ; ඉති, සංඛි නොමෝ; කිංතකරෙ, කුමක්නම් නොකරන්නිද (හැමකරන්නිම ඵහෙයින්) මම, මාගේ; හතති, හතතිනොම; බුධෙ, සඵඤ්ඤාකෙරෙහි; භව භවෙ, ජන්ම ජන්මයෙහි; අත්ථි, වේවා.

සරුපතො, සමානසරුප ඇතිබැවින්-පතෙක, එක්පක්‍ෂයෙක් හි; ජිනවචනානුරොධෙන, සඵඤ්ඤාවනසට අවිරුඬවූ පරිද්දෙන්; එනානාවො, එන යනාදේශයාගේ නොවීම වේ-අනතතං ඉති, “අන තතං” යන; භාවනිද්දෙසෙන, භාවනිදේශයෙන්; සුඛතිව, සුවිහකති

පරකල්හිද; අනො, අති යනාදෙශවේ-සුනංහිසුයොසු, සුය නංග
 හිය සොය යන මොවුන් පරකල්හිද; චකාරෙන, චග්‍රහණයෙන්;
 අඤ්ඤාසුපි පරෙසු, සෙසු විභකතින් පරකල්හිද; නතුස්ස, නතුභාග
 යාගේ; අනො, අනන්‍ය නෙම; අනං, අකාරදෙශබව; යාති, පැමි
 ඳුණි-වුනතං හිතා, කියනලද සිවිභකති හැර; සෙසෙසු, සෙසු
 විභකතින් පරකල්හි-කතො, කරණලද; නිකාරො, නිකාරදෙශද;
 ලොපොච, ලොප්ද; යෙසං, යමිකෙනෙකුන්වද; තෙසු යොසු, ඒ
 සො විභකතින් පරකල්හි; සරුනං, සවරයන්ව; දීසො හොති, දීඝිවේ-
 අකතරසෙසා, නොකරණලද ප්‍රස්ථාපැති-සිතො, සිවිභකතිකෙරෙන්;
 අඤ්ඤාසු, සෙසු විභකතින් පරකල්හි-නමති, නංවිභකති පරකල්හි;
 පිතුනං ඉති අපි හොති, පිතුනං කියාදවේ-අලිහිපරෙ, අංවිභකති පර
 කල්හි; ගොසදෙඤ්ඤාසු, ගොසබදයා සම්බන්ධ වූ ඔකාරයව; ආච
 අචාහොනාති, ආචය අචය යන මොවුනු වෙති; වසදෙන, වසබදග්‍රහණ
 යෙන්; හිනංවජ්ජිතොසු, හිය නංග යන මොවුන් වජ්ජිතකොච ඇති;
 සෙසෙසුඅපි, සෙසු විභකතින් පරකල්හිද (ආචය අචය යන මොනු
 වෙන්)-තතොනමාදො, තතොනමාදි සුත්‍රයෙහි; චකාරෙන, වසබද
 ග්‍රහණයෙන්; නංඉති, නංගන; අස්ස, මෝහව; අං, අංගනාදෙශද;
 ඔස්ස, ගොසබදයාගේ ඔකාරයහව; අවොච, අචයනා දෙශදවේ.

සංලිඛන නාමයෝ කිසා නිමවන ලද්දහ.

අභිනතා, ඝසඤ්ඤාවන බැවින්; රසොච, ප්‍රස්ථයම; විසෙසො,
 වෙනසි-අනද්දිතො, අනද්දිත් කෙරෙන් පර (ඊ ප්‍රත්‍යයට උද්ගරණ
 දක්වනු ලැබේ)

යනුලිඛන නාමයෝ කිසා නිමවන ලද්දහ.

නිව්චං, අභිකල්පයෙන්-විභතනාදෙසෙ, විභකතියට ආදෙශවු;
 සරෙ පරෙ, සවරයා පරකල්හි; මනාදිතො, මන ශබ්දයින් කෙරෙන්
 පරව; වා, විකල්පයෙන්; සාගමොගොති, සකාරයෙක් ආගමවේ.

මනං, සිතාකියන මන ශබ්දය; සිරං, හිස කියන සිර ශබ්දය;
 උරං, ලග්‍ගකියන උර ශබ්දය; තෙජං, තෙජස් කියන තෙජ ශබ්දය;
 රජං, රජස්කියන රජ ශබ්දය; ඔජං, ඔජස්කියන ඔජ ශබ්දය; වයං,
 වයස්කියන වය ශබ්දය; පයං, කිරිකියන පය ශබ්දය; යසං, යශස්

කියන සස ඉබ්දය; තපං, තපස් කියන නප ඉබ්දය; වචං, වචන කියන වච ඉබ්දය; වෙනං, වෙනස කියන වෙන ඉබ්දය යන; එවංආදී, මොවුන් ආදිකොට ඇති ඉබ්දයෝ; මනොගණො, මනොගණ නම්වෙන්.

අංනපුංසකෙති ඉති, “අංනපුංසකෙති” යන සූත්‍රයෙන්; සිලිභි, සිව්භක්ති පරකල්හි; සවිතතනියස, විභක්ති සහිතවූ; නතුස්ස, නතු ප්‍රත්‍යයට; අං, අං යනාදෙශවේ.

නපුංසක ලිඛිතනාමයෝ කියා නිමවන ලද්දහ.

කට, කලය කියන කට ඉබ්දය; කට, කලාල කියන කට ඉබ්දය; යති, යට කියන යති ඉබ්දය; මුඛි, මිට කියන මුඛි ඉබ්දය; සිඤ්ඤා, සා ගරය කියන සිඤ්ඤා ඉබ්දය; රෙණු, රොන් කියන රෙණු ඉබ්දය යන; පභුතයොව, මේආදී ඉබ්දයෝද; විපදවතුපපදඡනිවාටිනොව, විපාද වතුපපාද ඡනිවාටි ඉබ්දයෝද; පුමිනිලිඛිතා, පුංලිඛිත සත්‍රිලිඛිත ඇත්තාහුයි-අසසම, ආශ්‍රමපදය කියන අසසම ඉබ්දය; භවන, ගෘහය කියන භවන ඉබ්දය; තට, ඉවුර කියන තට ඉබ්දය; පුට, පත්‍රපුටය කියන පුට ඉබ්දය—නාමිකතා, නාමිකාත ඉබ්දයෝද—නිසෙධා, ප්‍රතිෂේධ සූත්‍රය හෙතුකොටගෙන—එකසද්දො, එක ඉබ්දයතෙම; සබ්බසා, ගණනය; අනුලස, අසද්දය; අසුඤ්ඤා, අනිකෙක; අසහාය යො, අසහාය යන මොවුන් අපීකොට ඇත්තේය; යද, යමිකලෙක් හි; සබ්බසා, සබ්බසාව අපීකොට ඇත්තේද; තද, එකල්හි; එක වචනො, එක වචන ඇත්තේවෙයි; අසුඤ්ඤා, සෙසු තන්හි; සබ්බ වචනො, සියලු වචන ඇත්තේවේ—නතතංව, නකාරබවම; විසෙසො, වෙනසි-අනතපකෙති, අකාරදෙශකල පක්‍ෂයෙහි; ලිඛිතතයො, ප්‍රා සත්‍රි නපුංසක සබ්බසාන තුන් ලිඛිතයෙහි; සමං, විභක්තිරූප සමයි-අත්ථෙජාතකා, අපීයන් ප්‍රකාශකරන්නාවූ; වණණා, අක්‍ෂරයෝ; පදං, පදනම්—එසො අමනාකං සත්ථා, “එසො අමනාකා සත්ථා” යන තන්හි (වොනො යනාදෙශ නොවන පිණිසයි)-බහුවචනෙන, බහු වචන ග්‍රහණයෙන්; පඨමෙ යොවතිව, ප්‍රථමා සො විභක්ති පරකල් හිද (වොනො යනාදෙශවේ)-අයං, මේසූත්‍රය; එදීඝානං, එකාරය දීඝීය යන මොවුන්ට; අපවාදො, බාධකයි-ආනවුනියා, නවුනි ඉබ්දය දක්වා පාවති ඉබ්ද-රුසිහෙදෙතු, ගණහෙදයක් ඇතිකල්හි වනාහි.

යථ්ථෙසු, යම් යම් අපීයන්හි; එසා, මෝය, එසො, වෙන මේය; එතං ඉති, මේයයි යන; පසිඬි, ප්‍රසිඬිතොමෝ; ලොකස්ස, ලොකයාහට; හොති, වේද; තානි ඉමානි අත්ථා, ඒ මේ අපීයෝ; ලොකෙ න, ලෝවැස්සා විසින්; ඕපුම නපුංසකානි ඉති, සත්‍රිපුං නපුංසකයෝ යයි; වුවවනෙන, කියනුලැබෙන්.

තසමා, එහෙයින්; තදන්තානමපි, ඒ නො ප්‍රත්‍යක්‍යාදීන් අන්ත කොට ඇත්තවුන්ද; විභත්‍යන්තානං, විභක්‍යින් අන්තකොට ඇති බැවින්; පදත්තං, පදබව; සිඛං ඉති, සිඛනුයි; පුත, නැවත; නවිත ති, විභක්‍ය නොවේ-සන්තමත්තේව, සැනම් අවිශේෂිත; නොහො ති, නො ප්‍රත්‍යය වේ-කකාරකාරලොපෙ, කකාරයෙහි අකාරයට ලොප්කළ කළහි; හිංවනං ද්‍යවනං සු ච, හිංවනං ද්‍යවනං ප්‍රත්‍යයන් පරකල්පිත (හිං ශබ්දයට කු යනාදේශවේ)

“සබ්බාසංචුසොපසග්ගනිපානාදීනි ච” යනු විධිසූත්‍රය— ‘සබ්බාසං’ යනු ඡෙය්‍ය බහුවචනාන්තරී. “ආචුසොපසග්ගනිපානාදීනි” යනු උසුචුම් බහුවචනාන්තරී. “ච” යනු නිපාතයි. “සබ්බාසං” යනු කාශීනිදේශයි. “ආචුසොපසග්ගනිපානාදීනි” යනු අවධිනිදේශයි. උපසග්ගා ච නිපාතා ච=උපසග්ගනිපාතා, උපසග්ගනිපාතා ආදී ශේෂං තෙ=උපසග්ගනිපාතාදශෝ, ආචුසො ච උපසග්ගනිපාතාදශෝ ච=ආචුසොපසග්ගනිපාතාදශෝ, තෙහි ආචුසොපසග්ගනිපාතාදීනි.

උපෙච්චත්ථං සජ්ජන්ති උපසග්ගා හි පාදශෝ,
චාදී පද්‍යදිලේඡකෞත නිපාතා නිපත්තන්ති හි.

සන්තමෙව හි නිලාදිවණ්ණං දීපාදශෝ විශ,
ධාතුසම්භි සන්තමෙවත්ථං උපසග්ගා පකාසකා.

ධානුත්ථං බාධතෙ කොචි කොචි තං අනුවත්තතො,
තමෙවඤ්ඤා විසෙසෙති උපසග්ගනිතිධා.

උපසග්ගා නිපාතා ච පච්චයා ච ඉමෙ තශෝ,
තෙකෙ තෙකත්ථිසයා ඉති තෙරුත්තකාබ්‍රවුං.

සසද්දො සද්දිතො චෙව පකාරත්ථෙ ච සමග්ගෙ,
ආදිකම්මප්පධානතොතාභාවතප්පරතාසු ච,
විශෝගපත්තානිත්ති තුසත්තාචිලාදිසු.

සෙති පරිහානිමති පරාජයගතිභවපි,
උකකමාසෙසනාදිසු උත්තන්ති විනිද්දිසෙ.

නිසෙසනිග්ගතාභාව නිසෙසෙතොපවෙසනො,
නිකිනතාපාතුභාවෙසු උපමානුපධාරණො.

නිගරණාච්ඡානෙසු නිසද්දො ජෙතකාදිසු,
නිති නිගරණත්ථෙ ච නිවත්තාවරණාදිසු.

උ උග්ගමෙ පධානෙ ච අනතලාභෙ ච සත්තියං,
උග්ගතෙ සමනව්‍යේ ච විශෝගකට්ඨාදියු.

කුච්ඡනාසොභනාභාව විරූපතනාසමිඤ්ඤ,
ක්විජාදියු ච අජේසු දුසද්දො සමුදිරිතො.

සමමා සම සමනනන් සහපපතනසමිඤ්ඤ,
පහවාහිමුඛවේ ච සභගගෙවාපි සභගතො.

පොනොපුඤ්ඤෙ ච සබ්බෙපෙ භුසවේ මිස්සතාය ච,
සමොධාන පිධානාදියව්‍යේසු සමුදිරිතො.

විසෙසෙ ච විරුඤ්ඤි ච විශෝගෙ විගතෙපි ච,
විරූපතායං විවිධෙ විසද්දො සමුදිරිතො.

අචසද්දො අධොභාව විශෝගෙ සුභිනිච්ඡයෙ,
ජනනෙ දෙසපේයෙයසු පරිභාවාදෙ පවතනතො.

භුසවේ භීනසාදියෙස නතියවේසු ලකඛණේ,
ඉන්ධෙහුතස්ස අකඛාණේ නුසද්දොනුගමෙ තථා,
භාගවිච්ඡානුපච්ඡිකත පච්ඡාදියු ච වතනතො.

සමනතවේ පරිචේජ්ඣෙ වජ්ජනාලිභගනෙසු ච,
නිවාසලකඛණවේසු දෙසකඛානාවජනනෙ,
මේසද්දො තථාපුජ්ඣ භොජනාදියු වතනති.

අධික්ඛාරපරිභාවා ධිජානාධිභවෙසු ච,
නිච්ඡයජ්ඣායනවේසු පාපුනාදියව්‍යවිරිතො.

විසිජානනාත්ථාහිමුඛෙ කුලසාරූපපලකඛණේ,
අධිකුඛමිත්ථෙහුතකඛානවිච්ඡාසවගිරිතො.

පටිගතෙ පටිලොමෙ ච පරිදුනෙ නිවතනතො,
පතිනිධිමති ච සාදියෙස නිසෙධාදුනලකඛණේ.

පටිච්චපඤ්ඤායෙසු විච්ඡායං පටිබොධනෙ,
භාගිත්ථෙහුත අකඛාන අත්ථාදියු ජගිරිතො

සුසද්දො සොභනෙ සුට්ඨසමමාසුඛසමිඤ්ඤ,
ආපරිසංජනවහානෙ සමිපාහිමුඛෙසු ච.

මරියාදුහිවිධිච්ඡාසු නිවාසාදුනපතනියු,
උඛකමොදි කමොදියව්‍යවේසු ච විධිගතො.

අති නිසංයතිකක නනභුසුන්දරාතිකකමාදිසු
අපි සමභාවනාපෙකකානිකුපඤ්ඤාසමුවවයෙ.

ගරභාපගනපුජසු වජ්ජනෙ ව පදුස්සනෙ,
අප සඤ්ඤා භූ විඤ්ඤාගොසා සමිපොපගමෙසුප.

දෙසකකානොපපතතිසු ගය්‍යාකාරාධිකෙසු ව,
සාදිසෙසාපරිතාපුබ්බකමෙමසවනසනෙපි ව
සඤ්ඤාපුජභුසුන්දරාදිසවනේසු සමුදිරිතො.

මපසගතිකපදං

නෙපාතිකපදංදුති පවකකාමි සමාසනො,
අසනිවාපිකං තව අලිභිගාසබ්බසමව්‍යයං.

පදනනපුරණං කිම් කිම් අනුස්ස පුරණං,
පාදපුරණමඤ්ඤානති නෙපාතිකපදං තිබා.

ඉතරිතරයොගෙ ව සමානාරෙවධාරණෙ,
සමුවවයානිවයාදෙ වසඤ්ඤා සමුදිරිතො.

චිකපපනුපමානෙසු වාසඤ්ඤා භූ සමුවවයෙ,
වවනිතචිතාසාදි සවනේසු ව පවනතති.

නාලංහලමමානො ව පරිසෙධිත්ථාවකා,
අලනති පරිශතතිමති භුසනෙපිව වනතති.

පරිසෙධිවුභිතබ්බාවෙ අඤ්ඤාතේ සදිසෙපිව,
චිරුමෙ ගරහෙ සුඤ්ඤා අකාරෙ චිරහපපකො.

අපො වන තථා බලවස්සනං නං ව භූවො පන,
තව කිංහ යගෙස හි මනං බො වෙ තතො යථා.

සුදං වරතිහං සෙය්‍යපීදං වනපි ආදයො,
පදපුරණමනනත් නිපාතාති පකාසිතා.

අපොති අනුදෙසෙ ව නිපාතො තෙසු දසසිතො,
බෙදනුකමපාසඛකපෙපකංසතේ ව වතිරිතො.

අපොති අභිකාරතේ පඤ්ඤා වානනනරදිසු,
බලුති ව පසිඤ්ඤා පරිසෙධාවධාරණෙ.

පනසද්දෙ විසෙසසේ තුසද්දෙ, තු නිවදනනෙ,
අපො විසෙසහෙතුමනි හවෙවෙකංසනාදිසු.

විඤ්ඤායං තං කථං තෙත් සෙය්‍යපීදං නිහමපන,
වනනනෙ සමගෙව හිගෙය්‍යාබිකෙ පිති සමුවවගෙ.

දුට්ඨත්පුරණං වුතනං යොගායොගවිහතනියා,
සකකාභී ලබ්‍භා ඉවෙවනෙ පඨමායං සමිරිතා.

අලෙහා හො ආවුසො හලෙහා අරෙ රෙ ජෙ හරෙ ඉභි,
හෙ ආමනනනෙ දිවා හිගෙය්‍යා නමො චාදෙ විසුවවනෙ.

සමමා සාමං සයං නිතති සං සො නො ධා ච පච්චයා,
තනිගසේ චතුත්තරසේ තවෙතුංපච්චයනකා.

සො නො පඤ්චමියා අපේ සත්තමසේ ච නො සිත්තා,
ත්‍රථහංගිංහධාදුනා සත්තමසත්තං ඡෙතකා.

සමනනතො එකමනනං එකජ්ඣං පරිතො පරි,
හෙසා සමනතා සාමනතා උච්චං නිවං නිරො රගො.

අභිතො පරමමුඛා උච්චං අබො නිරියමනනරු,
සමමුඛා අනතරං අනෙතා බහිධා බාහිරං බහි.

බාහිරං ආචි අජ්ඣානනං ඔරපාරං පුරෙ හුරං,
ආරු (ච) ආරකා පච්ඡා පෙච්ච සත්තමියා සිග්ගං.

අජ්ජ පරජ්ජ සජ්ජ යෙව සුචෙ හිගෙය්‍යා පරෙ දිවා,
අභිණ්ණං සතනං නිව්චං කාලං කලලමහිකකණං.

නතනමුතනර සුචෙ පාතො සායං සමපති ආශති,
මුහුං මුහුතනකුච්ච යද්ද හුතපුබ්බං පුරු තද්ද.

යාවදෙව තාවදෙව යාවදෙ තාවදෙ පිච,
තංඬුතාදතිරහසනතා කාලසත්තමියා සිග්ගං.

විහතනියුතනානෙතනානි නිපාතානිති දීපගෙ,
සොහනෙසවිනි. සොභීච ආමනතා සමපට්ඨන්තො.

අපෙපචනාම අපෙපච නුසද්ද සංසගෙ මනා,
අභා තග්ග ඡතුකාමං සසකකං අඤ්ඤාදානු ච.

ඉවෙච මෙතෙකංසසේ එච ඉත්තවධාරණං,
තත්‍ර කච්චිත්‍ර කිං කිංසු කථං කිමත්‍ර පුච්ඡන්තො
ඉත්තවෙච්චිතිවෙචනෙ සමුද්දා නිදසසනො,

ඉතිවාක්‍යපරිසමිතනිහෙතිනේසු ච වතනනි,
වයාභාවෙ මුධා භිශ්‍යො සොමනතායාති වාබිකෙ.

යාවතා නාවතා යාව නාව කිත්තාවතා පිච,
කිච ඵතතාව කිචෙතෙ පරිචේජ්ජත්ථාවකා.

ඵචං ඔපාසිකං සාහු ආම සාධු ලහුපිච,
පභිරුපනති ඵතෙ භු නිපාතා සමපට්ඨිජ්ජන්.

ඵචමෙචං ඵචමෙච යථෙථෙචං තථෙච ච,
යථා තථා සෙය්‍යථාපි යථාතථර්ථාවාපි ච.

යථානාම සෙය්‍යථාපිනාමා පිය යථාහිච
යථර්ථ ඵචමෙචෙති යථාතථර්ථවාදගො

නිපාතා තෙ සමුද්දිඨා පටිභාගත්ථාවකා,
අනන්තරවිකප්පත්ථෙ අථවාති විබිඤ්ඤෙ.

යථාහි ගොග්ගතා විච්ජා පදත්ථා නාතිවතනති,
සුදස්සනෙ ච සබ්බධිති භුතතායං සමිරිතො.

ඵචමිත්තප්පදෙසෙ ච පඤ්ඤාදිසු ච වතනනි,
පසංසා පත්ථනා නිඤ්ඤ සහොති ලාප්‍යනුග්ගහෙ.

නාමසඤ්ඤ පසංසාසු නිඤ්ඤපඤ්ඤාසු වතනනි,
සාධුඉති පසංසායං වතනතායාවනෙපි ච.

ඵචමෙතං සාධුසුට්ඨි සඤ්ඤා වුත්තානුමොදනෙ,
නුතං පරිචිතකකත්ථානුමානානුස්සනීසු ච.

අසබ්බෙය්‍යානුස්සවෙසු කිර නිඤ්ඤයමිරිතො,
කසමා කාරණප්ච්ජායං ඉධිසහඤ්ඤ වොදනෙ.

කාරණවේජ්ජනෙ යසමා තසමා තෙන තථාහිති,
සමක්ඛ්‍යායනතු අමා සහ සබ්බං සමිරිතො.

විසුං පුටු අසබ්බිකාතෙ විප්පයොගෙ විතා රිතෙ,
බ්‍රහ්මපකාරෙ පුටුතානාසඤ්ඤා සුට්ඨිකු කුච්ඡිතෙ.

පුත අප්පඨමෙ වුත්තං විච්ජන්තේසු කථපිති,
ධාකකන්තුං සකිං සබ්බා විභාගත්ථස්ස භේත්තකා.

ර්භකං අප්පමඤ්ඤෙසු මඤ්ඤත්ථ සතිකං ඉති,
ආසුභුනනමරං ඛප්ප මචිරං භුවටං ලහු.

එම. සුග්‍රහපුරනගරගනාගසකඩා
ගනිබ්බකිනනරමනුසංසිසාවපෙනා,
මානබගජබගමතුරබගවරගසිනා
ව්‍යංගවජකවජපතරවජමිගසංසොණා.

ආලොකලොකනිලසානිලවාගසොග
වාසාවගාවනිගමාගමබමකාමා,
සංකොසකොසපටිසාසවකොධලොහ
සාරමහඵමගමදමානපමාදමකඩා.

සුනනාගසුගපනසාසනවමපකමි
හිපනාලතාලවකුලජ්ජනකිංසුකා ව,
මජ්ඣරකුඤ්ඤවිමජ්ඣරකුජරුකඩා
කෙසො මසුරසකුණ්ණකිපකොසවගංසා.

මොහුද බුදුසදහා සදිසයෝයි. මෙයින්මතු සදිසවු විබත්තු
නොදක්වනු ලැබේ.

“සසාව”යි සිහව ආව” පැමිණ “අනනා” යනුවේ—“යොනමා
නො”යි සොහව ආනොව පැමිණ “අනනානො” යනුවේ—“බ්‍රහ්මතත
සබරුජදිනො අමානං”යි අංහව ආනංව පැමිණ “අනනානං” යනු
වේ—හි පරකල්හි “අනනානොනා නිසම්මනතතං”යි අනනානතයහව
අනව “සුතිසාකාරෙ ඵ”යි අකාරයව ඵකාරව පැමිණ “අනනනෙහි
අනනනෙහි” යනුවේ—“සසා නො”යි සහව නොව “අනනනො”
යනුවේ—“සුනංතිසු ව”යි දිසීව “අනනානං” යනුවේ—“අමතතුමතනතු
රුජබ්‍රහ්මතතසබසඤ්චිතාදිති සමා නාව”යි සමාවිබත නාවිබත
මෙන්ව “අනනනා” යනුවේ—“තතො සම්නති”යි සම්හව නිව
“අනනති” යනුවේ—“අනතතං” යන සුත්‍රවිධාකරණයෙන් සුත්‍රිහකති
පරකල්හිද අනව “සුතිසාකාරෙ ඵ”යි ඵකාරව පැමිණ “අනනනෙ
සු” යනුවේ.

ඵකවචන

බහුවචන

- ප්‍ර- අනනා
- ආ- (හෙ) අනන අනනා
- මි- අනනානං අනනං
- නා- අනෙන අනනනා
- ක- අනෙන අනනනා

- අනනානො
- (හවතො) අනනානො
- අනනානො
- අනනනෙහි අනනනෙහි
- අනනනෙහි අනනනෙහි

ව- අතනනො	අතනානො
උ- අතනනා අතනමනා අතනසමා අතනනෙහි අතනනෙහි	
ඔ- අතනනො	අතනානො
ආ- අතනනි	අතනනෙසු

“අතන” ශබ්දයෙන් ආනමය කියත්.

“නාමිනි රඤ්ඤ වා” යි විභක්ති සහිත “රජ” ශබ්දයහට “රඤ්ඤ” යනාදෙශව “රඤ්ඤ” යනුද. නාමව එතු යනාදෙශව “ගජෙන” යනුද වේ. ගිපරකල්හි ගජ ශබ්දයට “රජස්ස රජු සුනංහිසු ව” යි විකල්පයෙන් ගජ යනාදෙශව “සුනංහිසුව” යි දිශීව “ගජ්ඣ ගජ්ඣ” යනුද “සුනංහිසු රො එ” යි එකාරව “ගජ්ඣ ගජ්ඣ” යනුද වේ. “රජස්ස රඤ්ඤ රජ්නො සෙ” යි සම්මතයකි “රජ” ශබ්දයට “රඤ්ඤ රජ්නො” යනාදෙශව “රජස්ස රජ්නො” යනුද. “රඤ්ඤ නමි වා” යි නාම විභක්ති සහිත රාජශබ්දයහට විකල්පයෙන් රඤ්ඤ යනාදෙශව “රඤ්ඤ ගජ්නං ගජ්නං” යනුද වේ. “සම්මිති රඤ්ඤ රජ්නි” යි සම්මතයකි සහිත රාජශබ්දයහට “රඤ්ඤ රජ්නි” යනාදෙශව “රඤ්ඤ ගජ්නි” යනුද, සු පරකල්හි ගජ යනාදෙශයදිග විමෙන් “ගජ්ඣ ගජ්ඣ” යනුද වේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ඉ- රජ	රජනො
ආ- (හෙ) රජ රජ	(හවනො) රජනො
මි- රජනං රජං	රජනො
නි- රඤ්ඤ රජෙන	රජ්ඣ රජ්ඣ රජෙන රජෙන
ක- රඤ්ඤ රජෙන	රජ්ඣ රජ්ඣ රජෙන රජෙන
ව- රඤ්ඤ රජ්නො	රඤ්ඤ රජ්නං රජ්නං
උ- රඤ්ඤ රජමනා රජසමා	රජ්ඣ රජ්ඣ රජෙන රජෙන
ඔ- රඤ්ඤ රජ්නො	රඤ්ඤ රජ්නං රජ්නං
ආ- රඤ්ඤ රජ්නි රජමනි රජසමි රජසු රජෙන	

“ගජ” ශබ්දයෙන් රජ දරුවන් කියත්.

“ආසිමිති” යි සි පරකල්හි නමුහට ආව සිහට ලොප්ව “ගුණවා” යනු වේ. යො පරකල්හි විභක්ති සහිතව නමුහට නොනා යනාදෙශව “ගුණමනො” යනුද, විභක්ති රහිත නමුහානමයෙන් අතනායහට “නමුහානො යොසු ව” යි අකාරව යොහට “සබ්බයොනිකමා එ” යි අකාරව පෑමින් “ගුණමනො” යනුද වේ. ගුණයො පරකල්හි

විෂයකති සහිතවු නතුහව “අවණණා ච ගෙ” යි අං අ ආ යනුට “(ගෙ) ගුණවං ගුණව ගුණවා” යනුද සොහව පෙරමෙන්ව “(භවගෙනා) ගුණවගෙනා ගුණවනනා” යනුද වේ. අං පරකල්හි නතුහවයාගේ අන්තයහව “නතුසානෙනා යොසුව” යි චග්‍රහණයෙන් අකාරව පැමිණ “ගුණවනනා” යනු වේ. සොහව එකාරව පැමිණ “ගුණවගෙනා” යනු වේ, නා විහකති සහිත නතුහව “තොතිතා සසමිනාසු” යි විකල්පයෙන් නා යනාදෙයව “ගුණවනා” යනුද නාහව එන යනාදෙයව “ගුණවගෙනන” යනුද පූච්ඡ සුත්‍රවලින් “ගුණවගෙනහි ගුණව ගෙනහි” යනුද වේ. ස විහකති සහිත නතුහව “තොතිතා සසමිනාසු” යි විකල්පයෙන් නො යනාදෙයව පසෙකති සකාරගතව “ගුණ වගො ගුණවනනාසා” යනු වේ. නං විහකති සහිත නතුහව “නමහි තංවා” යි විකල්පයෙන් නංව පසෙකති නං පරකල්හි “නතුසානෙනා යොසුව” යි චග්‍රහණයෙන් අන්තයව අකාරව “සුනංහිසුව” යි දීඝී “ගුණවනං ගුණවනනානං” යනු වේ. සමිං සහිත නතුහව “තො තිතා සසමිනාසු” යි විකල්පයෙන් නිව “ගුණවති” යනුද සමිංහව “සමාසමිනතංවා” යි එකාරව “ගුණවගෙන” යනුද ගුණවනනමහි ගුණවනනාසමිං ගුණවගෙනසු” යනුද වේ.

එකවචන.

බහුවචන.

මු- ගුණවා	ගුණවගෙනා ගුණවනනා
ආ- (ගෙ)ගුණවං ගුණව ගුණවා	{(භවගෙනා) ගුණවගෙනා ගුණවනනා
මි- ගුණවනනං	ගුණවගෙන
නි- ගුණවතා ගුණවගෙනන	ගුණවගෙනහි ගුණවගෙනති
ක- ගුණවතා ගුණවගෙනන	ගුණවගෙනහි ගුණවගෙනති
ව- ගුණවතො ගුණවනනාසා	ගුණවතං ගුණවනනානං
ප- ගුණවතා ගුණවනනලො ගුණවනනාසවා	} ගුණවගෙනහි ගුණවගෙනති
ම- ගුණවතො ගුණවනනාසා	
ස- ගුණවති ගුණවගෙන ගුණ වනනමහි ගුණවනනාසමිං	} ගුණවගෙනසු

“ගුණවනතු” ශබ්දයෙන් ගුණ ඇත්තවුන් කියත්.

එවං “මඝවා භූලවා ඵලවා සඝවා ධනවා සුනවා භගවා හිම වා බලවා ෂිලවා පඤ්ඤවා” ඉදිවාදයො ගුණවනතුසද්දසමා.

“සිමිති ගවේෂණාදීනං නතසද්දෙ අ”යි ගහනට අංව සිතට ලොප්ව “ගවේෂ” යනුද, සිතට බව “ගවේෂනො” යනුද, “නත” හට “නතු” වත්ව සොවිතකති සහිත නතුහට “නතුසසනො”යි නො යනාදෙශව “ගවේෂනො” යනුද, සොහට අංව “ගවේෂනා” යනුද වේ. සෙස්ස “ගුණවනතු” ශබ්දය හා සමයි.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- ගවේෂ, ගවේෂනො	ගවේෂනො, ගවේෂනා
ආ- (හෙ) ගවේෂ, ගවේෂ, ගවේෂා	(භවනො) ගවේෂනො, ගවේෂනා
ච- ගවේෂනං	ගවේෂනෙ
හා- ගවේෂතා, ගවේෂනෙන	ගවේෂනෙහි, ගවේෂනෙනි
ක- ගවේෂතා, ගවේෂනෙන	ගවේෂනෙහි, ගවේෂනෙනි
ව- ගවේෂතො, ගවේෂනාසා	ගවේෂතං, ගවේෂනානං
ස- ගවේෂතා, ගවේෂනාමා	} ගවේෂනෙහි, ගවේෂනෙනි
ම- ගවේෂතො, ගවේෂනාසා	
ස- ගවේෂති, ගවේෂනෙ ගවේෂ	} ගවේෂනෙසු
නතවති, ගවේෂනසමි.	

“ගවේෂන” ශබ්දයෙන් යන්නවුන් කියැත්.

එවං මහං වරං තිඝං දදං භූපං සුණං වචං

ජයං ජීරං එවං මිසං සරං කුබ්බං ජපං වජං.

ඉව්වාදයො ගවේෂන සද්දසමා.

අකාරගහනං.

ආකාරනන පුංලිඛගයෝ අප්‍රසිධිති, * “අගති” ශබ්දයා කෙරෙන් සිව සිපරකල්හි ඉවණිය “ඉවණණුවණණාඤාලා”යි සිය-ඤව සි හටලොප්ව “අගති” යනුද, සොහට “සපතො ව යොනං ලොපො”යි

* “සා, මා, පච්ඡකබ්වමා” යනාදී ආකාරනනනාමද පෙණෙන් එහි වරනැගීම මෙසේයි.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- සා	සා
ආ- (හෙ) ස සා	(භවනො) සා
ච- සං	සෙ
හා- සෙන	සාහි සාහි
ක- සෙන	සාහි සාහි
ව- සාය සසා	සානං
ස- සා සමනා සසමා	සාහි සාහි
ම- සසා	සානං
ස- සෙ සලහි සසමි.	සාසු

“සා” ශබ්දයෙන් සුහබ්වයන් කියැත්.

විකල්පයෙන් ලොප්ව “යොසු කතනිකාරලොපෙසුදීඝං”යි ඛසංඥා හට දීඝීව “අගනි” යනුද, පසෙක්ති “යොසුවකතරසෙසාරෙඤ්ඤා”යි භෞ පරකල්පි අකෘත භූභව ඛසංඥයට අකාරට “අගගගො” යනුද වේ— “අමො නිගනතිතං ඛලපෙති”යි ඛසංඥා කෙරෙන් පරවු අං විග නතිත නිගනතිතබ්වට පැමිණ “අගගිං” යනුවේ—නිපරකල්පි “සුතං ස්වට”යි දීඝීව පසෙක්ති ගිහට ගිව “අගගිගි අගගිගි” යනුවේ—ග හට “ඛලුතො සසං නොවා”යි නො යනාදෙශට “අගගිනො” යනු ද, පසෙක්ති සකාරවිකට “අගගිසං” යනුද වේ—“ඛලුතො ච”යි සමාහට නාව “අගගිනා” යනුවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- අගනි *	අගනි, අගගගො
ආ- (ගෙ) අගනි	(නවනොතො) අගනි, අගගගො
මි- අගනි	අගනි, අගගගො
නා- අගනිනා	අගනිති, අගනිති
ක- අගනිනා	අගනිති, අගනිති
ම- අගනිනො, අගනිසං	අගනිනා
භ- අගනිනා, අගනිනා, අගනිසමා	අගනිති අගනිති
ඝ- අගනිනො, අගනිසං	අගනිනා
ඝ- අගනිමිති, අගනිසමි	අගනිසු †

“අගනි” ශබ්දයෙන් ගිනි කිසත්.

තේනි පාණි ගණයි මුඛි කුවර් වජ්ඣ සාලි විභි
ව්‍යාධි ඛධි බොධි සංඛි ගිඛි කෙඛි සානි දීපි.

ඉඛි මුඛි මණි බනි ගිඛි රචි කචි කපි
අඛි මඛි නිඛි විඛි අඛි කිමි පනි ගඛි

අඛි නිමි කලි බලි ජලනිඛි ගහපනි
උරාඛිති වරමනි නිරාපධි අඛිපනි.

ඉවාදයො අගනි සද්දව.

“ආදි” ශබ්දයා කෙරෙන් පර සමිංහට “ආදිතො ඔ ව”යි අං ඔ යනාදෙශට “ආදිං ආද්” යනුවේ. සෙස්ස “අගනි” ශබ්දය මෙති.

ඉකාරනාම.

* “අගනිසිති” යන සුත්‍රයෙන් “අගනි” ශබ්දනාමට “ඉති” යනා දෙශට “අගනිති” යන රූපයක්ද ප්‍රථමා එකවචනයෙහි වේ.

† දීඝී නොවීමෙන් “අගනිසු” යනුද වේ.

ශ්‍රී පරකල්හි “දණ්ඩ” ශබ්දයහට “අභො රසං” යනාදීන් හ්‍රස්ව පෑණි “නසිසම්චතපුංසකානි”හි ප්‍රභිෂ්ඨව පිහට ලොප්ව “දණ්ඩ” යනුද, පසෙක්හි යොහට “සපතො ච යොනං ලොපො”හි ලොප්ව “දණ්ඩ” යනුද පසෙක්හි යොපරකල්හි ඔසංඥයට “අභොරසං” කවචනායොසවපි ච”හි හ්‍රස්ව කාතහ්‍රස්ව ඔසංඥයා කෙරෙන් පරවු යොහට “යොනං නො”හි නොව “දණ්ඩනො” යනුද චේ-ග පර කල්හි ඔසංඥයට “ඔලපා රසං”හි හ්‍රස්ව (ගෙ) දණ්ඩ” යනුචේ, අං පරකල්හි “අභොරසං” යනාදියෙන් හ්‍රස්ව පසෙක්හි “නං ඔ නො කතරසං”හි අංහට නංව “දණ්ඩනං දණ්ඩං” යනුචේ-“අ භොරසං” යනාදීන් හ්‍රස්ව “දණ්ඩනා” යනුචේ-“ඔලතො සස නො වා”හි පසෙක්හි සහට නොව “දණ්ඩනො දණ්ඩසං” යනු චේ-“යම්නනි”හි යම්හට නිව “දණ්ඩනි” යනුචේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- දණ්ඩ	දණ්ඩ, දණ්ඩනො
ආ- (ගෙ) දණ්ඩ	(හගවනො) දණ්ඩ, දණ්ඩනො
මි- දණ්ඩනං, දණ්ඩං	දණ්ඩ, දණ්ඩනො
භා- දණ්ඩනා	දණ්ඩහි, දණ්ඩහි
කා- දණ්ඩනා	දණ්ඩහි, දණ්ඩහි
ච- දණ්ඩනො, දණ්ඩසං	දණ්ඩනං
භ- දණ්ඩනා, දණ්ඩමනා, දණ්ඩසමා	දණ්ඩහි, දණ්ඩහි
ම- දණ්ඩනො, දණ්ඩසං	දණ්ඩනං
ස- දණ්ඩනි, දණ්ඩමනි, දණ්ඩසමි	දණ්ඩස්

“දණ්ඩ” ශබ්දයෙන් දඩ ගත්තවුන් කියත්.

බමම් සබ්බි ඤාණි භස්සි චක්ඛි පානි දුසි රභි
ජනනි මාලි චමම් යොගි භාගි හොගි කාමි සාමි.

බජි ගණි සසි කුටසි ජපි යානි සුඛි සිඛි
දනනි මනනි කජි වාගි කුසලි මුසලි බලි.

පාපකාරි සතතුසානි මලලකාරි දිසජ්චි
බමමවාදි සිහනාදි භූමිසාධි සිසසාධි.

ඉවාදයො දණ්ඩි සද්දසමමා
ජ්ඣාරනාං.

‘හිකු’ ශබ්දය කෙරෙන් සිසොව විභතති පරකල්හි උවණිණ යට “ඉවණ්ණුටණ්ණාඤ්ඤා”හි ල සංඥව සිහව ලොප්ව ලසංඥයා කෙරෙන් සොහව “ලතො වොකාරොව”හි වො යනාදෙශව “වෙ වොසු ලොව”හි ලසංඥයට අකාරව “කපතො ච යොනං ලොපො”හි පසෙක්හි සොහව ලොප්ව කරණලද ලොප්ආභි සො පරකල්හි ල සංඥයට “යොසුකතනිකාරලොපෙසු දිසං”හි දිසීව “හිකු හිකු වො හිකු” යනුවේ-ශ්‍රී සංඥයට ලොප්ව “(හෙ)හිකු” යනුද, ආල පන සොහව “අකතරසා ලතො යව්‍යාලපනසා වෙවො”හි වෙවො යනාදෙශව “වෙවොසු ලොව”හි ලසංඥයට අකාරව “හිකුවෙ හිකුවො හිකු” යනුද වේ.

එකවචන.

බහුවචන.

පු- හිකු	හිකුවො, හිකු
ආ- (හෙ) හිකු	{(භවනේතො) හිකුවෙ, හිකුවො හිකු
ඕ- හිකුං	හිකුවො, හිකු
කා- හිකුතා	හිකුහි, හිකුහි
ක- හිකුතා	හිකුහි, හිකුහි
ච- හිකුතො, හිකුසා	හිකුතං
ප- හිකුතා, හිකුමතා, හිකුසමා	හිකුහි, හිකුහි
ඔ- හිකුතො, හිකුසා	හිකුතං
ඤ- හිකුමහි, හිකුසමිං	හිකුසු, හිකුසු

“හිකු” ශබ්දයෙන් හිකුන් කියන.

‘ජනු’ ශබ්දයා කෙරෙන් පර සොහව “ලතො වොකාරොව”හි කාරග්‍රහණයෙන් නොව “ජනුතො” යනුවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

පු- ජනු	{ජනු, ජනුවො, ජනුතො, ජනුසො
ආ- (හෙ) ජනු	{(භවනේතො) ජනු ජනුවො ජනු තො, ජනුසො
ඕ- ජනුං	{ජනු, ජනුවො, ජනුතො ජනුසො
කා- ජනුතා	ජනුහි ජනුහි
ක- ජනුතා	ජනුහි ජනුහි
ච- ජනුතො, ජනුසා	ජනුතං

- ප- ජනතුනා, ජනතුමනා, ජනතුසමා { ජනතුනි ජනතුනි
 ස- ජනතුනො, ජනතුසො ජනතුනං
 ස- ජනතුමනි, ජනතුසමි ජනතුසු, ජනතුසු

“ජනතු” ශබ්දයෙන් සැවසන් කියත්.

“සඤ්ඤ” ශබ්දයා කෙරෙත් සිට “සඤ්ඤානාදිනමා සියමි, සිලොපොච්ච”යි “සඤ්ඤ” ශබ්දයාගේ අන්තයට ආකාරව මෙයින්ම සිහවලොපව “සඤ්ඤ” යනුද, සො පරකල්හි “සඤ්ඤ” ශබ්දයාගේ අන්තයට “අඤ්ඤාසාරනං”යි ආර යනාදෙශව “තනොයොන මොතු”යි සොහට ඔකාරව “සඤ්ඤ” යනුදවේ. ආර යනාදෙශයා කෙරෙන් නාහට “නාඤ්ඤ”යි ආකාරව “සඤ්ඤ” යනුවේ-සවිහකති පරකල්හි “උසසමි සලොපොච්ච”යි “සඤ්ඤ” ශබ්දයාගේ අන්තයට උකාරව සහව මෙයින්ම ලොපව “සඤ්ඤ සඤ්ඤානො සඤ්ඤාසාර” යනුද, නං පරකල්හි “චානමනි”යි විකල්පයෙන් ආරව පසෙක්හි “සඤ්ඤානානව”යි “සඤ්ඤ” ශබ්දයාගේ අන්තයට ආකාරව “සුනංහි සුච්ච”යි දීඝිව “සඤ්ඤානං, සඤ්ඤානං” යනුද වේ-සමා විබහනා විබහ මෙන්ම “නාඤ්ඤ”යි නාහට ආකාරව “සඤ්ඤ” යනු වේ-සමිහට ඉකාරව “ආරොරසසමිකාරො”යි ඉ පරකල්හි ආර යන්නට භුසව “සඤ්ඤ” යනුවේ.

චිත්තවචන.

බහුවචන.

ප- සඤ්ඤ	සඤ්ඤ
ආ- (හෙ) සඤ්ඤ සඤ්ඤ	(හවනො) සඤ්ඤ
මි- සඤ්ඤාරං	සඤ්ඤාරෙ සඤ්ඤාරෙ
නා- සඤ්ඤාර	සඤ්ඤාරෙහි සඤ්ඤාරෙහි
ක- සඤ්ඤාර	සඤ්ඤාරෙහි සඤ්ඤාරෙහි
ච- සඤ්ඤ සඤ්ඤානො සඤ්ඤාසාර	සඤ්ඤාරං, සඤ්ඤාරං
ප- සඤ්ඤාර	සඤ්ඤාරෙහි සඤ්ඤාරෙහි
මි- සඤ්ඤ සඤ්ඤානො සඤ්ඤාසාර	සඤ්ඤාරං, සඤ්ඤාරං
ස- සඤ්ඤාරි	සඤ්ඤාරෙසු

“සඤ්ඤ” ශබ්දයෙන් සැවසන් කියත්.

චිත්තවචන.

බහුවචන.

ප- නතතා	නතතාරෙ
ආ- (හෙ) නතත නතතා	(හවනො) නතතාරෙ
මි- නතතාරං	නතතාරෙ නතතාරෙ

කෘ- නන්තාර	නන්තාරෙහි නන්තාරෙහි
ක- නන්තාර	නන්තාරෙහි නන්තාරෙහි
ම- නන්තු නන්තුනො නන්තුසු	නන්තාරනං නන්තාරනං
ම- නන්තාර	නන්තාරෙහි නන්තාරෙහි
ම- නන්තු නන්තුනො නන්තුසු	නන්තාරනං නන්තාරනං
ස- නන්තරි	නන්තාරෙසු

“නන්තු” ශබ්දයෙන් මුදුබුරන් කියත්.

“පිතාදිනමසිමහි” යි සිව්භක්ති හැර සෙසු විභක්ති පරිකල්පිත ආර සත්‍යාදේශයට ප්‍රස්ථවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- පිතා	පිතරෙ
ආ- (හෙ) පිත පිතා	(භවනො) පිතරෙ
මි- පිතරං	පිතරෙ පිතරෙ
හෘ- පිතර්	පිතරෙහි පිතරෙහි පිතුහි පිතුහි
ක- පිතරු	පිතරෙහි පිතරෙහි පිතුහි පිතුහි
ම- පිතු පිතුනො පිතුසු	පිතරුනං පිතානං පිතුනං
ම- පිතර	පිතරෙහි පිතරෙහි පිතුහි පිතුහි
ම- පිතු පිතුනො පිතුසු	පිතරුනං පිතානං පිතුනං
ස- පිතරි	පිතරෙසු පිතුසු

“පිතු” ශබ්දයෙන් පිතෘන් කියත්.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- භාතා	භාතරෙ
ආ- (හෙ) භාත භාතා	(භවනො) භාතරෙ
මි- භාතරං	භාතරෙ භාතරෙ
හෘ- භාතර්	භාතරෙහි භාතරෙහි භාතුහි භාතුහි
ක- භාතරු	භාතරෙහි භාතරෙහි භාතුහි භාතුහි
ම- භාතු භාතුනො භාතුසු	භාතරුනං භාතානං භාතුනං
ම- භාතර	භාතරෙහි භාතරෙහි භාතුහි භාතුහි
ම- භාතු භාතුනො භාතුසු	භාතරුනං භාතානං භාතුනං
ස- භාතරි	භාතරෙසු භාතුසු

“භාතු” ශබ්දයෙන් ප්‍රාතෘන් කියත්.

සෙතු කෙතු රුහු භාතු සඬිකු උච්චු චෙළ මච්චු
සිඬු නෙරු මෙරු සතතු කාරු හෙතු ජනතු රුරු

හතනු ජේතනු නේතනු සොතනු ඤාතනු ජේතනු හොතනු දානු ධානු
නතනු බොධු විඤ්ඤාපෙනු *

ඉවෙව්වමාදයො සද්දා

උකාරනා.

“අභිභු” ශබ්දයා කෙරෙන් පර සිහව ලොප්ව “අභිභු” යනුවේ.
යොවිහකති ලොප්කළ කල්හි “අභිභු” යනුද, “අකාරසං” යනා
දීත් හ්‍රස්වකොට යොග්‍යව වො යනාදෙය කළකල්හි “අභිභුවො”
යනුද වේ. මෙහි ආලපනයෙහි කෘත හ්‍රස්වබැවින් වෙ යනාදෙය නො
වේ, සෙස්ස “භික්ඛු” ශබ්දයමෙනි, හ්‍රස්වභාවය පමණක් වෙනයි.

එකව්වන.

බහුව්වන.

ප්‍ර- අභිභු	අභිභුවො අභිභු
ආ- (හෙ) අභිභු	(භවනො) අභිභුවො අභිභු
චි- අභිභුං	අභිභුවො අභිභු
නා- අභිභුනා	අභිභුහි අභිභුති
ක- අභිභුනා	අභිභුහි අභිභුති
ච- අභිභුනො අභිභුසං	අභිභුනං
ප- අභිභුනා අභිභුමා අභිභුසමා	අභිභුහි අභිභුති
ඨ- අභිභුනො අභිභුසං	අභිභුනං
ස- අභිභුමහි අභිභුසමං	අභිභුසු

“අභිභු” ශබ්දයෙන් මැඩපවත්වන්නාවූත් කියත්.

“සබ්බඤ්ඤා” ශබ්දයා කෙරෙන් පර සොහව ලොප්ව “සබ්බ
ඤ්ඤා” යනුද, පසෙක්හි “ලනො වොකාරොව”හි ච හ්‍රහණයෙන්
නො යනාදෙයව පෙරසේ හ්‍රස්වව “සබ්බඤ්ඤානො” යනුදවේ.
මෙහි සොහව වො ආදෙය නොවේ.

* මෙහි “සෙතු කෙතු” යනාදී ගණන් දක්වනලද ශබ්ද සමූහය
අතින් පොත්වල “භික්ඛු” ශබ්දය ලඟවද, අනතුරුව දැක්වූ “හතතු”
ශබ්දදීය “භාතු” ශබ්දය ලඟවද දක්වනලදී. මෙහිද “සෙතු” යනාදීය
“භික්ඛු” ශබ්දයමෙන්ද “හතතු” ආදීය “පිතු” ශබ්දදීය මෙන්ද වර්තා
විතයුතු.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- සබ්බසද්දු	සබ්බසද්දුනො සබ්බසද්දු
ආ- (හෙ)සබ්බසද්දු	{(භවනොනා) සබ්බසද්දුනො සබ්බසද්දු
මි- සබ්බසද්දුං	සබ්බසද්දුනො සබ්බසද්දු
නා- සබ්බසද්දුනා	සබ්බසද්දුහි සබ්බසද්දුහි
කා- සබ්බසද්දුනා	සබ්බසද්දුහි සබ්බසද්දුහි
ව- සබ්බසද්දුනො සබ්බසද්දුසුං සබ්බසද්දුනං	
ප- සබ්බසද්දුනා සබ්බසද්දුභිං සබ්බසද්දුසම්මා	{සබ්බසද්දුහි සබ්බසද්දුහි
ඨ- සබ්බසද්දුනො සබ්බසද්දුසුං සබ්බසද්දුනං	
ස- සබ්බසද්දුමිති සබ්බසද්දුසම්මං සබ්බසද්දුසු	

“සබ්බසද්දු” ශබ්දයෙන් සියල්ල දන් නවුන් කියත්.

උපකාරනං.

“හො” ශබ්දයා කෙරෙන් සිතට ලොප්ව “හො” යනුවේ. භෞ පරකල්හි හො ශබ්දය සමබන්ධිවූ ඔකාරයට “යොසුව”යි ආව යනා දෙයට “හාවො” යනුවේ. “අවමිති ව”යි අං විභක්ති පරකල්හි හො ශබ්දයාගේ ඔකාරයට ආව අව යනාදෙයයෝව “ආවසු වා”යි ආව යන්නේ වකාරස්ව අකාරයට විකල්පයෙන් උකාරව “හාවු හා වං ගවං” යනුවේ. නාපරකල්හි හො ශබ්දයාගේ ඔකාරයට “අවමිති ව”යි වශබ්දයෙන් ආව අව යනාදෙය හා නාහට “අනො නොන”යි එන යනාදෙයට “හාවෙන ගවෙන” යනුවේ. ස පරකල්හි ඔකාරයට “හාවසෙ”යි ආව යනාදෙය හා “අවමිති ව”යි චුත්‍රණයෙන් අව යනාදෙයට “හාවසෙ ගවසෙ” යනුවේ. “නනොනං” යනාදි සුත්‍රයෙහි වකාරයෙන් නංහට අංව හො ශබ්දයාගේ ඔකාරයට අවව “සුතිනාසුව”යි චුත්‍රණයෙන් හොහට ගුයනාදෙයට නකාර මිතිව “ගවං ගුහනං ගොනං” යනුවේ. සමාපරකල්හි හො ශබ්දයාගේ ඔකාරයට “අඳ්ඳිතිව”යි චුත්‍රණයෙන් ආව අව යනාදෙයට සමා හට “සමාසමිනනං වා”යි විකල්පයෙන් ආකාරව පැමිණ “ගාඨා ගවා ගාවමා ගවමා ගාවසමා ගවසමා” යනුවේ. සමිං විභක්ති පරකල්හි “අවමිතිව”යි වකාරයෙන් ආව අවට “සමාසමිනනං වා”යි විකල්පයෙන් සමිංහට වකාරව සුපරකල්හි “සුතිසමිනාගෙ එ”යි වකාරව “හාවෙන ගවෙන ගාවෙසු ගවෙසු ගොසු” යනුවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- ගො	ගාවො
ආ- (ගෙ) ගො	(භවනෙතා) ගාවො
ච්- ගාවුං ගාවං ගවං	ගාවො
භා- ගාවෙන ගවෙන	ගොහි ගොහි
කා- ගාවෙන ගවෙන	ගොහි ගොහි
ච- ගාවස්ස ගවස්ස	ගවං ගුහනං ගොනං
ප- ගාවා ගවා ගාවච්ඡා ගව ච්ඡා ගාවස්මා ගවස්මා	} ගොහි ගොහි
ඡ- ගාවස්ස ගවස්ස	
ස- ගාවෙ ගවෙ ගාවච්ඡි ගව ච්ඡි ගාවස්මා ගවස්මා	} ගාවෙසු ගවෙසු ගොසු

“ගො” ශබ්දයෙන් ගෙවිත් කියත්.

බ්‍රිඛතතා ග්‍රජගුණවා ගවජනනනාදි දණ්ඨ ව
ගිකුචු ව ජනනා සංඝා ව නතතා ව පිතුගානු ව
අගිතු සබ්බස්සා ගොහි එවං සුලලිඛිතසබ්බතො.

ප්‍රමානං ලිතා අඛිතා

සුලලිඛිතා.

“කඤ්ඤා කඤ්ඤා කඤ්ඤායො” යනනන්හි සිව්වකතනාදීන් පර
කල්හි සත්‍රි ලිඛිතයෙහි වැටෙන්නාවූ ආකාරයහට “ආසො”හි සසං
ඥව “සෙසතො ලොපං ගසිපි”හි සිහට ලොප්ව “කඤ්ඤා” යනුද,
“සපතො ව යොනං ලොපො”හි විකල්පයෙන් යොහට ලොප්ව “ක
ඤ්ඤා කඤ්ඤායො” යනුද වේ—“සතෙ ච”හි ගසංඥයහට එකාරව
“(ගෙ) කඤ්ඤා” යනුද, යොහට පෙර පරිදිව “(ගොහි) කඤ්ඤා
කඤ්ඤායො” යනුදවේ. නාදී එකවචනයන්ට “සතොනාදීනං”හි
ආස යනාදෙශව “කඤ්ඤාය” යනුදවේ. සසංඥයා කෙරෙත් සම්ම.
හට “සපතො යම්ම යං වා”හි විකල්පයෙන් සං යනාදෙශව “කඤ්ඤා
යං කඤ්ඤාය” යනුදවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- කැඳැය	කැඳැය කැඳැයෝ
ආ- (හෙ) කැඳැය	(හොහි) කැඳැය කැඳැයෝ
වි- කැඳැය	කැඳැය කැඳැයෝ
භෘ- කැඳැය	කැඳැයහි කැඳැයහි
ක- කැඳැය	කැඳැයහි කැඳැයහි
ච- කැඳැය	කැඳැයන.
ප- කැඳැය	කැඳැයහි කැඳැයහි
ඔ- කැඳැය	කැඳැයන.
ඝ- කැඳැය. කැඳැය	කැඳැයු

“කැඳැය” ශබ්දයෙන් දසහැවිරිදි සත්‍රින් කියන.

සඬා මෙඬා පැඳැය, විජ්ජා විජ්ජා මහතා නැණා විණා
 ඉවජා මුවජා එජ මාසා මෙනතා මොනා සිතවා ගිතවා
 ජයසා ගිවා ජිවතා වාවා ජාසා ආසා ගබ්ගා නාවා
 ගාථා සෙනා ලෙඬා සාලා මාලා බෙලා සුජ බිබ්බා
 පිපාසා වෙදනා සැඳැය වෙනතා නසිණා පජ
 දෙවනා වට්ටනා ගොඬා බලානා පරිසා සහා
 උහනා සෙපාලිකා ලඬකා සලාකා වාලුකා සිඬා
 විසාඬා විසිඬා සාඬා වවා වැඳැයා ජවා සවා
 පෙඬා සොණඬා විනණඬා ව කරුණා වහිනා ලතා
 කථා නිඳු සුඬා ගඬා වාසනා සිංසපා පපා
 පහා සිමා බමා ජාසා බතනිසා සකඬා සුඬ
 දෙලා තුලා සිලා ලිලා ලාලෙලා මෙබලා කලා
 වලවා ලමුසා මුසා මැඳැයා සුලසා දිසා
 නාසා පුණ්ණා ගුහා ජ්භා ලසිකා වසුඬා සුඬා

ඉවාදයෝ කැඳැය සඳැසමා

ආකාරනත.

“රතනි” ශබ්දයා කෙරෙන් සිතසාව සත්‍රි ලිඛනයෙහි වැටෙන්
 නාවූ ඉවණිණයට “තෙ ඉව්ඛා පො”යි පසංඥව සිතට ලොප්ව
 “තෙපතො ව යොතං ලොපො”යි යොතට විකල්පයෙන් ලොප්ව කර
 ණලද ලොප්ආකී සො පරකල්පි “යොසු කතනිකාරලොපෙසු දීඝං”

සි දිසිට “රනනි රනනි රනනිසා” යනුවේ-පසංඥයා කෙරෙන් පරවු නා ස සමා සමි, විතකතින්ට “පතොයා”යි යාටි“රනනිසා” යනුවේ. “සපතො සමි යං වා”යි සමිහට විකප්පයෙන් සං යතාදද යව “රනනිසං රනනිසා” යනුවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

පු- රනනි	රනනී රනනියො
ආ- (හෙ) රනනි	(හොනි) රනනි රනනියො
මි- රනනි,	රනනී රනනියො
නා- රනනියා	රනනීහි රනනීහි
ක- රනනියා	රනනීහි රනනීහි
ච- රනනියා	රනනීනං
ප- රනනියා	රනනීහි රනනීහි
ම- රනනියා	රනනීනං
ස- රනනියං රනනියා	රනනීසු *

“රනනි” ශබ්දයෙන් ගුණය කිසිත්.

පතනි පුතනි වුතනි කිතනි මුතනි නිතනි ධතනි කතනි
සතනි නතනි සිධි සුධි ඉධි වුධි බුධි බොධි
භූමි භිති පිති සුති සද්ධි සභ්බි සානි කොචි
දිසි වුසි හුසි සසි පාලි ආලි නාලි කෙලි

සති මති ගති වුති ධති රති රූපි ජපි සුවති කති රසමි අසති
වසති ඔසති අභූලි යුලි දුඤ්ඤි දෙණි අවු පාටලි සිඪි ථුති
ආකති

ඉව්වාදයො රනනිව

ඉකාරනා

* මෙහි ප්‍රථමා බහුවචනයෙහි “රනන” යන රූපයක්ද පාතියා පසුබිම් එකවචනයන්හි “රනන” යන රූපයක්ද, සපනම් එකවචනයෙහි “රනසං, රනන, රනනි, රනනා” යන රූපද වෙත්.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- නදී	නදී නදියෝ
ආ- (හෙ) නදී	(හොහි) නදී නදියෝ
මි- නදිං	නදී නදියෝ
නෘ- නදියා	නදීහි නදීහි
ක- නදියා	නදීහි නදීහි
ච- නදියා	නදීනං
භ- නදියා	නදීහි නදීහි
ෂ- නදියා	නදීනං
ස- නදියං නදියා	නදීසු *

“නදී” ශබ්දයෙන් ගංගෝ කිසිහි.

මහි වෙනරැන් වාපි පාටලි කදලි සමි
තාදි කුමාදි තරැන් වාරැන් බ්‍රාහ්මැන් සබ්
ගනිබ්බි කිනනදි නාහි දෙවි සකති අපී මිහි
වාතදි සුකදි සිහි ගංගි කාහි ව කුකකුටි
ඉට්වාදයෝ නදීව

“කකුකු” ශබ්දය “කකුකු”හි සිටි, සත්‍රි ලිඛිතයෙහි වැටෙන්නාවූ අකාරාන්ත නාමයාකෙරෙන් පරව “ඉත්‍රියමනෝ ආප්පව්වයෝ”හි ආප්‍රත්‍යයව ප්‍රත්‍යසංචරයා පරකල්හි පූජිතවරයෙහි “සරලොපා” දීත් ලොප්ව පැමිණ ප්‍රත්‍යසාන්තයා තමා අලිගු හෙයින් “තභිතා”දි සුත්‍රයෙහි චග්‍රහණයෙන් නම්වත්ව බහුකෙරෙන් පරව සිව් ලොප්ව “කකුකු” යනුවේ. “නදදිතොවා ඊ” යන්නෙන් ඊ ප්‍රත්‍යයව “න දී” යනුවේ. ඊ ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි “මාතුලාදිනමානනමිකාරෝ”හි “මාතුල” ශබ්දයන්තයව ආනව “මාතුලානි” යනුවේ. ඊ පරකල්හි “න වනන” ශබ්දයන්තව හොන යනාදෙශව “හොනි” යනුවේ. “මාණව” ශබ්දදීත් කෙරෙන් “ණවණිකණෙය්‍යණනතුනි” යි ඊ ප්‍රත්‍යයව “මා ඣමි” යනාදියවේ. “ගුණවනතු” ශබ්දයා කෙරෙන් ඊව ඊ පරකල්හි නතුනව “නතුසු නමිකාරෝ”හි විකල්පයෙන් තකාරව “ගුණවනි

* මෙහි ප්‍රථමා ආලපන මිහියා බහුවචනයන්හි “නාජෝ” යනු ද, මිත්‍රියා එකවචනයෙහි “නදියං” යනුද, නාහියා වතුම් පඤ්චමි භූමි එකවචනයෙහි “නාජෝ” යනුද, සපනම් එකවචනයෙහි “නාජෝ” යනුදවේ.

ගුණවනි” යනුවේ. “වහනා” ශබ්දදීන්ගේ “නත” යන්න “නතු” වත්ව මෙසේම සිඬව “මහනි මහනි” යනාදිය වේ. “පති හික්කු රජකාරනෙහි ඉති”යි ඉති ප්‍රත්‍යයව “පතිසිතිමහි”යි “පති” ශබ්දන්තයට අකාරව “සරලොපා”දියෙහි “තු” ග්‍රහණයෙන් ලොප්‍රතිමෙධව “වෘපරෙ අසරූපා”යි ඉකාරයහව ලොප්ව “පුබ්බො ච”යි දීඝීව “ගහපනානි” යනුවේ.

කඤ්ඤ රහති නදි සාගු මාගු බිතුදුනිභි
ජග්ගු අහිදි නගනදි මාගුලානි සබාදි ච
ගහනි මාණවිතාදි ගුණවනි මහනිතිච
ගහපනානි ච මෙධාචි ධම්මවාදිජිහ්වගහො

ඉත්තිසා ලිතා අඛ්‍යා

ඉත්තිලිඛිතා.

“විතත” ශබ්දයා කෙරෙන් සිසොව අකාරනනා නපු සකලිඛ නාමයාකෙරෙන් පරවු සිහව “සිං” යන සුත්‍රයෙන් අං යනාදෙශව පමණ “විතතං” යනුද, සොහව “අතො නිව්වා”යි අවිකල්පයෙන් නිත්‍යනාදෙශව නිහව “සබ්බසොනිනමාථ”යි විකල්පයෙන් ආව නිපර කල්හි “යොසු කතනිකාරලොපෙසු දීඝං”යි දීඝීව “විතතා විතතා නි” යනුදවේ. ගසැඤ්ඤා පරකල්හි “අකාර පිතාදුන්නානමා”යි ආව “ආකාරෙවා”යි විකල්පයෙන් හුස්වව ගසැඤ්ඤාහව ලොප්ව “(ගෙ) විතත විතතා” යනුවේ. විනිසා සොහව නිව නිහව “සබ්බසොනින මාථ”යි විකල්පයෙන් එව “විතෙන විතතානි” යනුවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

පු- විතතං	විතතා විතතානි
ආ- (ගෙ) විතත විතතා	(හවනෙතා) විතතා විතතානි
මි- විතතං	විතෙන විතතානි
තා- විතෙනන	විතෙනහි විතෙනහි
ක- විතෙනන	විතෙනහි විතෙනහි
ච- විතතාය විතතායා	විතතානං
ප- විතතා විතතමහා විතතායමා	විතෙනහි විතෙනහි
ම- විතතායා	විතතානං
ස- විතෙන විතතමහි විතතායමි.	විතෙනසු

“විතත” ශබ්දයෙන් සිත කියත්.

සුඤ්ඤාපාපඵලරක්ඛණාධිනා සොහසානසුඛදුක්ඛකාරණං.
දුනසිල ධනකාන ලොචනං මූල කුල බල භල මඩගලං.
නලිනලිඛිත මුඛයා ජලමුෂං සුලින ධඤ්ඤා ගිරඤ්ඤා පදමනං.
පදමපණණ සුසානවනාසුඛං හදසච්චරවත්ථ කුලිඤ්ඤං.

නසනවදනසානොදනසොපාණපාණං.
හවන භවන ලොහාලාහ තුණ්ඩණ්ඩ පිඨං.
කරණ මරණ ඤ්ණා රමමණා රඤ්ඤානානං.
නගර නගර නිරවජනන ජ්‍යෙද්දකානි

ඉව්වාදයො විතතංව

“මන” ශබ්දයා කෙරෙන් පර නාහට “මනොගණාදිනො සමි,
නානම් ආ”යි ආකාරව විභක්තාදෙශ ස්වරයා පරකල්පි “සසරෙවා
ගමො”යි “මන” ශබ්දයා කෙරෙන් සකාරගමව “මනසා” යනුවේ.
“සසස වො”යි සවිභක්තිහට ඔකාරව “මනසො” යනුවේ. සමාවිභ
ක්තිහට “සසස වො”යි චුගුගණයෙන් ආකාරව “මනසා” යනුවේ.
සමි.විභක්තිහට “මනොගණාදිනො සමිනනානම් ආ”යි ඉකාරව “සස
රෙවා ගමො”යි සකාරගමව “මනසි” යනුවේ.

ඵකවමන.

බහුවමන.

ප- මනං	මනා මනානි
ආ- (හෙ) මන මනා	(භවනො) මනා මනානි
ඕ- මනං	මනේ මනානි
නා- මනසා මනෙන	මනෙහි මනෙහි
ක- මනසා මනෙන	මනෙහි මනෙහි
ච- මනසො මනසා	මනානං
ප- මනසා මනමනා මනසමා	මනෙහි මනෙහි
ඕ- මනසො මනසා	මනානං
ඤ- මනසි මනෙ මනමහි මනසමි. මනෙසු	

“මන” ශබ්දයෙන් සිත කියැවේ.

සි පරකල්පි විභක්ති සහිත නාහට “අංනපුංසකෙහි”යි අංව
“ගුණවං” යනුද, සො පරකල්පි “නතුස්සනො යොසුච”යි නතු හා
ගානාහට අකාරව සොහට “අනො නිවචං”යි නිව නිපරකල්පි “යො
සො” දිත් දිගුව “ගුණවහනානි” යනුවේ. සෙස්ස පුංලිගුමෙහි. කිසං
ඥා කෙරෙන් පරවු සොහට “ගොනනනි නපුංසකෙහි”යි නිව වික
ලායෙන් සොහට ලොප්ව දිසිව “අසීනි අසී” යනුවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- අභි	අභි අභින්
ආ- (හෙ) අභි	(හෙ) අභි අභින්
චි- අභි.	අභි අභින්
කා- අභිනා	අභින් අභින්
ක- අභිනා	අභින් අභින්
ච- අභිනො අභියා	අභිනා.
භ- අභිනා අභිමා අභියා	අභින් අභින්
ම- අභිනො අභියා	අභිනා.
ස- අභිමති අභියම්.	අභියු අභියු

“අභි” ශබ්දයෙන් අ, ච කිසත්.

නපුංසක “දණ්ඩ” ශබ්දයා කෙරෙන් සිව ලොප්ව “අභරණං” යනාදීන් ප්‍රසව්ව “දණ්ඩ” යනුවේ—ආලපනයෙනි “(හෙ) දණ්ඩ (හ වනො) දණ්ඩති දණ්ඩ” යනුද, විනිසාවෙහි දණ්ඩනා දණ්ඩි දණ්ඩති දණ්ඩි යනුදවේ, සෙස්ස පුංලිභුමෙති.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- ආයු	ආයු ආයුති
ආ- (හෙ) ආයු	(හෙ) ආයු ආයුති
චි- ආයු.	ආයු ආයුති
කා- ආයුනා	ආයුති ආයුති
ක- ආයුනා	ආයුති ආයුති
ච- ආයුනො ආයුසා	ආයුනා.
භ- ආයුනා	ආයුති ආයුති
ම- ආයුනො ආයුසා	ආයුනා.
ස- ආයුමති ආයුසම්.	ආයුසු ආයුසු

“ආයු” ශබ්දයෙන් ආයුස කිසත්.

විභත. මනාදි ගුණව. ගැට්. අභි ව දණ්ඩි ව ආයු ඉවෙව්ව සංඛිට්ඨාසද්දහෙන් නපුංසකෙ.

නපුංසකානං ලිනා අභිනා.

නපුංසකලිඛිතා.

සිහට බව “සබ්බා” යනුද, සබ්බාදීන් කෙරෙන් පර ප්‍රථමා යො විභක්ති “සබ්බතාමකාරතෙ පඨමො”යි එකාරබවට පැමිණ “සබ්බ” යනුදවේ. “ආය චතුරේකවචනස්සතු”යි සහට ආය යනාදෙය හා සමා සමි. විභක්තින්ට “සමාසමිනානං වා”යි ආ එ ආදෙය පත්තෙහි “තයො නෙව ච සබ්බතාමෙහි” යන සුත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂේධව පුළුල්වලින් නිශ්චිත ආදෙයයෝව “සබ්බස්ස” යනාදියවේ; සබ්බාදීන් කෙරෙන් මීර නංගට “සබ්බතො නං සංසානං”යි සංසා නං ව “සබ්බතාමානං නමහි ව”යි ශබ්දානන්තයට එකාරව “සබ්බසං සබ්බසානං” යනුවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

පු- සබ්බා	සබ්බ
ආ- (හෙ) සබ්බ සබ්බා	(හෙ) සබ්බ
මි- සබ්බං	සබ්බ
නා- සබ්බන	සබ්බහි සබ්බහි
ක- සබ්බන	සබ්බහි සබ්බහි
ව- සබ්බස්ස	සබ්බස්ස සබ්බස්සානං
භ- සබ්බමා සබ්බයමා	සබ්බහි සබ්බහි
ඔ- සබ්බස්ස	සබ්බස්ස සබ්බස්සානං
ඝ- සබ්බමහි සබ්බයමි	සබ්බස්ස

“සබ්බ” ශබ්දයෙන් සිසල්ල කිසත්.

සත්‍යලිඛයෙහි “සබ්බා” ශබ්දය කෙරෙන් පර සවිභක්තිහට “සපතො සමිං සානං සංසා”යි විකල්පයෙන් සා යනාදෙයට “සංසා යෙවකවචනෙසු ව”යි සකාරගමව “සබ්බස්සා සබ්බස” යනුවේ. සමිංගටද මේ සුතුරෙන්ම විකල්පයෙන් සංව සකාරගමව “සබ්බස්සං සබ්බසං” යනුවේ. සෙස්ස “කඤ්ඤ” ශබ්දයමෙහි, නපුංසකයෙහි සජීනාමික විධානයෙන් හැර සෙස්ස “විජන” ශබ්දයමෙහි, “පුබ්බ” ශබ්දය කෙරෙන් පරවූ සත්‍යලිඛ නොවන සමිංගට “යදනුපපනා නිපාතනා සිඤ්ඤානි”යි විකල්පයෙන් එකාරව “පුබ්බ පුබ්බසමිං” යනුවේ. සි පරකල්පි “ත”හට “එතතෙසංතො”යි සකාරව “තො” යනුවේ. තුන්ලිඛයෙහි නහට “තස්ස වා නහං සබ්බත්”යි විකල්පයෙන් නකාරව “නන තෙ” යනාදියවේ. සත්‍යලිඛයෙහි නා ශබ්දය කෙරෙන් පර සහට “තතො සස්ස ස්සාය”යි විකල්පයෙන් ස්සාය යනාදෙය හා පුළුල්වූයෙන් සා යනාදෙයට නා ශබ්දයෙන් ආකාරයට විකල්පයෙන් ඉකාරව “නිස්සාය නිස්සා නස්සා නාය” යනුවේ. සමිංගට විකල්පයෙන් සංව ආකාරයට ඉකාරව “නිස්සං නස්සං නාය” යනුවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- භූ	තෙ තෙ
වි- නං තං	තෙ තෙ
නෘ- නෙන තෙන	තෙහි තෙහි තෙහි තෙහි
ක- තෙන තෙන	තෙහි තෙහි තෙහි තෙහි
ච- නස්ස තස්ස	තෙසං තෙසානං තෙසං තෙසානං
ප- නමො නමො නයමා නයමා	තෙහි තෙහි තෙහි තෙහි
ඡ- නස්ස තස්ස	තෙසං තෙසානං තෙසං තෙසානං
ස- නමහි තමහි නයමිං තයමිං	තෙසු තෙසු

පුලිඳුයි.

ප්‍ර- සා	නා නායො නා නායො
වි- නං තං	නා නායො නා නායො
නෘ- නාය තාය	නාහි තාහි නාහි තාහි
ක- නාය තාය	නාහි තාහි නාහි තාහි
ච- නිස්සාය නිස්සා තස්සා තාය	තාසං තාසානං
ප- නාය තාය	නාහි තාහි නාහි තාහි
ඡ- නිස්සාය නිස්සා තස්සා තාය	තාසං තාසානං
ස- නිස්සං තස්සං තායං	තාසු

සඤ්ඤි ලිඳුයි.

“න” ශබ්දයෙන් ගේස සහ අම් කිසිත්.

නපුංසක ලිඛනයෙහි නාහට සකාරනොව සිහට අං යනාදෙශව “නං” යනුවේ, සථිතාමික විධිනසන් හැර සෙස්ස “විතන” ශබ්දය වෙති.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- එසො	එතෙ
වි- එතං	එතෙ
නෘ- එතෙන	එතෙහි එතෙහි
ක- එතෙන	එතෙහි එතෙහි
ච- එතස්ස	එතෙසං එතෙසානං
ප- එතමො එතයමා	එතෙහි එතෙහි
ඡ- එතස්ස	එතෙසං එතෙසානං
ස- එතමහි එතයමිං	එතෙසු

පුලිඳුයි.

සූත්‍රී ලිඛිතයෙහි සභව සංඝාය යනාදෙය හා සා යනාදෙයද “එති මාසමි”යි එතා ශබ්දන්තායට ඉකාරද වීමෙන් “එතිසංඝාය එතිසංඝා” යනුද, “සතොනාදිනා”යි සභව ආසව “එතාය” යනුදවේ.

ප්‍ර- එසා	එතා එතායො
චි- එතං	එතා එතායො
නා- එතාය	එතාහි එතාහි
ක- එතාය	එතාහි එතාහි
ම- එතිසංඝාය එතිසංඝා එතාය	එතාසං එතාසානං
ප- එතාය	එතාහි එතාහි
ඝ- එතිසංඝාය එතිසංඝා එතාය	එතාසං එතාසානං
ස- එතිසංඝං එතසංඝං එතායං	එතාසු

සූත්‍රීලිප්තයි.

“එන” ශබ්දයෙන් නෙල යන අළු කිසිත්.

නපුංසක ලිඛිතයෙහි සජීනාමික විධාන හැර සෙස්ස “විනත” ශබ්දය මෙති.

සි පරකල්හි ඉම ශබ්දයතට “අනපුංසකස්සායං සමිති”යි අසං යනාදෙයව සිතට ලොප්ව “අසං” යනුද, “සබ්බනාමකාරතෙ පඨ මො”යි භෝගට එකාරව “ඉමෙ” යනුදවේ. නාපරකල්හි ඉම ශබ්ද යට අන ඉමි යනාදෙයව මුලපසෙහි නාහට එනව “අනෙන ඉමි නා” යනුදවේ. හි පරකල්හි “සබ්බසයිමස්සොවා”යි ඉම ශබ්දයට වික ලායෙන් එකාරව “එහි ඉමෙහි” යනුදවේ. සසමාසමි. යන මොවුන් පරකල්හි “ඉමසද්දස්ස ව”යි ඉම ශබ්දයතට විකලායෙන් අකාරාදෙ යව “අස්ස ඉමස්ස” යනාදියවේ. නං පරකල්හි “සබ්බසයිමස්සො වා”යි විකලායෙන් ඉම ශබ්දයට එකාරව “එසං එසානං ඉමෙසං ඉමෙසානං” යනුදවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- අයං	ඉමෙ
චි- ඉමං	ඉමෙ
නා- අනෙන ඉමිනා	එහි එහි ඉමෙහි ඉමෙහි
ක- අනෙන ඉමිනා	එහි එහි ඉමෙහි ඉමෙහි
ම- අස්ස ඉමස්ස	එසං එසානං ඉමෙසං ඉමෙසානං
ප- අමිනා අසමා ඉමමිනා ඉමසමා	එහි එහි ඉමෙහි ඉමෙහි
ඝ- අස්ස ඉමස්ස	එසං එසානං ඉමෙසං ඉමෙසානං
ස- අසමිං ඉමමිහි ඉමසමිං	එසු ඉමෙසු

පුලිලිප්තයි.

“ඉම” ශබ්දයෙන් මෙය යන අළු කිසිත්.

සත්‍යලිඛනයෙහි ද සිපරකල්හි අසං යනාදෙශව සිහව ලොපව “අසං” යනුවේ. සෙස්ස එතා ශබ්දය මෙනි, සංසා යනාදෙශයන් පරකල්හි අකාර බව, පවණක් වෙනසි-නපුංසක ලිඛනයෙහි සිපර කල්හි ඉම ශබ්දයහට “ඉමයයිදමංසිසු නපුංසකෙ”යි ඉමහට විකල්පයෙන් ඉදංව “ඉදං ඉමං” යනුවේ. යොහට හි ආදෙශවූ තන්හි “ඉමානි” යනුවේ. සෙස්ස පුල්ලිගුවෙනි.

සිපරකල්හි අමු ශබ්දයාගේ චකාරයට “අමුයා මො සං”යි සකාරව පසෙක්හි කකාරයමව සිහට බව “අසු අමුකො” යනුවේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ම- අසු අමුකො	අමු අමුයො
මි- අමු	අමු අමුයො
නා- අමුතා	අමුහි අමුහි
ක- අමුතා	අමුහි අමුහි
ච- අමුතො අමුයා	අමුසං අමුසානං
ප- අමුතා අමුමො අමුයො	අමුහි අමුහි
භ- අමුතො අමුයා	අමුසං අමුසානං
ස- අමුමහි අමුයමි	අමුසු

පුල්ලිගුයි.

ම- අසු	අමු අමුයො
මි- අමු	අමු අමුයො
නා- අමුයා	අමුහි අමුහි
ක- අමුයා	අමුහි අමුහි
ච- අමුයා අමුයා	අමුසං අමුසානං
ප- අමුයා	අමුහි අමුහි
භ- අමුයා අමුයා	අමුසං අමුසානං
ස- අමුයා අමුයා	අමුසු

සත්‍යලිඛයි.

“අමු” ශබ්දයෙන් මෙස සත අම් කියත්.

නපුංසකලිඛනයෙහි විතකති සහිත අමුහට “අමුයාදුං”යි අදංව “අදුං” යනුවේ. තනියාදි ගැම පුල්ලිගුවෙනි.

“සෙසෙසුව” කිංශබ්දයට කකාරයදෙශව “කො” යනාදිය වේ.

එකවචන.

බහුවචන.

ප්‍ර- කො	කෙ
වි- කං	කෙ
නෘ- කෙන	කෙහි කෙහි
ක- කෙන	කෙහි කෙහි
ච- කසා	කෙසං කෙසානං
ජ- කලහා කයමා	කෙහි කෙහි
ඝ- කසා	කෙසං කෙසානං
ඝ- කමහි කයමි.	කෙසු

පුල්ලිගුයි.

ප්‍ර- කා	කා කායො
වි- කං	කා කායො
නෘ- කාය	කාහි කාහි
ක- කාය	කාහි කාහි
ච- කසා කාය	කාසං කාසානං
ජ- කාය	කාහි කාහි
ඝ- කසා කාය	කාසං කාසානං
ඝ- කසා කායං	කාසු

සත්‍රිලිගුයි.

“කිං” ශබ්දයෙන් කිමෙන යන අදි කියත්.

නපුංසකයෙහි සිහට අං ආදෙශ හා සොහට නි ආදෙශත් හැර සෙස්ස පුල්ලිගුමෙහි.

සිව්වකනි පරකල්හි විභකති සහිත තුමනාමන ශබ්දයන්ට “කි චතං සිමති ච”යි කිං අනං යනාදෙශ හා වෙහිච චශබ්දයෙන් තුමන ශබ්දයට තුමංච “කිං තුමං අනං” යනුවේ. සොහට එකාරට “තු මෙන” යනුද, “මයං යොමහි පඨමො”යි අමනශබ්දයට මයංච “මයං” යනුදවේ. අං පරකල්හි විභකති සහිත තුමනාමන ශබ්දයන්ට නංමං යනාදෙශට “තචං මමං ච නවා”යි විකල්පයෙන් නචං මමංච “තුමන සා තුමං කිමමහි”යි තුමන ශබ්දයට “තුමං කිං යනාදෙශට “නං තචං තුමං කිං මමං” යනුවේ. ‘වායටපපඨමො’යි විනිසා යො හට විකල්පයෙන් ආකංච “තුමනාකං තුමෙන අමනාකං අමෙන” යනුවේ. “නාලෙහි තයා මයා”යි නාපරකල්හි විභකති සහිත තුමනා මන ශබ්දයන්ට තයා මයා යනාදෙශට “තයා තසීතං තකාරො කි තතං වා”යි විකල්පයෙන් තහට කියනාදෙශට “කියා තයා මයා” යනුවේ. සපරකල්හි “තචමම සෙ”යි නච මමච “තුංගං දෙගං ච”යි

තුසනං මසනංව “සසාං”යි සහට අංව “අමනසා මමං සවිහතතිසා සෙ”යි විහතති සහිත අමන ශබ්දයට මමං යනාදෙයව “නව තුසනං තුමනං මම මසනං අමනං මමං” යනුවේ. “තුමනාමෙනති නමාකං”යි නංගට ආකංව “තුමනාකං අමනාකං යනුවේ. සමිංපරකල්පි “තු මනාමනානං තසිමසි” යන සුත්‍රයෙන් නසිමසි යනාදෙයව “තසාතසි නං නිකායෙ ඔතනං වා”යි විකල්පයෙන් නහට ඔ ආදෙයව “ඔසි නසි මසි” යනුවේ. මේ ශබ්දදෙක තුන් ලිඟයෙහිම සමසි.

එකවචන.

බහුවචන.

පු- කුං තුටං-අහං	තුමෙන-මසං අමෙන
මී- තං තටං තුටං කුං-මං මමං	තුමනාකං තුමෙන-අමනාකං අමෙන
නා- කුං තසා-මයා	{ තුමෙනති තුමෙනති-අමෙනති අමෙනති
ක- කුයා තසා-මයා	{ තුමෙනති තුමෙනති-අමෙනති අමෙනති
ච- තට තුසනං තුමනං-මම මසනං අමනං මමං	{ තුමනාකං තුමෙන-අමනාකං අමෙන
ප- කුයා තසා-මයා	{ තුමෙනති තුමෙනති-අමෙනති අමෙනති
ස- තට තුසනං තුමනං-මම මසනං අමනං මමං	{ තුමනාකං තුමෙන-අමනාකං අමෙන
ස- කුසි තසි-මසි	තුමෙනසු-අමෙනසු

“තුමන” ශබ්දයෙන් නොයෙකුත් අම් හා “අමන” ශබ්දයෙන් මමය යන අම් කියැවේ.

මිත්‍රියා චතුර් ඡෙදී බහුවචනයන් පරකල්පි පදයා කෙරෙන් පරවූ තුමනාමන ශබ්දයන්ට “පදනො දුතියාවතුජ්ජිසු වොනො”යි වොනො යනාදෙයව රකකතු වො පසසතුනො, දදති වො දදති නො, සඛා වො සඛා නො” යනුවේ. මෙහි “රකකතු පසසතු” යනා දිය පදසි, ඔවුන් කෙරෙන් පර තුමනාමන ශබ්දයන්ට වොනො යනා දෙයයි. චතුර් ඡෙදී එකවචනයන් පරකල්පි “නෙවෙකවචනෙ”යි නෙවෙ යනාදෙයව “දදමි නෙ දදමිමෙ” ඉදං නෙ අසං මෙ” යනුවේ. “නාමි” යන සුත්‍රයෙන් “තුමනාමන” ශබ්දයන් කෙරෙන් පරවූ අංගට: මෙසි ආදෙන ප්‍රතිෂෙධට “තං මමමි”යි නං මං යනාදෙයව “ප සෙසථ තං අසිති මං” යනුවේ. “වා තතිසෙ ව”යි තාතිසෙසකවචන යෙහි විකල්පයෙන් නෙ මෙ යනාදෙයව “නනං නෙ කසාවා, කතං මෙ මසා වා” යනුවේ. “බහුවචනෙසු වොනො”යි තෘතීයා බහුවචන

යන්නි වොනො යනාදෙයව “කතං වො, කතං නො” යනුවේ. මෙහි බහුවචනානුයෝගයෙන් ප්‍රථමා යෝග්‍යව වොනොව “ගාමං වො ගවෙස්සාථ, ගාමං නො ගවෙස්සාම” යනුවේ.

මිශ්‍රබද්ධ ආදිකොට ඇති අභාරස ශබ්දය කෙළවරකොට ඇති ශබ්දයෝ බහුවචනානුයෝගී. යොපරකල්හි “යොසු විනනං වෙ ච”හි මිශ්‍රබද්ධයව මෙ යනාදෙයව “මෙ මෙ” යනුවේ. නං පරකල් හි මිශ්‍රබද්ධයා කෙරෙන් පරව “නො ච වාදිතො නමහි”හි තකාරයමව “විහනං” යනුවේ. තිලිගුයෙහි සලෙයි. මිසහි ශබ්දයපටන් නමුහි ශබ්දය දක්වා සුත්‍රීලිඛිත එකවචනානුයෝගී. සහ සහයෝ ශබ්ද නපුං සක එකවචනයයි.

බහුවචන.	එකවචන.	එකවචන.	එකවචන.
පු- දුටෙ මෙ	විසති	සතං	කොටි
මි- දුටෙ මෙ	විසති.	සතං	කොටි.
නා- විහි විහි	විසතියා	සතෙන	කොටියා
ක- විහි විහි	විසතියා	සතෙන	කොටියා
ච- විනනං දුටිනනං	විසතියා	සතාය සතයා	කොටියා
ප- විහි විහි	විසතියා	සතා සතමිතා සතයමා	කොටියා
ස- විනනං දුටිනනං	විසතියා	සතයා	කොටියා
ස- විසු	විසතියා	සතෙ සතමහි සතයමිං	කොටියා

“කුටි තො පවමසෙය්”හි පවමසමයෙහි නො පත්‍රයයව “කුද යො විහකතිසසෙය්”හි නො ප්‍රත්‍රය පටන් දුහි ප්‍රත්‍රය කෙළවර කොට ඇත්තවුන්ට විහකති සංඥාව “මොරසමා” යන වාක්‍යයෙහි “මොරනො” යනුවේ. “කුටිතො”හි සුත්‍ර මධ්‍යකරණයෙන් සප්ත මසමයෙහිද නො ප්‍රත්‍රයයව “ආදිසමිං” යන වාක්‍යයෙහි “ආදිනො” යනුවේ. උපසගි නිපාතයන් කෙරෙන් පර සිංල විහකතින්ට ලොප් වේ. අන්‍යෝනිමුඛං නමහි අත්‍යතනි ච අන්‍ය නාමෙති නාමං.

මෙතෙකින් නාමය කිසා නිමවනලදි.

සමාසො ඉති, “සමාසො” යන්නෙහි සමාසනම්; හිනනන්‍යානං, චෙන් චෙන්වු අපිඇති; පදනං, පදයන්ගේ; එකත්තා, සමාකාපී බවයි-වාක්‍යන්‍යා, වාක්‍යය පිණිස; විහාසා ඉති, විහාසා යනු; අධිකා තබ්බං, සමබ්බකවසුතුයි-හිනනපපටතනිතිමිත්තා, චෙන් චෙන්වු ශබ්දප්‍රවාතනි නිමිත්තකොට ඇත්තාවු; සද්ද, ශබ්දයෝ; එකයමිං වනුහි, එක් වසනුවෙකි; පටතතා, පැවැත්තානු; කුලාසකරණො,

සමානාධිකරණ නම් වෙන්—සඤ්ඤාලාභෙන, සංඥාමුඛයෙන්; සමා
 සම්මායකානි, සමාසවිධි කරණුලාභෙන්—අගතිනවිසෙසනා, නො
 ගත්තාලද විශේෂණය ඇති; බ්‍රහ්ම, බ්‍රහ්මතාමෝ; විසෙසාමති, විශේ
 ෂයාකෙරෙහි; නලප්පත්ති, නුපදිනුයි; විසෙසනං, විශේෂණය,
 ප්‍රබ්බං ගොති, පූජිතේ—තපපකාසනාදි, ඒ සමානාධිකරණයට
 ප්‍රකාශකරණුලාභිස; පසුතතා, ප්‍රයෝගකරණ ලද්දවු; සමාසනො,
 සමාසයාකෙරෙන්; අතිරිතතා, අධිකවු; චෛත්‍යානි, චය භෝය යන;
 එතෙ, මොවුහු—කමමාරයෝ, කමිමාරය සමාසයද; චෛත්‍යව, චෛ
 සමාසයද; තප්පරිසොව, තතපුරුෂ සමාසයද (යන); තයො, තුන්
 දෙන; පරපදෙ, උපකරපදයෙහි; ලිඛිතං, ලිඛු; ලාභිතො, ලබන්නාහ;
 බ්‍රහ්මබ්‍රහ්ම, බ්‍රහ්මිති සමාසය; පදනතරෙ, අන්‍යපදයෙහි (ලිඛු ලබන්
 තේය)—නිවුනති, වැලැක්ම වේ—විසෙසනවිසෙසානං, විශේෂණ
 විශේෂයෙන් තමන්—ඉච්ඡාව, චක්‍රිච්ඡාවද; යථාතනති, පෙලවු පරි
 ඥාත් වේ—අසුතනන්තං අපි, අසුතනාදිභෙදයන්ගේද—කමිමාරය
 සමාසයි.

අධිකාත්මිකතො, අධිකාත්මිකතයෙහි—ප්‍රතිතිඤ්ඤා, සත්‍යතිතිඤ්ඤා
 භිස; අඤ්ඤාභෙදිතයං, ආරෝපණයකරණලද අපිඇති; වචනං, කීම;
 අධිකාත්මිකතං, අධිකාත්මික නම් වේ—දධිතා. උපසිතනං, දීපෙන්මු
 සුවු—කථනා, කීමහෙතුකොටගෙණ; එත්, මෙතැන්හි; අසුතනන්තා,
 අසුතනාත්මිකවෙක්; නත්ති, නැති—ගමකතනමි, ගමකබවද; සමාසකං,
 සමාසයට; නිබ්බන්තං, කාරණයි—නප්පරුෂසමාසයි.

පුඤ්ඤාචාරිදෙසා, පුංචන්තිරිම හෙතුකොටගෙණ; * පුබ්බතතරප
 දෙසු, පුඤ්ඤාතතර පදයන්හිවු; ආර්ථපච්චයානං, ආප්‍රත්‍යය ඊප්‍රත්‍යය
 යන මොවුන්ගේ, අභාවො, නොවීමයි—අනෙප්පඉති, “අනෙප්ප” යන;
 බ්‍රහ්මත්තගහණන, බ්‍රහ්මවචන ග්‍රහණයෙන්; කම්, කිසිතැනෙක්හි;
 පඨමනනානංඅපි, ප්‍රථමානනවු නාමයන්ගේද; (සමාසයට උදහරණ
 දක්වනුලාභි)—අපඨමනනානං ඉති, ප්‍රථමානනයන්ගේ සමාසය
 නොවේයනු; කිං, කීම? දෙසිතො බ්‍රහ්මන යො ධම්මො, “දෙසිතො=
 පෙ=ධම්මො” (යනතන්ති නොවනපිභිසයි)—බ්‍රහ්මිතිසමාසයි.

* මෙහි “පුබ්බපදෙසු”යි යොග්‍යබැව් හැඟේ, කුමක්හෙයින්දයත්
 “ඉංජිතං භාසිතප්‍රමිතී පුමාව වෙ”යන සුත්‍රයෙන් අලංකාරකරණ පදයක්
 පරිකල්පිත භාෂිතප්‍රමිතියෙහිදයත්වම පුංචිභාවය නිගමිතවේ, එබැවින් උපත
 රපදයන්ට මෙයින් පුංචිභාවයක් නොවනහෙයිනි. උපකරපදයන්ට
 වූකලි බ්‍රහ්මිති සමාසය අන්‍යපදයෙහි ලිඛු ලාභිමත් පුංචිභාව පත්
 නෙති “කවාදිච්ඡායානන්”දීන් හුන්වේ.

රූපා, රූපයතෙම; රූපපනලකඩණං, විනාශවීම ලක්ෂණකොට
 ඇත්තේයි-ආදිසද්දෙන, ආදිශබ්දයෙන්; අඤ්ඤාථාපි, මෙයින් පිටත්
 සෙසුතත්තිද (එකකි නපුංසකකිය වේ)-භිනනලිඛන නං, භිනන
 ලිඛනවාපි නාමයන්ගේ (එකකි නපුංසකකියට උදහරණදක්වනු
 ලැබේ)-සබ්බසාපරිමාණානං, සබ්බසාපරිමාණවාපි ශබ්දයන්ගේ (එක
 කිනපුංසකකියට උදහරණ දක්වනුලැබේ)-වඤ්ඤාමාසයි.

නිව්වසමාසනනා, අවිකල්ප සමාසබැවින්; ආධාරභූතායමිත්ථං
 ඉති, “ආධාරභූතායමිත්ථං”කියා; පදනනරෙන, අන්‍යපදයක් සමග;
 විග්ගහො, වාක්‍යය ගණ්‍යලැබේ-ලුප්පරෙ, ලොප්කරණු ලැබෙත්-අගි
 නිඉති, “අගිනි” යන; එතං පදං, මේපදය; ඉත්ථං ඉති, සත්‍යකෙරෙ
 හි යන; එතං අත්ථං, මේ අර්ථය, වදනි, කියා-කවිඉති, කවියනු; කිං,
 කිම? උපනනරෙ, “උපනනරෙ” යනතත්ති (අංයනාදෙශ නොවන
 පිණිසයි)-විච්ඡායං, මේ සමාසය විපසාවේනිය-විච්ඡානම් ආමෙණ්ඨි
 නයි, ආමෙණ්ඨිතනමි:-

“ගහණ කොටම පසංසායං තුගිනෙ කොභාගලවජ්ජෙ,
 භාගෙ සොකෙ පසාදෙ ච නරෙ ආමෙණ්ඨිනං බුධො”යි.

භාග කොටම පසංසායං එකවචනය දෙවිටත් කියන්නේය හේ
 විච්ඡා නම් වේ, ආමෙණ්ඨිත නමුදු වේ-වජ්ජමානා, හරිණුලබන්නාවූ;
 සීමා, සීමාවොමො; මරියාද, මය්‍යාද නම-අපාදනවිධානෙනෙව,
 අපාදනකායසීය කලුහෙතින්ම-පුබ්බපදත්ථපධානනනාභාවා, පූර්වපද
 යාගේ අර්ථ ප්‍රධානකොට නැතිබැවින්; අබ්‍යසිභාවාභාවො, අව්‍යසි
 භාවසමාසයාගේ නොවීම වෙයි; කම්මධාරයොචච, කම්මධාරය සමාස
 යම වේ-අව්‍යසිභාවසමාසයයි.

අබ්‍යසිභාවසමාසො, අව්‍යසිභාවසමාසයද; කම්මධාරයකතපජුරි
 සාමෙ, කම්මධාරය සමාසය නතපුරුෂසමාසය යන දෙකද; චන්ද්‍රෙව,
 වඤ්ඤාසමාසයද; ඔහුබ්බිති, ඔහුට්ඨිසමාසයද (යන මොවුහු), පුබ්බපරු
 භයමඤ්ඤපදත්ථපධානා-පුබ්බ, පූර්වපදර්ථය; පර, පර පදර්ථය; උභය,
 උභයපදර්ථය; අඤ්ඤපදත්ථපධානා, අන්‍යපදර්ථය යන මොවුන් ප්‍රධා
 නකොට ඇත්තාහුයයි; ඤෙය්‍යා, දතසුකතාහුයි.

සමාස ගණ්ඨපදම් කියා නිමවනලදී.

මාභාවිගේ මහාවිග්-යන තත්ති මහග්ග ශබ්ද මහග්ග
 කියවේ, ඔහුකෙරෙන් පරව සිව්වකනිට සිහට බකාරයෙක් ආදෙශව
 පැමිණ මහග්ගතා කියවේ. වයන නිපාත කෙරෙන්ද සිව්වකනිට
 ලොප්ව මි කියා වේ.හැබැද නිකියාවේ, ඔහු කෙරෙන් සිව්වකනිවේ,

සිපරකල්හි නාශබ්දයට සකාරව සිහට බකාරට පැමිණ සො යනු වේ. පිරශබ්දයානෙරෙන්ද සිව සිහට බකාරට පැමිණ විගේ යනු වේ. පසුවද මයන නිපාතව සිවලොපව වසි වේ. “වගනො ව සො විගේ ව” යන වාක්‍යයෙහි විශෙෂණ භිෂෙෂ්‍යවු සමානාධිකරණවු පද යෝ දෙදෙනෙක් යම්කලෙක්හි සමාසකරණු ලැබෙත්ද එකල්හි ඒ සමාසය “නාමානං සමාසො යුහනන්තො” යනු වැටෙන්නෙහි “විප දෙ තුලාධිකරණේ කම්මධාරයෝ” යන සුත්‍රයෙන් සමාසවේ, මිහට ඒ සුත්‍රයෙන්ව කම්මධාරය සංඥද වේ, උත්තාපිවු වාක්‍යයන්ට “වුත්ත ධානමපපයොගො” යනු න්‍යායගෙයින් අප්‍රයෝග වේ, පුළොන්නර පදයන් සම්බන්ධවු විභක්තින්ට “තෙසං විභක්තියො ලොපා ව” යන සුත්‍රයෙන් ලොපවේ, විභක්තින්ට ලොපකළකල්හි ස්වර්ණත්වයට “පකතිවසා සරන්තසා” යන සුත්‍රයෙන් ප්‍රකෘතීවේ, තුලාධිකරණවු උත්තරපදයා පරකල්හි “මහන්ත” ශබ්දයට “මහතං මහා තුලාධිකරණේ පදෙ” යන සුත්‍රයෙන් මහා යනාදෙයවේ, සමාසයා තමා අලිභූතෙයින් “තඤ්ඤාසමාසකිතකා නාමවාතට්ඨනාදිසු ව” යන සුත්‍රයෙන් නම්වත්ව ඔහුකෙරෙන් සිව සිහට බව පැමිණ “මහා විගේ” යනුද, වුහුබසෙහි යොගට ආව “මහාවිගේ” යනුද වේ.

රත්තපටි—යන තන්හි “රත්තාව සා පටි ව” යන වාක්‍යයෙහි “වසා” යන මොවුන්ට අප්‍රයෝගව “රත්තාපටි” යි ශෙෂව පුළොන්නර පදයන්හි විභක්තිලොපව “කම්මධාරයසකෙකු ව” යි පුළුපදයට ප්‍රා වත්ව සමාසයා තමා අලිභූතෙයින් නම්වත්ව සිව ලොපව “රත්ත පටි” යනු වේ.

මහාසඬා—යන තන්හි “මහන්ති ව සා සඬා ව” යන වාක්‍යයෙහි “වසා” යන දෙකට අප්‍රයෝගව විභක්තිලොපව පුළුපදය ප්‍රාචත්ව “මහන්ත” ශබ්දයට මහා යනාදෙයට නම්වත්ව සිහට ලොපව “මහාසඬා” යනු වේ.

නිලුපාලං—යන තන්හි “නිලං ව තං උපාලං ව” යන වාක්‍යයෙහි “වතං” යන දෙකට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොපව ප්‍රකෘතීව නම් වත්ව සිව සිහට අංව “නිලුපාලං” යනු වේ.

සෙසිසාමා—යන තන්හි “සෙසි ව සා සාමා ව” යන වාක්‍යයෙහි “වසා” යන මොවුන්ට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොපව නම්වත්ව සිහට ලොපව “සෙසිසාමා” යනු වේ.

මුඛවන්දො—යන තන්හි “මුඛමෙව වන්දො” යන වාක්‍යයෙහි “ඵව” යන්නට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොපව ප්‍රකෘතීව නම්වත්ව සිව බව “මුඛවන්දො” යනු වේ.

බතනිසභුතො-යනතන්ති "භුතො ච සො බතනියො ච" යන වාක්‍යයෙහි "චතො" යන මොවුන්ට අප්‍රයෝග්‍ය විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතිව විශේෂණ විශේෂ්‍යයන් තමන් වක්‍යානුගේ ඊළඟ වූ පරිද්දෙන් ව්‍යාග්‍යයින් විශේෂණයා පරපදව සිව ඛව "බතනිසභුතො" යනුවේ.

අසුරො-යනතන්ති න නිපාතව ඔහුකෙරෙන් පර සිහව ලොප්ව "සුර" ශබ්දයාකෙරෙන් සිව ඛව පැමිණ "නසුරො" යි කම්ධාරය සමාසකළකල්හි "උභෙ තප්පරිසා" යි තනපුරුෂ සංඥා තනපුරුෂ යෙහි නකාරයට "අතනනාසා තප්පරිසෙ" යන සුත්‍රයෙන් අකාර දෙයට විභක්තිලොප්ව ප්‍රකෘතිව නම්වත්ව සිව ඛව "නසුරො" යන වාක්‍යයෙහි "අසුරො" යනුවේ.

අනසො-යනතන්ති "න අසො" යන වාක්‍යයෙහි න නිපාතයට "සරෙඅන්" යන සුත්‍රයෙන් අන් ආදෙයට පැමිණ විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘති ආදියට "අනසො" යනුවේ.

අප්‍රනගෙයා-යනතන්ති "නප්‍රන" යන නිපාතයන් කෙරෙන් පර සිහව ලොප්ව "ගෙයා" ශබ්දයාකෙරෙන්ද පර සිහව ලොප්ව "න ප්‍රන ගෙයා" යන වාක්‍යයෙහි න යන්නට අකාරව "අප්‍රනගෙයා" යනුවේ-පුන, නැවත; නගෙයා, නොකිසසුකතීය-අසුකතාපි සමාසයයි.

නිලොකං-යනතන්ති "තයො ලොකා සමාහවා" යන වාක්‍යයෙහි "සමාහවා" යන්නට අප්‍රයෝග්‍ය විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතිව "සබ්බාප්පබ්බාදිග්‍ර" යන සුත්‍රයෙන් දිගුසංඥා "දිගුසෙසකතනං" යන සුත්‍රයෙන් එකකු නපුංසකයකුට නම්වත්ව සිව සිහව අංව පැමිණ "නිලොකං" යනුවේ-කම්ධාරය සමාසයි.

භාමගතො-යනතන්ති භාම ශබ්දයාකෙරෙන් අංව පැමිණ **ගත** ශබ්දයාකෙරෙන් සිව ඛව පැමිණ "භාමං ගතො" යන වාක්‍යය වේ, මෙහි මිතීයානාදීහු උතතරපද නාමයන් භා යම්කලෙක්හි සමාසකරණු ලැබෙත්ද එකල්හි ඒ සමාසය "නාමානං සමාසො යුත්තන්තො" යනු වැටෙන්නෙහි "අමාදයො පරපදෙහි" යන සුත්‍රයෙන් සමාසව එම සුත්‍රයෙන් තනපුරුෂ සංඥා වේ, නැවත විභක්තින්ට ලොප්ව ප්‍රකෘතිවහි සමාසය තමා අලිඟුගෙයින් "තඬිතාදි" සුත්‍රයෙන් නම්වත්ව සිව ඛව "භාමගතො" යනුවේ.

රුජගතො-යනතන්ති "රුජ" ශබ්දයාකෙරෙන් නාමව රුජයා යනාදෙසට "ගත" ශබ්දයාකෙරෙන් සිව ඛව "රුජගතො" යන වාක්‍යයෙහි විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතිව නම්වත්ව සිව ඛව පැමිණ "රුජගතො" යනුවේ.

• **සොණලෙසයා**-යනතන්හි “සොණෙහි ලෙසයා” යන වාක්‍යයෙහි විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වත්ව සිව ඉව පෑමින් “සොණ ලෙසයා” යනුවේ.

දබ්බිනාපනං-යනතන්හි “දබ්” ශබ්දයාකෙරෙන් නාව “උප සිත්ත” ශබ්දයාකෙරෙන් හා “භොජන” ශබ්දයාකෙරෙන් සිව අංව පෑමින් “දබ්බිනා උපසිත්තං භොජනං” යන වාක්‍යයෙහි “උපසිත්තං” යන්නට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වත්ව සිව අංව පෑමින් “දබ්බිනාපනං” යනුවේ.

අසිකලහො-යනතන්හි “අසිනා කලහො” යන වාක්‍යයෙහි විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වත්ව සිව ඉව පෑමින් “අසිකලහො” යනුවේ.

බ්‍රිඩදෙය්‍යං-යනතන්හි “බ්‍රිඩ්‍ය්‍ය දෙය්‍යං” යන වාක්‍යයෙහි විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වත්ව සිව අංව පෑමින් “බ්‍රිඩදෙය්‍යං” යනුවේ.

පරස්සපදං, අත්තානාපදං-යන දෙකන්හි “තෙසං විභත්තියො ලොපාව” යන සූත්‍රයෙහි චෛද්‍යයන් විභක්තින්ව ලොප්තොව සමාසවේ.

වොරහසං-යනතන්හි “වොරහමා හසං” යන වාක්‍යයෙහි විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වත්ව සිව අංව පෑමින් “වොරහසං” යනුවේ.

බ්‍රිකිනමුත්තො-යනතන්හි “බ්‍රිකිනසමා මුත්තො” යන වාක්‍යයෙහි විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වත්ව සිව ඉව පෑමින් “බ්‍රිකින මුත්තො” යනුවේ.

රුජ්ජුත්තො-යනතන්හි “රුක්ඛෙසු පුත්තො” යන වාක්‍යයෙහි විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වත්ව සිව ඉව පෑමින් “රුජ්ජුත්තො” යනුවේ.

බ්‍රාහ්මණිකණ්ඩනො-යනතන්හි පදත්‍රයක් බැවින් පළමු කොට “කණ්ණා ච තෙදනො වෙති=කණ්ඩනො”යි කම්මාරය සමාස කොට නැවත “බ්‍රාහ්මණ” ශබ්දය හා සමාසකිරීමෙහි “බ්‍රාහ්මණස්ස කණ්ඩනො”යි වාක්‍යයව විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වත්ව සොට සොහට අව පෑමින් “බ්‍රාහ්මණකණ්ඩනො” යනුවේ.

ගජස්සපුරිසා-යනතන්හිද පදත්‍රයක් බැවින් “අස්සා ච පුරිසාව=අස්සපුරිසා”යි වච්ඡසමාසව නැවත “රුක්ඛෙසු අස්සපුරිසා” යන වාක්‍යයෙහි විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වත්ව සොට සොහට අව “රුජ්ස්සපුරිසා” යනුවේ.

ගුණරූපතො-යනතන්හි පදත්‍රය සමාසවත්තෙහි “රසොක්කු
ගුණො ප්‍රතො”හි වාක්‍යයට විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතිව නම්වත්ව
සිව ඛව “ගුණරූපතො” යනුවේ.

රූපසංකෘතො-යනතන්හි “රූපෙ සංකෘතො” යන වාක්‍යයෙහි විභ
ක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතිව නම්වත්ව සිව සිතව ලොප්ව “රූපසංකෘතො”
යනුවේ.

කූපමණ්ඩුකො-යනතන්හි “කූපෙ මණ්ඩුකො විශ්” යන වාක්‍ය
යෙහි “විශ්” යන්නට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතිව නම්
වත්ව සිව ඛව “කූපමණ්ඩුකො” යනුවේ.

නගරකාකො-යනතන්හි “නගරෙ කාකො විශ්” යන වාක්‍ය
යෙහි “විශ්” යන්නට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතිව නම්වත්ව
සිව ඛව “නගරකාකො” යනුවේ.

අනෙතවාසිකො-යනතන්හි “නෙතං විභතති යො ලොපාව” යන
සූත්‍රයෙහි චග්‍රහණයෙන් පූච්ඡදයෙහි විබතව ලොප්තොව සිඛිසි-
තනපුරුෂ සමාසයි.

ආගතසමණො-යනතන්හි “ආගතා සමණො යං සො” යන
වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමානත නොවත්තාවූ අන්‍යපදයන්ගේ අභියෝග නාම
යෝ දෙදෙනෙක් හෝ බොහෝ දෙනෙක් හෝ යම් කලෙක්හි සමාස
කරණු ලැබෙත්ද එකල්හි ඒ සමාසය “නාමානං සමාසො යුනන්තො”
යනු වැටෙත්තෙහි “අසොපදන්තො ඛහ්‍රවිති” යන සූත්‍රයෙන් සමා
සකරණු ලැබේනුයි මිතව එම සූත්‍රයෙන් බහුවිති සංඥව වාක්‍යයට
අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතිව නම්වත්ව සිව ඛව “ආගත සම
ණො” යනුවේ.

ජිතිජිග්‍රහො-යනතන්හි “ජිතාති ඉජ්‍යයාති යෙන සො” යන වා
ක්‍යයෙහි “යෙන සො” යනදෙකට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘ
තිව නම්වත්ව සිව ඛව “ජිතිජිග්‍රහො” යනුවේ.

ආභිතග්‍යා-යනතන්හි “ආභිතො අග්‍යා යෙන සො” යන වාක්‍ය
යෙහි “යෙන සො” යන මොවුන්ට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘ
තිව නම්වත්ව සිතව ලොප්ව “ආභිතග්‍යා” යනුවේ.

“ජිතො රුකො යෙන සො” යන වාක්‍යයෙහි “ජිතන
රුකො” යනුද, “ජිතො සුංකො යසො සො” යන වාක්‍යයෙහි
“ජිතනසුංකො” යනුද “නිග්‍යතා ජනා යසො සො” යන වාක්‍යයෙහි
“නිග්‍යතජනො” යනුද “දස බලාති යසො සො” යන වාක්‍යයෙහි
“දසබලො” යනුදවේ.

අසමෝ—යනතන්හි න නිපාතයාකෙරෙන් සිහව ලොප්ව “අනි” යන වාක්‍යය “සම” ශබ්දයාකෙරෙන් පර සිහව ඔව “යසස සෝ” යනුද වාක්‍යය “නනි සමෝ යසස සෝ” යනමෙහි “අනියසසසෝ” යන මොවුන්ව අප්‍රයෝගව “න” හව “අත්තනනසස”යි යොගවිභාග බලයෙන් අකාරව විභකති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වන්ව සිව ඔව “අස මෝ” යනුවේ.

පහුනථිවෝ—යනතන්හි “පහුත” ශබ්දයාකෙරෙන්ද “ථිව” ශබ්දයාකෙරෙන්ද “ඉනියමතෝ ආපථවයෝ”යි ආප්‍රත්‍යයව නම්වන් ව සිහව ලොප්වේ. “පහුතථිවෝ යසස සෝ” යන වාක්‍යයෙහි “යසස සෝ” යන මොවුන්ව අප්‍රයෝගව පුළුප්දයෙහි “ඉනියං භාසිතපුමිනි පුච්චවේ”යි පුංචත්කිරීමෙන් හා උතුරුපෙදෙහි අන්‍යපදයෙහි ලිඟු ලැබීමෙන් ආප්‍රත්‍යය වැලක “පහුතථිවෝ”යි ව නම්වන්ව ඔහුකෙ රෙන් සිව ඔව “පහුතථිවෝ” යනුවේ.

මහාපසෙසු—යනතන්හි “ණවණිකණ්ණණනතුහි”යි “මහ නන” ශබ්දයාකෙරෙන් ජ්‍යෙෂ්ඨත්‍වය හා “පසෙසු” ශබ්දයාකෙරෙන් “ඉ නියමතෝ ආපථවයෝ”යි ආප්‍රත්‍යයව ඔවුන්කෙරෙන් සිව ලොප්ව “මහනනි පසෙසු යසස සෝ” යන වාක්‍යයෙහි “යසසසෝ” යන මෝ වුන්ව අප්‍රයෝගව පෙරමෙන් පුංචත්ව මහනන ශබ්දයට “මහා”යනා දෙයව විභකති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව නම්වන්ව සිව ඔව “මහාපසෙසු” යනුවේ.

විසාලකේතා—යනතන්හි “විසාලං අකම් යසස සෝ” යන වා ක්‍යයෙහි “යසසසෝ” යන දෙකට අප්‍රයෝගව විභකති ලොප්ව ප්‍රකෘ තීව අනන්‍යව “කවිසමාසනතගතානමකාරනේතා”යි අකාරව නම් වන්ව සිව ඔව “විසාලකේතා” යනුවේ.

සුගය්—යනතන්හි සු යන උපසගියාකෙරෙන් සිව ලොප්ව “ගනි” ශබ්දයාකෙරෙන් සිව ඔව “සොභනෝ”යි අන්‍යපදයක් සමග “සොභනෝ ගනියෝ යසස සෝ”යි වාක්‍යයව “සොභනෝ යසසසෝ” යන මොවුන්ව අප්‍රයෝගව විභකති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව “කවිසමා සනතගතානමකාරනේතා”යි කාරග්‍රහණයෙන් අනන්‍යව ඉකාරව නම්වන්ව සිව ලොප්ව “සුගය්” යනුවේ.

“බහු කනතිශෝ යසසසෝ” යන වාක්‍යයෙහි “යසසසෝ” යන මොවුන්ව අප්‍රයෝගව විභකති ලොප්ව ප්‍රකෘතීව සත්‍රිලිඟුයෙහි ඉව ණිණානතනාමයා කෙරෙන් “කවා”දියෙහි කාරග්‍රහණයෙන් කප්‍ර ත්‍යයව නම්වන්ව සිව ඔව “බහුකනතිශෝ” යනුද—“බහු නදියෝ යසසසෝ යන වාක්‍යයෙහි” “බහුනදියෝ” යනුදවේ—“බහවෝ කතනාරෝ යසස සෝ” යනවාක්‍යයෙහි “බහුකනතුකෝ” යනුවේ— මෙහි භූප්‍රත්‍යයානබැවින් ක ප්‍රත්‍යයයි.

මනනබහුමානභිමං—සනතන්ති “මනනා බහවො මාන භිමා යසමිං තං” යන වාක්‍යයෙහි “යසමිං තං” යන මොවුන්ට අප්‍රයෝගව විභතී මුලාසන්නාමයක් වන බැවින් මුලාසන්නාමයක් ලෙසින් ප්‍රකාශිත නම්වත්ව සිටි අංග පැමිණ “මනන බහුමානභිමං” යනුවෙන් පදතුණන් වූ සමාසයයි.

“සුවණ්ණස්ස විය වණ්ණං යස්ස සො” යන වාක්‍යයෙහි “විය යස්ස සො” යන මොවුන්ට අප්‍රයෝගව විභතී මුලාසන්නාමයක් වන බැවින් මුලාසන්නාමයක් ලෙසින් ප්‍රකාශිත නම්වත්ව සිටි අංග පැමිණ “වණ්ණං වණ්ණං” යනුවෙන් “වණ්ණං වානිමි යස්ස සො” යන වාක්‍යයෙහි “වණ්ණං වානිමි” යනුවෙන් “වණ්ණං වානිමි යස්ස සො” යන වාක්‍යයෙහි මුල පෙදෙහි විභතී මුලාසන්නාමයක් වන බැවින් “වණ්ණං වානිමි” යනුවෙන් “සහ හෙතු තා යො වතනතෙ” යන වාක්‍යයෙහි සහ ශබ්දයට “යද” දිත් සකාර ව අනන්තයෙහි කප්‍රකාරයට “සහෙතුසො” යනුවෙන් වේ.

සතතභි—සනතන්ති “සතත වා අස වා යෙ තෙ” යන වාක්‍යයෙහි “වායෙ තෙ” යන මොවුන්ට අප්‍රයෝගව විභතී මුලාසන්නාමයක් වන බැවින් මුලාසන්නාමයක් ලෙසින් ප්‍රකාශිත නම්වත්ව සිටි අංග පැමිණ “සතතභි” යනුවෙන් වේ.

දකුණිපුබ්බා—සනතන්ති “දකුණිපුබ්බා ච පුබ්බස්සා ච දිසාය යං අනන්තරං” යන වාක්‍යයෙහි “ච දිසාය යං අනන්තරං” යන වාක්‍යයට අප්‍රයෝගව විභතී මුලාසන්නාමයක් වන බැවින් පුබ්බස්සා ච දිසාය යං අනන්තරං නම් වත්ව සිටි මුලාසන්නාමයක් “දකුණිපුබ්බා” යනුවෙන් බහුමුඛිසමාසයයි.

චන්ද්‍රසිරිසා—සනතන්ති “චන්ද්‍ර” ශබ්දයානෙරෙන් හා “සිරිසා” ශබ්දයානෙරෙන් සිටි ධ්ව “ච” යන්නහු නෙරෙන් සිටි මුලාසන්නාමයක් “චන්ද්‍ර ච සිරිසා ච” යන වාක්‍යයෙහි සමාන විභතීක නාමයන් ගේ යම් පිටුකිරීමෙන් ඇදී එකල්හි ඒ සමාසය “නාමානං සමුච්ච යො චන්ද්‍ර” යන සුත්‍රයෙන් සමාසව “චන්ද්‍ර” යෙදවේ, වාක්‍යයට අප්‍රයෝගව විභතී මුලාසන්නාමයක් වන බැවින් මුලාසන්නාමයක් ලෙසින් ප්‍රකාශිත නම්වත්ව සො විභතී මුලාසන්නාමයට ආකාරව “චන්ද්‍රසිරිසා” යනුවෙන් වේ.

“නරෙ ච නාරිච” යන වාක්‍යයෙහි “නරනාරිසො” යනුවෙන් “අකුණික ච පදානි ච” යන වාක්‍යයෙහි “අකුණිකපදානි” යනුවෙන් වේ.

චන්ද්‍රසොහං—සනතන්ති “චන්ද්‍ර ච සොහං ච” යන වාක්‍යයෙහි “ච” යන්නට අප්‍රයෝගව විභතී මුලාසන්නාමයක් වන බැවින් මුලාසන්නාමයක් ලෙසින් ප්‍රකාශිත නම්වත්ව සිටි අංග පැමිණ “චන්ද්‍ර සොහං” යනුවෙන් “නරාචන්ද්‍ර” යනාදියුතුරෙන් ප්‍රාණාසන්නාමයක් වන බැවින් හා නාමාසන්නාමයට සිටි අංග “චන්ද්‍රසොහං තං” යනුවෙන් “චන්ද්‍රසොහං” යනාදියද මෙසේ මැඩ-රැකුණාදීන්ට “චන්ද්‍රසොහං” යනාදීන් විකල්පයෙන් එකකි නපුංසකත්ව “චන්ද්‍රසොහං චන්ද්‍රසොහං” යනාදියට මෙසේ මැඩ-රැකුණාදිය.

අබ්‍යු-සනතන්ති “අධි” ශබ්දයාකෙරෙන් සමිච් ඕනට “සබ්බා සමාවුසො” යනාදීන් ලොප්ව “ඉංචි” ශබ්දයා නමා “අධි” ශබ්දයා තා සමාවාසිකරණ හෙයින් ඔහුකෙරෙන්ද සමිච් ඕනට සං යනාදෙශව “ආධාරභූතායමිච්ඡං” යි අන්‍යපදයකින් වාක්‍යයවේ, “අධිඉච්ඡං” යනතන්ති උපසගීතිපාතයන් පූච්ඡකොට ඇති ශබ්දයනෙම යම්ක ලෙක්හි විභක්තාප්‍රදයෙහි සමාසකරණු ලැබේද එකල්හි එය “උප සගගතිපාතපුබ්බකො අබ්‍යසිභාවො” යන සූත්‍රයෙන් සමාසව “අබ්‍යසි භාවසමාස” සංඥාවේ, නැවත විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකෘතිව “සො නපුං සකලිච්ඡො” යි අව්‍යසිභාවය නපුංසක ලිභුට්‍යෙදීන් එකවචනව “සරො රසො නපුංසකෙ” යන සූත්‍රයෙන් ස්වරයට භ්‍රස්ව නම් වත්ව අකාරනානොවත්නාවූ අව්‍යසිභාවයාකෙරෙන් පර විභ කතින්ව “අඤ්ඤමා ලොපොව” යි ලොප්ව සසම්ච “අධි ඉච්ඡං” යන වාක්‍යයෙහි “අධිච්ඡි” යනුවේ.

උපනගරං-යන තන්ති “උප” යන්නහුකෙරෙන් සිහව ලොප්ව “නගර” ශබ්දයාකෙරෙන් ස විභක්තිහට මිනිව “නගරස්ස භමිං” යි අන්‍යපදයකින් වාක්‍යව අප්‍රයොගාදියව අකාරනා අව්‍යසිභාව සමා සයාකෙරෙන් පර විභක්තිහට “අං විභක්ති නමකාරනාබ්‍යසිභාවා” යි අංව “උපනගරං” යනුවේ.

නිමමකඛිකං-යන තන්ති හි පූච්ඡ මකඛිකා ශබ්දයාකෙරෙන් නං ව “අභාවො මකඛිකානං” යි අන්‍යපදවාක්‍යයෙහි අප්‍රයොගව විභ කති ලොප්ව නපුංසක ලිභුට්‍යෙදීන් ස්වරයට භ්‍රස්ව නම්වත්ව විභතව අංව * “අනුපදිඤ්ඤං වුත්තයොනනො” යි මකාරච්ඡිව “නිමමකඛිකං” යනුවේ.

අනුචේරං-යන තන්ති අනු පූච්ඡ චේර ශබ්දයාකෙරෙන් නං ව දිඤ්චි “අනුපුබ්බො චේරනං” යි අන්‍යපදවාක්‍යයෙහි අප්‍රයොග විභක්ති ලොපාදියව විභතව අංව “අනුචේරං” යනුවේ.

සථාසතති-යන තන්ති සථා යනු පූච්ඡකොට ඇති සතති ශබ්ද යාකෙරෙන් අං ව අං හට නිශ්ඤාතිහව “අනතිකකම්ම සතති” යන අන්‍යපදවාක්‍යයෙහි අප්‍රයොගාදියව නම්වත්ව විභතව ලොප්ව “යථා සතති” යනුවේ.

සථා යනු පූච්ඡකොට ඇති බ්‍රිඩ්ඪ ශබ්දයාගේ සමාසයෙහි “යෙ යෙ බ්‍රිඩ්ඪා” යන වාක්‍යයෙහි “සථාබ්‍රිඩ්ඪං” යනුද-සාම යනු පූච්ඡ කොට ඇති ජීව ශබ්දසමාසයෙහි “යභතකො පරිදේජ්ඣෙ ජීවස්ස”

* “පරමෙභාෂවා ඨානො” යන සූත්‍රයෙන්ද මෙහි මිනිසුන් කොහෙහි.

යන වාක්‍යයෙහි “සාවිජීවං” යනුද-ආ යනු පුළුකොට ඇති පබ්බත
 ශබ්දසමාසයෙහි “ආපබ්බතං” යන වාක්‍යයෙහි “ආපබ්බතං” යනුද-
 ආ පුළු ජලනතශබ්ද සමාසයෙහි “ආජලනතං” යන වාක්‍යයෙහි
 ආජලනතං” යනුද වේ.

පච්ඡේද-යන තන්ති ප පුළු මිථ ශබ්දයාකෙරෙන් සිව ඔව “උ
 නතවො” යන වාක්‍යයෙහි. මෙහි ප යන පුළුපදයාගේ ප්‍රධානතාව
 යක් නැතිබැවින් අවසරිතාව සමාසනොට “විපදේ” යනාදීන් කමි
 ධාරයට “පච්ඡේද” යනුවේ.

“විසිඤ්ඤා ධර්මො” යන වාක්‍යයෙහි “අභිධර්මො” යනුද-“කුච්ඡි
 තං අනතං” යන වාක්‍යයෙහි කු යන්නට “කදං කුසු”හි කද යනා
 දෙයට “කදනතං” යනුද-“අප්පකං ලවණං” යන වාක්‍යයෙහි කු
 යන්නට “කාප්පකං පුට්ඨං” හි කා යනාදෙයට “කාලවණං” යනුද-
 “කුච්ඡිකො පුට්ඨො” යන වාක්‍යයෙහි කු යන්නට “කාප්පකං පුට්ඨං”හි
 ඔහුවටන ග්‍රහණයෙන් විකල්පයෙන් කා යනාදෙයට “කාපුට්ඨො
 කුපුට්ඨො” යනුද මෙසේයි. මේ හැම අන්‍යපදවාක්‍යයෝයි.

සමාස පදසිති නිමි.

ජයනතා සද්ද, භෞමිකතා ශබ්දයාකෙරෙන් පරව;තස්ස අපවචං
 ඉති, ඔහුගේ පුත්‍රය යනා; අසමිං අනේ, මේ අවිශේෂ; වා, විකල්ප
 යෙන්; භොගොති, භුක්තිය වේ-තස්ස අපි, ඒ වාසිනුගේද; අනිස
 මේ, අනිශ්චිත ප්‍රාණියක් ඇතිකල්හි-වසද්දෙන, ව ශබ්දග්‍රහණයෙන්;
 කුට්ඨි, කිසිතැනෙක්හි; න, වාසි නොවේ.

තඤ්ඤා, තඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෝ; අභිධර්මය, අවිධර්මය; ලිඛග්ගිහනති
 වචනා, ලිඛනා විභක්තිවචන ඇත්තාහු; සිසුං, වන්නාහ; සමුත්ත
 භාවජ, සමුත්තාපි භාවාපි දෙකෙහිවූ තඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෝද; සකනේ, සවාපි
 යෙහි; භොගා, භොග ප්‍රත්‍යයද (යනමොවුහු); භික්ෂා, බොහෝසෙයින්;
 තප්පංසකෙ, තප්පංසක ලිඛවෙති වන්නාහ; තාතු, තා ප්‍රත්‍යයටනාහි;
 ඉඤ්ඤං, භුක්තිලිඛනයෙහි වන්නේය; ධාදි, ධා ප්‍රත්‍යය ආදිකොටඇති;
 ථංපව්‍යයනකා, ථං ප්‍රත්‍යය කෙළවරකොට ඇති; තෙ, ඒ ප්‍රත්‍යයෝ;
 නිපාතා, නිපාතයෝයි.

විකල්පවිධානතො, තඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයා විකල්පයෙන් කළහෙයින්;
 තඤ්ඤෙන, තඤ්ඤයෙන්; සමාසස්ස, සමාසයට; අභිධර්මං, අභිධර්මය;
 භාග්‍යාභාවා, භාග්‍යාවක් නැතිබැවින්; වසිඤ්ඤාපවචං ඉතිපි, “වසිඤ්ඤා
 පවචං” කියාද; හොති, වේ.

සාමසූඤ්ඤ, සංනාමවක්, හෙවත් සාමසූඤ්ඤනබ්බතයක්; අභිමතෙ, කැමැතිවන ලදකල්හි; සද්දෙ, ශබ්දයනෙම; පුමෙන වා, පුලුල්ලුවෙන් හෝ; අපි, නැවත; නපුංසකෙනවා, නපුංසකලිගුවෙන් හෝ; නිද්දි ස්සාතීති, දක්වනුලැබෙයි; සද්දසන්චිද්ද, ශබ්දයාසන්නදන්තෝ; විදුං, දනිත්.

අපච්චං, අපච්චනම්; පපුත්තප්පනුති, මුහුමුරු ආදිකොටඇති; භොගතං, භොග්‍යයයි—මගබෙසු වසති, “මගබෙසු වසති” යන වාක්‍යයෙහි හෝ; තෙසංඉස්සරෙවා, “මගධානං ඉස්සරෙ” යන වාක්‍යයෙහි හෝ; මාගධො, “මාගධො” යනුවේ—තජ්ජාතියා, ඒ ජාතියෙන්; විසි ඵයෙත්, වෙසෙසනලද අතීතෙති—අනුවතනිත, අනුවතීතයකරණලදා වූ; ආදි සද්දෙන, ආදිශබ්දයෙන්—අනු, ලෙහි, විණාඉති, “විණා” නම්; විණාවාදනං, වෙණුවැසීමයි—මගබෙති ආගතො, “මගබෙති ආගතො” යන වාක්‍යයෙහිද; තත්‍රජිතො, “මගබෙසු ජිතො” යන වාක්‍යයෙහිද; තෙසං ඉස්සරෙ, “මගධානං ඉස්සරෙ” යන වාක්‍යයෙහිද; තෙ අස්ස නිවාසො නිවා “මගධා අස්ස නිවාසො” යන වාක්‍යයෙහිද; මාගතො, මාගධො යනුවේ—සබ්බිකානෙ, සබ්බිකාවාවී ශබ්දයා; උත්තර පදෙ, පරපදකල්හි.

අසමා, මොහුකෙරෙන්; සද්දසුණානි, ශබ්ද වූයේ දෙදෙන; භො නති, වෙද්ද; සො, හෙතෙම; භාවො, භාවනම්වේ; (හේ කවරේද?) සද්දවුත්තියා, ශබ්දවුත්තියාව; නිමිත්තභූතං, කාරණවූ; නාමසද්ධි, නාමයද; ජාතිව, ජාතියද; දබ්බංව, ද්‍රව්‍යයද; ක්‍රියාව, ක්‍රියාවද; ගුණොව, ගුණයද යනමිති. (“භාවො” කීතැන “තං කථනති” යි අධ්‍යානාර කටයුතුයි) “නාමංව” යන තන්හි වකාරය “ජාතිව දබ්බංව ක්‍රියාව ගුණොව” යි යොදනු.

නිමිත්තස්සරුපානුගතං, නිමිත්තස්සරුපය අනුවගියාවූ; සද්දංව, සද්දයද; (වසු ද්‍රව්‍යයෙහි වැටේ)—අනුතතබ්බාවෙ ඉති, අනුතතද්භාවයෙහි යනු; කිං, කීම?; සථං කරෙති සථො භවති, “සථං=පෙ=භවති” යන තන්හි (ඊප්‍රත්‍යය නොවන පිණිසයි.) කරභූයොගෙ ඉති, කරභූයොගයෙහි යනු; කිං, කීම?; අමලිතො මලිතො ජායතෙ, “අමලිතො=පෙ=ජායතෙ” යනතන්හි (ඊප්‍රත්‍යය නොවන පිණිසයි.)

අවජ්ඣාවතො, අවස්ථාවන්වූ; අඤ්ඤාය අවස්ථාය, අනාචාර්යවත්තක්; අභුතස්ස වජ්ඣතො, පෙර නුටු වසනුහුයේ; තාය අවස්ථාය, ඒ නුටු අවස්ථාවෙන් යුක්තව; භවතං, වීම; අභුතතබ්බාවං, අනුතතද්භාව නමැයි; විදුං, (වෙසනාකරණයෝ) දනිත්.

නබ්බිත ගණ්ඨපදාදි කිං නිමට්ඨනලදි.

වාසිඥා-යන තන්හි “වසිඥා” ශබ්දයානෙතරන් ස විභක්ති පරකල්හි “සාගමො සෙ” යි සකාරගුණ “අපච්චං” යි වාක්‍යට “වසිඥාසු අපච්චං” යන වාක්‍යයෙහි ඡය්‍යන නාමයා කෙරෙන් පරව ඔහුගේ පුත්‍රය යන අර්ථයෙහි “වාණපපච්චං” යන සුත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ණප්‍රත්‍යය වේ. ණප්‍රත්‍යයා විසින්ම අපත්‍යාපීය නමා කීයනලද හෙයින් “අපච්චං” ශබ්දයට “වුත්තඥානමපපයොගො” යනු න්‍යාය හෙයින් අප්‍රයෝග වෙයි, විභක්තිහට “තෙසං විභාගි යො ලොපං” යන සුත්‍රයෙහි “තෙසං” ශබ්දග්‍රහණයෙන් ලොප්වේ. විභක්තිහට ලොප්කරණලද කල්හි ස්වර්ණානුප්‍රකාශිතව “පකතිවස්ස සරණස්ස” යන සුත්‍රයෙන් ප්‍රකාශිත වේ, ප්‍රත්‍යය සම්බන්ධවූ ණ හට “තෙසං ඡො ලොපං” යන සුත්‍රයෙන් ලොප්වේ, අකාර ශෙෂවේ, සණකාර ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි අසංයෝගානන්‍යවූ ආදිස්වරයට “වුඩාදි සරස්ස වාසංයොගනන්‍යා සණෙව” යන සුත්‍රයෙන් වැඩිවේ, වත්තෙ තිදු “අසුවණ්ණානං වායො වුච්ඡි” යි නියමකල්පයෙන් අකාරයට ආ කාරයෙක්වේ, යට සිටි ස්වර රහිත ව්‍යජනනෙම “නයෙපරං යුත්තො” යන පිරිහාමා සුත්‍රයෙන් පරාක්‍රමයාකර පෑමින් තඨිතයා නමා අලිඟු හෙයින් “තඨිතාදි” සුත්‍රයෙන් නම්වත්ව ඔහුකෙරෙන් පරව සිටි ඔව “වාසිඥා” යනුවේ.

කච්චායනො, කච්චායනො-යන තන්හි “කච්චාසු අපච්චං” යන වාක්‍යයෙහි “ණායන ණානා වච්ඡාදිත්තො” යි ණායන ණාන ප්‍රත්‍ය යෝව වාක්‍යයට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකාශිතව ප්‍රත්‍යයා සම්බන්ධවූ ණහට ලොප්ව “ආයන ආන” යි ශෙෂව පෑමින් සිටි ඔව “කච්චායනො කච්චායනො” යනුවේ. මෙතන්හි සංයෝගානන්‍ය බැවින් වැඩි නොවේ.

වෙනතෙයො, විනතෙයො-යන තන්හි “විනතා” ශබ්දයා කෙරෙන් පර ස විභක්තිහට ආස ආදෙශව පෑමින් “විනතාය අප ච්චං” යන වාක්‍යයෙහි “ඡෙයො කතතිකාදිති” යන සුත්‍රයෙන් ඡෙය ප්‍රත්‍යයව වාක්‍යයට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකාශිතව ප්‍රත්‍යයා සම්බන්ධවූ ණහට ලොප්ව “චය” යි ශෙෂව සණකාර ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි අසංයෝගානන්‍යවූ ආදිස්වරයට “වුඩාදි” සුත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් වැඩිව පෑමින් “වෙනතෙයො විනතෙයො” යනුවේ.

දකඛණොයො-යන තන්හි “දකඛණා දීගතො යස්ස සො” යන වාක්‍යයෙහි “ඡෙයො” යි යෝගවිභාගයෙන් ඔහට දෙනුලැබෙයි යන අර්ථයෙහිද ඡෙය ප්‍රත්‍යයව වාක්‍ය අප්‍රයෝගාදියට “දකඛණො යො” යනුවේ.

දකි-යන තන්හි “දකි” අපවිම” යන වාක්‍යයෙහි “අනො
ඤි වා” යි ණ ප්‍රත්‍යයව වාක්‍ය අප්‍රයෝගාදියව “දකි” යනුවේ.

සකප්‍රග්‍රහිකො-යන තන්හි “සකප්‍රග්‍රහිකො” අපවිම” යන
වාක්‍යයෙහි “අනොඤි වා” යන සූත්‍රයෙහි සුනවාග්‍රහණයෙන් ණ
ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “සකප්‍රග්‍රහිකො” යනුවේ, මෙම වාග්‍රහණ
යෙන් බ ප්‍රත්‍යයව බකාරච්ඡව “අනොඤි වා” යන වාක්‍යයෙහි
“මණ්ඩලිකො” යනුද, “භානුකො” අපවිම” යන වාක්‍යයෙහි “භානු
කො” යනුද වේ.

මානවො-යන තන්හි “මනුකො” අපවිම” යන වාක්‍යයෙහි
“ණවොපවාදිකි” යන සූත්‍රයෙන් ණ ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව
“මානවො” යනුවේ.

සාමණේණ-යන තන්හි “සමණස්ස” අපවිම” යන වාක්‍යයෙහි
“ණෙර විධිවාදිකො” යි ණ ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “සාමණේ
ණ” යනුවේ.

සාතිකො-යන තන්හි “සත” ශබ්දයාකෙරෙන් නා හව එනව
“සතෙන සංසථො” යන වාක්‍යයෙහි “යෙන වා සංසථං තරති වරති
වහති ඤිකො” යි ණ ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “සාතිකො” යනු
වේ-“උච්චෙන තරති” යන වාක්‍යයෙහි “ඔච්චිකො” යනුද වෘතී
නොව “උච්චිකො” යනුද-“සතවෙන වරති” යන වාක්‍යයෙහි
“සාතිකො” යනුද-“සිසෙන වහති” යන වාක්‍යයෙහි වෘතී නොව
“සිසිකො” යනුද වේ.

වමෙප්‍රයකො-යන තන්හි “වමපා” ශබ්දයාකෙරෙන් සමිංහව
සං ආදෙශව “වමපායං ජතො” යන වාක්‍යයෙහි “යෙනවා=පෙ=
ඤිකො” යන සූත්‍රයෙහි වාග්‍රහණයෙන් සත්‍රිලිඛ ශබ්දයාකෙරෙන්
පරව එසැක ප්‍රත්‍යයව “වමෙප්‍රයකො” යනුවේ-“බාරණසියං ජ
තො” යන වාක්‍යයෙහි එසැකව “බාරණසියකො” යනුද-“කුසි
නාරයං වසති” යන වාක්‍යයෙහි මෙම වාග්‍රහණයෙන් ණ ප්‍රත්‍ය
යව “කොසිනාරකො” යනුද-“මගධෙසු වසති තෙසං ඉස්සරොවා”
යන වාක්‍යයන්හි ණ ප්‍රත්‍යයව “මාගධකො” යනුද වේ.

අසාපානිකො-යන තන්හි “අසාපානියා පිපිටො” යන වාක්‍ය
යෙහි වච ජනියෙන් වෙසෙසනලද යන අර්ථයෙහි වාග්‍රහණයෙන්
ආපානික ප්‍රත්‍යයව “අසාපානියො” යනුවේ.

අග්‍රහණ-යන තන්හි “අග්‍ර” ශබ්දයාකෙරෙන් ශිව අංව
පැමිණ “අග්‍රං” යනුවේ, “ඉති ජනිතබ්බං” යන වාක්‍යයෙහි, “අග්‍රං
ඉති ජනිතබ්බං” යන වාක්‍යයෙහි “ගෙත” යනාදි සූත්‍රයෙහි වාග්‍රහණ

සෙන් ඥ ප්‍රත්‍යයව වාක්‍යයව අප්‍රයෝගව “පරවෙහාවො යානෙ” යන සූත්‍රයෙන් තිබිව නම්වත්ව සිව අංව පැමිණ “අග්‍රාඤ්ඤං” යනුවේ.

ආභිධමමිකො, අභිධමමිකො—යන තන්හි “අභිධම මසිතෙ” යන වාක්‍යයෙහි “තමසිතෙ” යනාදි සූත්‍රයෙන් **ඤ්ඤ** ප්‍රත්‍යයව පසෙ කිති වෘත්ත “ආභිධමමිකො අභිධමමිකො” යනුවේ.

වාචසිකං—යන තන්හි “වච” ශබ්දයාකෙරෙන් නාහට “මනො ගණාදි”න් ආකාරව ස්වරයා පරකල්පි “වච” ශබ්දයාකෙරෙන් “සප්ත රෙ වානමො”යි සකාරාගමව “වච්ඡා කතං කවමං” යන වාක්‍යයෙහි “තමසිතෙ” යනාදීන් **ඤ්ඤ** ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “වාචසිකං” යනුවේ.

සාරිපිකා—යන තන්හි “සරිපෙ සනතිධානා වෙදනා” යන වාක්‍යයෙහි “තමසිතෙ” යනාදීන් **ඤ්ඤ** ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “ඉත්ථිස මනො” යනාදීන් ආප්‍රත්‍යයව සිව ලොප් “සාරිපිකා” යනුවේ.

දෙවාරිකො—යන තන්හි “වාරෙ නිසුනෙනා” යන වාක්‍යයෙහි “තමසිතෙ” යනාදීන් **ඤ්ඤ** වාක්‍යයව අප්‍රයෝගව “දුආර” යනතන්හි දකාරස්ව උකාරයට “වමොදුදනනානං”යි වකාරව වකාරයෙන් පෙර “මායුතමාගමො යානෙ” යි ඔකාරාගමව පැමිණ නම් වත්ව සිව ඔව “දෙවාරිකො” යනුවේ.

වෙණිකො—යන තන්හි “විණං අස්ස සිප්පං” යන වාක්‍යයෙහි “තමසිතෙ” යනාදීන් **ඤ්ඤ** අප්‍රයෝගාදියව සිව ඔව “වෙණිකො” යනුවේ.

ගහිකො—යන තන්හි “ගතො අස්ස හණ්ඩං” යන වාක්‍යයෙහි **ඤ්ඤ**ව “ගහිකො” යනුවේ.

මාගමිකො—යන තන්හි “මගෙ හනනා ජීවති” යන වාක්‍යයෙහි **ඤ්ඤ**ව “සවමදනා” දීන් වකාරාගමව වෘත්ත ආදියව සිව ඔව “මාගමිකො” යනුවේ.

“ජලෙන හතො” යන වාක්‍යයෙහි “ජලිකො” යනුද—“සුනෙන න ඛධො” යන වාක්‍යයෙහි “සුතනිකො” යනුද—“වාපො අස්ස ආයු ඛො” යන වාක්‍යයෙහි “වාපිකො” යනුද—“වාතො අස්ස ආබාධො” යන වාක්‍යයෙහි “වාතිකො” යනුද—“බ්‍රුවෙ පසනෙනා” යන වාක්‍යයෙහි “බ්‍රුවිකො” යනුද—“වන්තන නිතං හණ්ඩං” යන වාක්‍යයෙහි “වන්තිකං” යනුද—“කුලෙහා අස්ස පරිවාණං තමරහති තෙසං රුසිවා” යන වාක්‍යයන්හි “කුමිතිකො” යනුද—“අකෙඛන දිබ්බති” යන වාක්‍යයෙහි “අකිතිකො” යනුද—“මගධෙසු වසති ජතො නිවා” යන වාක්‍යයන්හි “මාගමිකො” යනුද මෙසේයි.

කාසාවං-යන තත්ති “කසාව” ශබ්දසාකෙරෙන් පර නාහව එනව “කසාවෙන රහතා” යන වාක්‍යයෙහි “ණරුතා” යනාදීන් ණ ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව සිව් අංව “කාසාවං” යනුවේ.

නිලෙන රහතං යන වාක්‍යයෙහි “නිලං” යනුද-පිනෙන රහතං” යන වාක්‍යයෙහි “පිනං” යනුදවේ. මෙහි “වුඩාදි” සුත්‍රයෙහි වාග්‍රහණයෙන් වෘතී ප්‍රභිෂෙධයි.

මාහිසං-යන තත්ති “මහිස” ශබ්දසාකෙරෙන් සව සකාරාග මව “මහිසස්ස ඉදං” යන වාක්‍යයෙහි “ණරුතා” යනාදීන් ණ ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “මාහිසං” යනුවේ.

රුජපොරිසං-යන තත්ති “රුජපුරිසස්ස ඉදං” යන වාක්‍යයෙහි ණ ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “අසුචර්ණානවයො වුඞ්” යන සුත්‍රයෙහි පුනවාසිග්‍රහණයෙන් උනාරපදයෙහිවූ පකාරස්ථ උකාරයව ඔකාරයෙක් වෘතීව සිව් අංව “රුජපොරිසං” යනුවේ.

මගධෙහි ආගතො යන වාක්‍යයෙහිද, “මගධෙසු ජතො” යන වාක්‍යයෙහිද, “මගධානං ඉස්සරෙ” යන වාක්‍යයෙහිද, “මගධා අස්ස නිවාසො” යන වාක්‍යයෙහිද ණ ප්‍රත්‍යව අප්‍රයෝගාදියව “මාගධො” යනුවේ.

කතතිකාදීහි සුභතො යන වාක්‍යයෙහි “කතතිකො” යනුද- “බුමො අස්ස දෙවාතා” යන වාක්‍යයෙහි “බුමො” යනුවේ.

වෙය්‍යාකරණො-යන තත්ති “ව්‍යාකරණං අවෙච්ච අට්ඨතෙ” යන වාක්‍යයෙහි ණ ප්‍රත්‍යයව “වි ආකරණං” යි සිව්තත්ති වකාරස්ථ ඉකාරයව “ඉවණණා යං නවා” යි යකාරව “මායුන” යනාදි සුත්‍රයෙන් යකාරයෙන් පෙර එකාරයෙක් වෘධ්‍යාගමව “පරවෙභාවො යානෙ” යි යකාරවිනිව පැමිණ සිව් ඉව් “වෙය්‍යාකරණො” යනුවේ.

සාගරො-යන තත්ති “සගරෙහි නිබ්බතො” යන වාක්‍යයෙහි ණ ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “සාගරෙ” යනුවේ.

පච්ඡිමො-යන තත්ති “පච්ඡාජනො” යන වාක්‍යයෙහි “ජනාදිනම්මියාව” යි ඉම ප්‍රත්‍යයව වාක්‍ය අප්‍රයෝගාදියව සිව් ඉව් “පච්ඡිමො” යනුවේ.

මනුස්සජාතියො-යන තත්ති “මනුස්සජාතියා ජතො” යන වාක්‍යයෙහි “ජාතාදිනම්මියාව” යි ඉම ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “මනුස්සජාතියො” යනුවේ.

අනනිමො අනනිසො-යන තත්ති “අනනානිසුභතො” යන වාක්‍යයෙහි “ජාතාදි” සුත්‍රයෙන් ඉම ඉම ප්‍රත්‍යයෙව අප්‍රයෝගාදියව “අනනිමො අනනිසො” යනුවේ.

අකිකිසො-යන තන්හි “අකිකිනිසුනො” යන වාක්‍යයෙහි “ජාතාදි” සුත්‍රයෙහි චග්‍රහණයෙන් කිසි ප්‍රත්‍යයෝව අප්‍රයෝගාදියව “අකිකිසො” යනුවේ.

පුතනිමො, පුතනිසො-යන තන්හි “පුතො අස්ස අත්ති” යන වාක්‍යයෙහි “ජාතාදි” න් ක්‍රම ක්‍රමප්‍රත්‍යයෝව අප්‍රයෝගාදියව “පුතනිමො පුතනිසො” යනුවේ.

කපපිසො-යන තන්හි “කපපො අස්ස අත්ති” යන වාක්‍යයෙහි “ජාතාදි” න් ක්‍රම ප්‍රත්‍යයව “කපපිසො” යනුවේ.

බ්‍රහ්මනිසං-යන තන්හි “බ්‍රහ්මනස්ස සාතං” යන වාක්‍යයෙහි “තදස්ස සාතමිසො ච” යි ඒක ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව සිව අංව “බ්‍රහ්මනිසං” යනුවේ.

චබ්‍රහ්මනිසං-යන තන්හි “චබ්‍රහ්මනස්ස නිතං” යන වාක්‍යයෙහි “තදස්ස සාතං” යනාදී සුත්‍රයෙහි චග්‍රහණයෙන් ඒක ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “චබ්‍රහ්මනිසං” යනුවේ.

අභිජ්ඣාලු-යන තන්හි “අභිජ්ඣා බහුලො” යන වාක්‍යයෙහි “ආලුතබ්බහුලො” යි ආලු ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව සිව ලොප්ව “අභිජ්ඣාලු” යනුවේ.

පාපතරො, පාපතමො, පාපිසසිකො, පාපිසො, පාපිසො- යන තන්හි “අයමෙතෙසං අතිසයෙන පාපො” යන වාක්‍යයෙහි “විසෙසෙ තරතමිසසිකිසිසා” යන සුත්‍රයෙන් තර, තම, ක්‍රමසික, ක්‍රම, ක්‍රම, යන ප්‍රත්‍යයෝව අප්‍රයෝගාදියව “පාපතරො, පාපතමො, පාපිසසිකො, පාපිසො, පාපිසො” යනුවේ.

ජෙය්‍යො ජෙය්‍යො-යන තන්හි “අයමෙතෙසං අතිසයෙන චුචො” යන වාක්‍යයෙහි “විසෙසෙ” යනාදීන් ක්‍රමක්‍රම ප්‍රත්‍යයෝ වෙන් ප්‍රත්‍යයන් පරකල්හි “චුචස්ස ජො ඉතිසෙසු” යන සුත්‍රයෙන් ජකාරව “සරලොපාදි” සුත්‍රයෙහි ප්‍රකෘති ග්‍රහණයෙන් ප්‍රකෘති ප්‍රතිෂ්ඨව “සර සරෙ ලොපං” යි පූච්ඡවර ලොප්ව “සචාසවණ්ණං ලුතො” යි පරසවරයව අසවණ්ණාදෙයව පෑමිණ අප්‍රයෝගාදියව “ජෙය්‍යො ජෙය්‍යො” යනුවේ.

සෙය්‍යො සෙය්‍යො-යන තන්හි “අයමෙතෙසං අතිසයෙන පස ජො” යන වාක්‍යයෙහි ක්‍රම ක්‍රම ප්‍රත්‍යයෝව “පසඤ්ඤා සොව” යි “පස ජො” යනුයව සකාරව අප්‍රයෝගාදියව පෑමිණ “සෙය්‍යො සෙය්‍යො” යනුවේ.

මෙධාවි-යන තන්හි “මෙධා අස්ස අපථි” යන වාක්‍යයෙහි “ත්ඤ්‍යාපථි වී ච” යි චි ප්‍රත්‍යයට අප්‍රයෝගාදියට සිව් ලොප්ව “මෙධාවි” යනුවේ.

තපසසි-යන තන්හි “තපො අස්ස අපථි” යන වාක්‍යයෙහි “තපා දිතො සි” යි සි ප්‍රත්‍යයට සකාරච්ඡිකාව අප්‍රයෝගාදියට සිව් ලොප්ව “තපසසි” යනුවේ.

දණ්ණිකා දණ්ඩි-යන තන්හි “දණ්ණිකා අස්ස අපථි” යන වාක්‍යයෙහි “දණ්ණිකාදිතො ඉකර්” යන සූත්‍රයෙන් ඉකර් ප්‍රත්‍යයෙන් අප්‍රයෝගාදියට “දණ්ඩිකො දණ්ඩි” යනුවේ.

ගුණවා-යන තන්හි “ගුණො අස්ස අපථි” යන වාක්‍යයෙහි “ගුණා දිතො වනතු” යන සූත්‍රයෙන් වනතු ප්‍රත්‍යයට අප්‍රයෝගාදියට වනතු භාගය සහිත සි හට “ආසිමහි” යි ආව “ගුණවා” යනුද-“පඤ්ඤ අස්ස අපථි” යන වාක්‍යයෙහි වනතු ප්‍රත්‍යයට “යද්දි”න් ආකාරත්‍රයට “පඤ්ඤවා” යනුද වේ.

සනිමා-යන තන්හි “සනි අස්ස අපථි” යන වාක්‍යයෙහි “සනාදිතිවනතු” යන සූත්‍රයෙන් වනතු ප්‍රත්‍යයට අප්‍රයෝගාදියට වනතු සහිත සි හට ආව “සනිමා” යනුවේ. “භානු අස්ස අපථි” යන වාක්‍යයෙහි “භානුමා” යනුද මෙසේයි.

ආයසමා-යන තන්හි “ආයු අස්ස අපථි” යන වාක්‍යයෙහි වනතු ප්‍රත්‍යයට, වනතුප්‍රත්‍යය පරකල්පි “අයුස්සකාරස්ස මනතුමහි” යන සූත්‍රයෙන් ආයු ශබ්දයාගේ උකාරයට අස් යනාදෙයට මකාරයෙහි බඩට අප්‍රයෝගාදියට “ආයසමා” යනුවේ.

සධො-යන තන්හි “සධා අස්ස අපථි” යන වාක්‍යයෙහි “සධාදිතො ණ” යන සූත්‍රයෙන් ණ ප්‍රත්‍යයට අප්‍රයෝගාදියට සිව් ඛට “සධො” යනුවේ.

සොවණ්ණමසං සුවණ්ණමසං-යන තන්හි “සුවණ්ණන්ත පකතං” යන වාක්‍යයෙහි “තපපකති වට්ඨනෙ මයො” යි මස ප්‍රත්‍යයට අප්‍රයෝගාදියට පූථිපක්‍ෂයෙහි වෘත්ත “සොවණ්ණමසං සුවණ්ණමසං” යනුවේ.

මනොමසං-යන තන්හි “මනසා පකතං” යන වාක්‍යයෙහි මස ප්‍රත්‍යයට විභකති ලොප්වේ, විභකති ලොප්කලකල්පි “ඵනෙසමො ලොපෙ” යි මන ශබ්දයාගේ අන්තයෙහි ධකාරට අප්‍රයෝගාදියට සිව් අංව “මනොමසං” යනුවේ.

දුතියො-යන තත්ති “චිතනං පුරණො” යන වාක්‍යයෙහි “චිතී හි තියො”යි සංඛ්‍යාපුරණ.ඵයෙහි නිස ප්‍රත්‍යයට ප්‍රත්‍යයා පරකල්පි වාක්‍යයහට අප්‍රයෝගව ඕ ඉබ්දයට “නියෙ දුතාපිච්”යි ද ආදෙශව සිව ඛව “දුතියො” යනුවේ.

තතියො-යන තත්ති “නිණ්ණං පුරණො” යන වාක්‍යයෙහි “චිතීහි තියො”යි නිස ප්‍රත්‍යයට විභක්ති ලොප්ව වාක්‍යයහට අප්‍රයෝගව නිස ප්‍රත්‍යය පරකල්පි “නියෙ දුතාපි ච්”යි න යනාදෙශව නම් වත්ව සිව ඛව “තතියො” යනුවේ.

චතුසො, ඡතො-යන තත්ති “චතුතනං පුරණො” යන වාක්‍යයෙහි හා “ඡතනං පුරණො” යන වාක්‍යයෙහි “චතුචෙත්ති ථො” යි චතු ඉබ්දයානෙරෙන් ථ ප්‍රත්‍යය හා ඡ ඉබ්දයානෙරෙන් ධ ප්‍රත්‍යයට වාක්‍යයන්ට අප්‍රයෝගව විභක්තිලොප්ව චිත්ව නම්වත්ව සිව ඛව “චතුසො, ඡතො” යනුවේ.

අඛණ්ඩො-යන තත්ති “අඛණ්ඩ චතුසො” යන වාක්‍යයෙහි අඛණ්ඩ යන උපපදයා සමග චතුසො ඉබ්දයට “තෙසවඛණ්ඩපපදෙනඛණ්ඩ ධ් දිවඛණ්ඩ දියාඛණ්ඩඛණ්ඩියා” යන සුත්‍රයෙන් අඛණ්ඩො යනාදෙශව සිව ඛව “අඛණ්ඩො” යනුවේ.

දිවඛණ්ඩො, දිසඛණ්ඩො-යන තත්ති “අඛණ්ඩ දුතියො” යන වාක්‍යයෙහි දිවඛණ්ඩ යනාදෙශ හා දිසඛණ්ඩ යනාදෙශව සිව ඛව “දිවඛණ්ඩො, දිසඛණ්ඩො” යනුවේ.

අඛණ්ඩිණො-යන තත්ති “අඛණ්ඩ තතියො” යන වාක්‍යයෙහි අඛණ්ඩිණ යනාදෙශව සිව ඛව “අඛණ්ඩිණො” යනුවේ.

පච්චො-යන තත්ති “පචනනං පුරණො” යන වාක්‍යයෙහි “සංඛ්‍යාපුරණෙ ටො”යි ම ප්‍රත්‍යයට සිව ඛව “පච්චො” යනුවේ.

ඵකාදස-යන තත්ති “ඵකො ච දස ච”යි වඤ්ඤාසව වාක්‍යයහට අප්‍රයෝගව විභක්ති ලොප්ව ප්‍රකාතිව ඵක ඉබ්දයාගේ අනන්‍යව “චෙකට්ඨාන මාකාරොචා”යි ආකාරව “ඵකාදස” යනුවේ.

වාදස-යන තත්ති “චෙ ච දස ච”යි වඤ්ඤාසව වාක්‍යයහට අප්‍රයෝගව විභක්තිලොප්ව ඕ ඉබ්දයාගේ අනන්‍යව ආකාරව “වාදස” යනුවේ.

තෙරස-යන තත්ති “තයො ච දස ච”යි වඤ්ඤාසව වාක්‍යයහට අප්‍රයෝගව විභක්තිලොප්ව නි ඉබ්දයට “යද්” දිත් යන යනාදෙශව දසඉබ්දයාගේ දකාරයට “ඵකාදිතො දසර සංඛ්‍යානෙ”යි රකාරව “තෙරස” යනුවේ.

මුද්දස-යන තන්ති “වනනායෙ ව දස ව” යන වාක්‍යයෙහි වාක්‍ය අප්‍රයෝගාදියව “වනුපදයාං ලොපො තුතතර පද්දිවයාං වුවොපි නවා” යි මතු ශබ්දයාගේ තුකාරයව ලොප් හා වකාරයව මු ආදෙශව දකාර මිනිව “වුද්දස” යනුවේ.

සොළස-යන තන්ති “ජව දසව” යන වාක්‍යයෙහි අප්‍රයෝගාදියව “දසෙ සො නිවව” යි ජ හව සො යනාදෙශව දස ශබ්දයාගේ දකාරයව “ළදරනං” යි ලකාරව “සොළස” යනුවේ.

අභාරස-යන තන්ති “අභ ව දසව” යන වාක්‍යයෙහි අප්‍රයෝගාදියව දස ශබ්දයාගේ දකාරයව රකාරව අභ ශබ්දානතයව ආකාරව “අභාරස” යනුවේ.

බාවිසති-යන තන්ති “වෙ ව විසති ව” යන වාක්‍යයෙහි අප්‍රයෝගාදියව මි ශබ්දයව “විසතිදසෙසු බා විසා නු” යි බා යනාදෙශව “බාවිසති” යනුවේ.

එකාදසමො-යන තන්ති “එකාදසනනං පූරණො” යන වාක්‍යයෙහි “සබ්බසාපූරණෙ මො” යි ම ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව සිව ඔව “එකාදසමො” යනුවේ.

එකාදසි-යන තන්ති “එකාදසනනං පූරණි” යන වාක්‍යයෙහි “එකාදිතො දසස්සි” යන සූත්‍රයෙන් සත්‍රිලිඛිතයෙහි ජ් ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව සිව ලොප්ව “එකාදසි” යනුවේ.

මිකං, නිකං-යන තන්ති “වෙපරිමාණානි අයාං, නිණි පරිමාණානි අයාං” යන වාක්‍යයන්හි “වාදිතො කොතෙකත්ථෙ ව” යන සූත්‍රයෙන් ක ප්‍රත්‍යයව වාක්‍ය අප්‍රයෝගාදියව සිව අංව “මිකං, නිකං” යනුවේ.

මානුස්සකො, මානුස්සො-යන තන්ති “මනුස්සානං සමුභො” යන වාක්‍යයෙහි “සමුභත්ථෙ කණණං ව” යන සූත්‍රයෙන් කණණ යන ප්‍රත්‍යයෙන් අප්‍රයෝගාදියව වෘතීව සිව ඔව “මානුස්සකො, මානුස්සො” යනුවේ.

වසං, තසං-යන තන්ති “විනනං සමුභො, නිණණං සමුභො” යන වාක්‍යයන්හි “සමුභත්ථෙ කණණං ව” යන සූත්‍රයෙන් ණ ප්‍රත්‍යයව මිනි ශබ්ද දෙදෙනාගේ ඉකාරයව “කිලානමිසුවාසරෙ වා” යන සූත්‍රයෙහි වාග්‍රහණයෙන් අස යනාදෙශව වාක්‍ය අප්‍රයෝගාදියව සිව අංව “වසං, තසං” යනුවේ.

ගාමනා, නාගරනා-යන තන්හි “ගාමානං සමුභො, නාගරනං සමුභො” යන වාක්‍යයන්හි “ගාමජනබන්ධු සහායාදීහි තා” යන සූත්‍රයෙන් නා ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව සිව් ලොප්ව “ගාමනා, නාගරනා” යනුවේ.

වඤ්ඤා-යන තන්හි “වඤ්ඤා භාවො” යන වාක්‍යයෙහි “ඤ්ඤා තතතා භාවෙ තු” යන සූත්‍රයෙන් භාවාපීයෙහි තත ප්‍රත්‍යයව වාක්‍ය අප්‍රයෝගාදියව සිව් අංව “වඤ්ඤා” යනුවේ.

“මනුස්සස්ස භාවො” යන වාක්‍යයෙහි “මනුස්සතනං” යනුද- “දණ්ඩනො භාවො” යන වාක්‍යයෙහි “දණ්ඩතනං” යනුද- “පාව නස්ස භාවො” යන වාක්‍යයෙහි “පාවකතනං” යනුද- “නීලස්ස භාවො” යන වාක්‍යයෙහි “නීලතනං” යනුද මෙසේයි. “දණ්ඩතනං” යන තන්හි “යද්” දීන් ඊකාරයට හ්‍රස්ව වේ.

පණ්ඩිවමං-යන තන්හි “පණ්ඩිතස්ස භාවො” යන වාක්‍යයෙහි “ඤ්ඤාතතතා භාවෙ තු” යන සූත්‍රයෙන් ඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයව වාක්‍ය අප්‍රයෝගාදියව “තෙසං ඤ්ඤා ලොපං ච” යි ඤ්ඤාට ලොප්ව යකාරයෙහි “අව ඤ්ඤා යෙ ලොපං ච” යි අකාර ලොප්ව යකාර තකාරයෙහි සංහිතව යවන්වූ තකාරයට “යවතං තලණ්දකාරුතං ඛ්‍යජනාති වලඤ්ජකාර තතනං” යන සූත්‍රයෙන් චකාරව “පරවෙභාවො ඨාතෙ” යි චකාර විනිව නම්වන්ව සිව් අංව “පණ්ඩිවමං” යනුවේ.

“කුසලස්ස භාවො=කොසලං, සමණස්ස භාවො=සාමසැඤ්ඤං, සුගදස්ස භාවො=සොගදජං” යන තන්හිද මෙසේම පිළිවෙලින් යවන්වූ ලකාර ඤ්ඤා දකාරයන්ට ලකාර ඤ්ඤා ජකාරව විනිව සිටුවේ, “පුරිසස්ස භාවො=පොරිසස්සං” නිපකස්ස භාවො=තෙට්ඨකං, සරුපස්ස භාවො=සාරුපස්සං, උසහස්ස භාවො=ඛසබ්බං, උපමාය භාවො=ඛපමමං” යන තන්හි “යවතං” යනාදී සූත්‍රයෙහි කාර ග්‍රහණයෙන් යවන්වූ සකාර කකාර පකාර භකාර මකාරයන්ට ඒ සකාර දිගුම විකල්පයෙන් සිටියි.

ආරියස්සං-යන තන්හි “ඉසිනො භාවො” යන වාක්‍යයෙහි ඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව පූජිඉකාරයට “ආතතව” යන සූත්‍රයෙන් ආකාරව සුක්කසාරාකයෙහි ඊකාරයෙක්ද ආගමව යවන්වූ සකාරයට සකාරව විනිව සිව් අංව “ආරියස්සං” යනුවේ.

මුද්දනා-යන තන්හි “මුද්දනො භාවො” යන වාක්‍යයෙහි “ඤ්ඤා තතතා භාවෙ තු” යි නා ප්‍රත්‍යව අප්‍රයෝගාදියව “මුද්දනා” යනුවේ.

අරහතා—යන තන්හි “අරහතාසා භාවො” යන වාක්‍යයෙහි නා ප්‍රත්‍යයට අරහතා ශබ්දයාගේ ගත යන්නට “යද්”දීන් ලොප්ව “අරහතා” යනුවේ.

පුට්ඨජනනතං—යන තන්හි “පුට්ඨජනසා භාවො” යන වාක්‍යයෙහි “ණ්‍යතතා”දියෙහි තුග්‍රහණයෙන් තතන ප්‍රත්‍යයට අප්‍රයොගාදියට “පුට්ඨජනනතං” යනුවේ.

ආකිච්ඤ්ඤං—යන තන්හි “අකිචනං එව” යන වාක්‍යයෙහි “ණ්‍යතතා”දියෙහි තුග්‍රහණයෙන් ස්වාථීයෙහි ණ්‍යප්‍රත්‍යයට “යව තා”දීන් නිකාරයට ඤ්‍යකාරව චිත්තව “ආකිච්ඤ්ඤං” යනුවේ. කිසි වක් නැත්තේ නුසි “අකිචන” නම, “නසමො=අසමො” යන තන්හි මෙකි.

කොණ්ඩකෙඤ්ඤං—යන තන්හි “කුණ්ඩනියා අපච්චං” යන වාක්‍යයෙහි ණ්‍ය ප්‍රත්‍යයට “යවතං” යනාදීන් න හට ඤ්‍යකාරව “වුඩාදි” සුත්‍රයෙහි වාග්‍රහණයෙන් සංයොගානතයට වාචිව සිව ඔව “කොණ්ඩ කෙඤ්ඤං” යනුවේ.

පජ්ජං—යන තන්හි “පද්‍යය ගිතං” යන වාක්‍යයෙහි ණ්‍යප්‍රත්‍යයට වාක්‍ය අප්‍රයොගාදියට යවත්වූ දකාරයට “යවතං” යනාදීන් ජකාරව සිව අංව “පජ්ජං” යනුවේ.

බ්ඤ්ඤං—යන තන්හි “බිනාය සංවතනනිකං” යන වාක්‍යයෙහි ණ්‍යප්‍රත්‍යයට අප්‍රයොගාදියට යවත්වූ න හට ඤ්‍යකාරව චිත්තව සිව අංව “බ්ඤ්ඤං” යනුවේ.

සච්චං—යන තන්හි “සතිතො සමග්‍රතං” යන වාක්‍යයෙහි ණ්‍ය ප්‍රත්‍යයට අප්‍රයොගාදියට යවත්වූ න හට චකාරව චිත්තව සිව අංව “සච්චං” යනුවේ.

දෙවනා—යන තන්හි “දෙවො එව” යන වාක්‍යයෙහි “ණ්‍යතතා”දියෙහි තුග්‍රහණයෙන් ස්වාථීයෙහි නා ප්‍රත්‍යයට අප්‍රයොගාදියට සිව ලොප්ව “දෙවතා” යනුවේ.

වෙසමං—යන තන්හි “විසමසා භාවො” යන වාක්‍යයෙහි “ණ්‍ය විසමාදීනි” යන සුත්‍රයෙන් ණ්‍යප්‍රත්‍යයට අප්‍රයොගාදියට සිව අංව “වෙ සමං” යනුවේ.

අජ්ජමං—යන තන්හි “උජ්ජනා භාවො” යන වාක්‍යයෙහි “ණ්‍ය විසමාදීනි” යන සුත්‍රයෙන් ණ්‍ය ප්‍රත්‍යයට අප්‍රයොගාදියට උජ්‍ජ ශබ්දයා ගේ උකාරයට “ආතතව” සි ආකාරව ආකාර ශ්‍රය්‍යව ජකාරයට උකාරයට “යද්”දීන් අව ආදෙශව සිව අංව “අජ්ජමං” යනුවේ.

මානුෂ්‍යඤානං—යන තන්හි “මනුෂ්‍යඤානං භාවෝ” යන වාක්‍යයෙහි “රමණීයාදිතො කණ්” යන සූත්‍රයෙන් කණ් ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව වාචිව සිව අංච “මානුෂ්‍යඤානං” යනුවේ.

ඵකධා—යන තන්හි “ඵකෙන විභාගෙන” යන වාක්‍යයෙහි “විභාගෙ ධා ච” යි විභාගාචීයෙහි ධා ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව ධා ප්‍රත්‍යයානන්තාදීහු නිපාත බැවින් “සබ්බාසමාච්ඡසා” යනාදීන් සි හට ලොප්ව “ඵකධා” යනුවේ.

පදසො—යන තන්හි “පදවිභාගෙන” යන වාක්‍යයෙහි “විභාගෙ ධා ච” යි වග්‍රහණයෙන් සො ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව සිව ලොප්ව “පදසො” යනුවේ.

සබ්බථා—යන තන්හි “සබ්බො පකාරෙ යන වාක්‍යයෙහි හා “සබ්බෙන පකාරෙන” යන වාක්‍යයෙහි “සබ්බනාමෙහි පකාරවචනෙ තු ථා” යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රකාර වචනාචීයෙහි ථා ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව සිව ලොප්ව “සබ්බථා” යනුවේ.

අඤ්ඤාථනතා—යන තන්හි “අඤ්ඤා පකාරෙ, අඤ්ඤාන පකාරෙන වා” යන වාක්‍යයන්හි “සබ්බනාමෙහි” යනාදියෙහි තුග්‍රහණයෙන් ථනතා ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව සිව ලොප්ව “අඤ්ඤාථනතා” යනුවේ.

කථං—යන තන්හි “කෙන පකාරෙන” යන වාක්‍යයෙහි “කිමිමෙහි ථං” යන සූත්‍රයෙන් ථං ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව “සෙසෙසුච” යි කිං ශබ්දයට කකාරව සිව ලොප්ව “කථං” යනුවේ.

ඉත්ථං—යන තන්හි “ඉමිනා පකාරෙන” යන වාක්‍යයෙහි “කිමිමෙහි ථං” යන සූත්‍රයෙන් ථං ප්‍රත්‍යයව ථං පරකල්පි ඉම ශබ්දයට “ඉමසිත්ථාදිනිහතොධෙසු ච” යි ඉකාරව ථං හට විකිට්ව “ඉත්ථං” යනුවේ.

බහුත්ථං—යන තන්හි “පහුති පකාරෙහි” යන වාක්‍යයෙහි “කිමිමෙහි ථං” යන සූත්‍රයෙහි “ථං” යි යොගවිභාගයෙන් ථං ප්‍රත්‍යයව අප්‍රයෝගාදියව ථං හට විකිට්ව විකිට්ව ලොප්ව “බහුත්ථං” යනුවේ.

මලිනිකරොති—යන තන්හි “අමලිතං මලිතං කරොති” යන වාක්‍යයෙහි කරධාතුයොගයෙහි අභූත තද්භාවාචීයක් ශම්‍යමානකල්පි “යද්‍යදී” සූත්‍රයෙන් නාමයා කෙරෙන් ඊ ප්‍රත්‍යයව “මලිනි කරොති” යනුවේ.

හසමිකරණං—යන තන්හි “අභසමනො භසමනො කරණං” යන වාක්‍යයෙහි කරධාතුයොගයෙහි නාමයා කෙරෙන් ඊ ප්‍රත්‍යයව “හසමි කරණං” යනුවේ.

මලිනිහවනි-යන තන්හි “අමලිනො මලිනො හවනි” යන වාක්‍යයෙහි හු ධාතුයෝගයෙහි ඊ ප්‍රත්‍යයට “මලිනි හවනි” යනුවේ.

සමාසො පදසබ්ධිසො පදස්‍යවචස සංහිතා,
නභිනං නාමමිතෙවං විඤ්ඤායං නෙසමනතරං.

සමාසනම් නොයෙක් පදයන්ගේ අන්‍යෝන්‍යසම්බන්ධයෙන් සංක්‍ෂේප බවයි, නභිතනම් පද ප්‍රත්‍යයන්ගේ සම්බන්ධ බවයි. “තස්‍ය අන්‍යං හිතො=තභිතො” යන වාක්‍යයෙහි ඡෛත්‍ය තත්පුරුෂ සමාසව විභක්ති ලොප්ව “නභිතො” යන තන්හි හකාරයට “ද්‍යොබස්‍යව” යි චක්‍රභණ්‍යයෙන් ධකාරව ජිව්ව “නභිතො” යනුවේ.

සාමඤ්ඤව විසෙසො ච නිපාතො භාවගේ නථා,
ඉති විඤ්ඤාහි විඤ්ඤායො නභිතො හු චතුබ්ධිමො.

අපත්‍යාපි සංසාඡයාපාදියෙහි ලිඛනත්‍රයට සාමාන්‍යවූ “වාසිඤ්ඤා, සාතිකො” යනාදිය සමාන්‍යය, සමුහාපියෙහි එකිළිකි ලිඟ්‍යාපි “භාමනා ආකිච්චඤ්ඤා” යනාදිය විශේෂනම, “එකධා පදසො” යනාදිය නිපාත නම, “පභිච්චං අරහතා” යනාදිය භාවජ නම.

න භි ත ස නි මි.

නෙකප්‍රවචයප්‍රසබ්ධ, නොයෙක් ප්‍රත්‍යයන්ගේ ප්‍රාප්තියක් ඇතිකල්හි-කාලො, කාලයතෙම; අතීත, අතීතක්‍රියාවය; වත්තමාන, වර්තමාන ක්‍රියාවය; අනාගත, අනාගත ක්‍රියාවය (යන මොවුන්;) ලක්ඛණො, ලක්‍ෂණකොට ඇත්තේය; ආරබ්ධ, පටන්ගන්නාලද; ක්‍රියො, ක්‍රියාව; අනිගිතො, නොනිමිකල්හි; * පවුප්‍රනෙහා කාලො, වර්තමානකාලයයි; මනො, දන්නාලදි-ක්‍රියාසන්නාන, පටන්ගන්නාලද ක්‍රියා ප්‍රබන්ධයෙන්; විචේජ්ඤෙ, විසඳීමක් ඇතිකල්හි; කාලො, කාලයතෙම; අතීතො ඉති, ඉතුත්කලායයි; ගම්‍යතො, දන්නාලැබේ. ක්‍රියායතු, ක්‍රියාවගේ වනාහි; අනාරම්භො, පටන්නොනැඹිමක් ඇති කල්හි; අනාගතො, අනාගතකාලයයි; පතීයතො, දන්නාලැබේ-අද්‍රු බ්‍රහ්මානං, ද්‍රව්‍යනොවු; කන්‍යාදි, කන්‍යාකරණාදිවු; කාරකයානම, කාරක සමූහයාවිසින්; සාධියං, සාධ්‍යවු; (හෙවත් කාලසුක්‍රතාදිවු); කතතු කම්මසං, කතීකම්මෙක්හි පිහිටියාවු; පදන්‍යං, ගමනපවතාදිවු පද විය; ක්‍රියං ඉති, ක්‍රියාවයයි; තබ්බදු, ඒ ක්‍රියාලක්‍ෂණදන්නෝ; ඉවජනති, කැමතිවෙත්.

තස්‍යාපි, ඒවර්තමානාදි ක්‍රියාහුගේද; අතීයමෙ, අතීයමින් ප්‍රාප්තියක් ඇතිකල්හි-අභිවිතතීනං, අභවිතකරින්ගේ; පුබ්බාති, පූර්වවු; යානියානිජපදනි, යම්‍යම් සපදකෙනෙක්ඇත්ද; තානි තානි,

* ක්‍රියො, ක්‍රියාව; ආරබ්ධ, පටන්ගන්නා ලදිත්; අනිගිතො, නොනිමිකල්හි.

ඒ ඒ පදයෝ, පරසාපදනිනාම, පරසෙමපදයෝ නම් වෙන්-එකමි වගතබෙබ, වහනානු එකාචිමාත්‍රයක් ප්‍රකාසකරණු කැමතිකල්හි,

පුබ්බාපරභාගයානා, පුළිභාග අපරභාගදෙකැහි සිටිමෙන්; හිනනා, වෙන්වෙන්වූ; ධාතුචිහනනියො නිසාය, ධාතුචිහනනින් නිසා; ඥපවයානොනනි, යම්ප්‍රත්‍යය කෙනෙක් වෙද්ද; තෙ, ඔහු; විකරණාසිද්ධං, විකරණ ප්‍රත්‍යයෝ නම් වෙන්.

පසුප්පමානෙ අපි, ප්‍රයෝගකරණුලබන කල්හිද-ඉඬ මෙතැන්හි; ධාතූනාසා, ධාතූනායානමා; වචනාදිනනා, වචනියෙහි ලා ආදිබැ වීන්; තාදිසෙ කතෙ, එබන්දක් කළකල්හි; විභතං, විභාවයවේ-ඉඬ, මෙතැන්හි; භාවො, භාවයනම; කාරකාමිසෙසා, කාරක හා අමිශ්‍රවූ; සුඛො, ශුචිවූ, ධාතූනො, ධාතුනුගේ අභියයි; තසා, ඒ භාවකාරකයා තමා, එකනනා, එකක්බැවින්; එකවචන මෙව, එකවචනවෙයි-සමපති, දෑන්; හවතංඉති, විමයයන; අනො, අභිසි.

සබ්බෙ ආකඛ්‍යාතපච්චයා, සියලු ආකඛ්‍යාත ප්‍රත්‍යයෝ; සාධ නතතයෙ, කාරකත්‍රයෙහි; හවෙය්‍යං, වන්නාහ; ඉඬ, මේ ආකඛ්‍යාත යෙහි; කතනා, කතීකාරකයද; කමමං, කමීකාරකයද; භාවොව, භාවකාරකයද යන මොහු; සාධනානි, කාරකයහයි; වුවවරෙ, නියනුලැබෙන්-තෙ, ඒ අකඛ්‍යාතප්‍රත්‍යයෝ; සකමමකමිනා ධාතු මනා, සකමිකධාතු කෙරෙන් පරව; කතනුකමෙසු, කතීකමී දෙ ක්හි; භොනනි, වෙති; භාවෙ, භාවකාරකයෙහි; න, නොවෙන්; කම රතිතමනා, අකමිකධාතුනු කෙරෙන් පරව; කතනුභාවෙසු, කතීකාර ක භාවකාරක දෙකැහි වෙන්; අපරෙ, මෙයින් අන්‍යවූ කමීකාරක යෙහි; න, නොවෙන්,

කමම, විද්‍යමානවූ කමීයක්; අවචනිච්ඡායං, නොකිමෙහිලා ඊපසා වක් ඇතිකල්හි; භාවෙඅපි, භාවකාරකයෙහිද; සකමමකා, සකමික ධාතුනු කෙරෙන්; න විරුප්කිති, විරුඬිනොවේ; තං යථා, (ඊට උද් හරණ) මෙසේයි; දෙවදතෙනන, දෙවිදන්හු විසින්; ගෙහෙ, ගෘහ යෙහි; පව්වතෙ, පිසීමයි-සන්තං අපි, විද්‍යමානවූද වසනුව; වතනුං, කියන්ව; ඉච්ඡා, ඊපසානොමෝ; න, නොවන්නිය; අපි, නැවත; කිචි, කිසිතැනෙක්හි; අසන්තං අපි, අවිද්‍යමානවූ වසනුව; වතනුං, කිය න්ව; සා, ඒ ඊපසානොමෝ; හවෙ, වන්නිය, තං යථා, (ඊට උද්හරණ) මෙසේයි; කඤ්ඤ, කතාසාසත්‍රිතොමෝ; අනුදරා, බඩනැත්තිය; සමු ඥො, සමුද්‍රයතෙම; කුණ්ඩිකානිව, කෙණ්ඩියකැයි කියාදවේ-උපසග්ග වසා, උපසගීයන්ගේ වශයෙන්; කොච්චි, කිසි; අකමෙමාපි, අක මිකධාතුද; සකමමකො, සකමිකවේ; යථා, ඒ මෙසේයි; මහිසිනා, මහත් සාමි ඇතනාවූ; තාපසෙන, තපස්විත්‍ර විසින්, රුගො, රුගය

තෙම; අභිභූයතෙ, මැඩපවත්වනු ලැබේ-යසමිං ධාතුමිති, යමි ධාතු වත්; කතතුටාවිති, කතීවාච්ඡකල්පිති; කමමං, කමීය; ගවෙස්සතෙ, සො යනුලැබේද; සො, ඒ ධාතුව; සකමමකොඉති, සකමීක ධාතුයයි, ඥෙසෙසා, දතයුත්තේය; තබ්බිරුඛො, ඊට විරුඩවූයේ; අකමමකො, අකමීකධාතුයයි දතයුත්තේය,

සොභවතීති, “සො භවති” යයි; වුත්තෙතු, කීකල්පි වනාහි; භවන ක්‍රියාය, භවනක්‍රියාව හා; සමබ්බසියමානං, සමබ්බසියමානං ලබන්නේ; කිං තං ඉති, ඒ කීමෙක්දයි; කිංවිකමමං, කිසි කමීයක්; න ගවෙස්ස තෙ, නොසොයනු ලැබේ. (කවර හෙයින්ද) තාදිස, එබඳුව; සද්දස තතීස්සභාවාභාවා, යබද යනනිත්තභාවයක්නුගේ නොවීමෙනි, -ආණ්ඩ්‍යතෙච්ච, ආණ්ඩ්‍යතෙච්චත්තේ; ආසිඨ්‍යතෙච්ච, ආසිඨ්‍යතෙච්චත්තේ; ගම්‍යතෙ, ගම්‍යතෙකල්පිති; පච්චුප්පතෙන, වච්චානගෙහි හෝ; කාල හෙදං, කාලහෙදයක්; අනාමසිච්චා වා, නොගෙණ් හෝ; පඤ්චමිහොති, පඤ්චමිහිභවතීය වේ.

නියොගං, නියොගකිරීම; ආණ්ඩ්‍යතං ජ්‍යෙස්ඨ, ආණ්ඩ්‍යතයයි දන්තේය; ඉඨ්‍යතං, කැමතිදෙයක් ප්‍රාප්තකිරීම; ආසිඨ්‍ය, ආසිඨ්‍ය නයයි දන්තේය; අනුත්තකාලො, අනුත්තකාලය නම්; සාමිපෙ, ආසනනයෙහි; වුත්තො කාලො, කීයනලද කාලයයි; ඉධි, මෙතන්හි; ඉච්ඡිතො, කැමතිවනලදී; පච්චුප්පනාදි හෙදතො, වච්චානාදි හෙද යෙන්; අවුත්තො වා, නොකීයනලද කාලය හෝ; ගහෙනබ්බො, ගත යුතුයි.

යංකිච්චි, යමි කිසිවක්; කාතුං, කරන්ව; ඉච්ඡන්තං, කැමැත්ත හු; යො අඤ්ඤා, යමි අභිකෙක්; අනුමඤ්ඤාති, අනුදනිද; සාමිතො මෝ; අනුමති, අනුමතීනම්වේ; කතතබ්බාතිච්ඡයො, කවයුත්ත නිශ්චයනොකිරීම; පරිකප්පොමතො, පරිකප්පයයි දන්තාලදී.

බ්‍යජනාදො, බ්‍යජනයක් ආදිකොට ඇති; අසබ්බධාතුකමිති, අසබ්බධාතුකයා පරකල්පිති; ඉ ආනමො, ඉකාරාගමවේ-නියොපපතුති, ඊයේපවත් කොටඇති; පච්චිකම්බො, ප්‍රත්‍යක්ෂයෙහි හෝ-අප්පප්පතුති, අද ආදිකොට ඇති.

අනිතරතතියා, ඉකුත් රුත්‍රියගේ; පච්ඡිමො යාමොවා, පශ්චිම යාමය හෝ; අමුස්ස, මේ යාමයාගේ; අබ්චා, අභීයක් හෝ; අප්පතනි කාලොසියා ඉති, අප්පතනි කාලයනම් වන්නේයයි; වෙය්‍යාකරණ දස්සනං, වෙය්‍යාකරණයන්ගේ දභිතයකි.

අනාගතෙ කාලෙ, හවිෂ්‍යන් කාලයෙහි-ක්‍රියාභිපනනමනෙත,
 ක්‍රියාවගේ අභිපනන මාත්‍රයෙක්හි-විරුඩ්‍යනනිධානාවා, විරුඩ්‍යකු
 වක්හුගේ ලංචිමෙන් හෝ; ගෙතුටෙකලලතොටි වා, කාරණවෙ
 කලයෙකින් හෝ; ක්‍රියාය, ක්‍රියාහුගේ; යං අභවනං, යම නොච්ඡෙක්
 වේද; නං, ඒ; ක්‍රියාභිපනනං, කාලාභිපනනි නමැයි; ඉච්ඡිතං, කැම
 තිවනලදී.

සවෙ, ඉදින්; තඤ්ඤිතං නභවෙය්‍ය, ඊට විරුඩ්‍යෙක් නුමුයේවි
 නම්; තදුපකරණංවා, ඊට උපකරණයක් හෝ; ලහොථ, ලද්දෙනම්;
 අපච්ඡය්‍යා, පිසි-අපච්ඡිතනිසු, වච්ඡිතමානාදි අපච්ඡිතකනියෙහි; ඤෙ
 ය්‍යං, විභකතිරූප දතයුතුයි.

ගෙතෙත්ථපථවයනනකා, ගෙතෙත්ථ ප්‍රත්‍යයන් අනාකොට ඇත්
 නාවු; අකමමකා අපි, අකමකධාතුද; සකමමකා, සකමකවෙන්; තං
 යථා, ඊට උදාහරණ මෙසේයි; භික්ඛු, මහණනෙම; රාගාදිදුස්සකං, රා
 ගාදීන් දුෂ්‍යකොට; මග්ගං, ආර්‍යමාර්ගය; භාවෙති, වඩා.

කී, කී යන ධාතු; දඤ්චිතිමයෙ, ද්‍රව්‍ය ගණ්‍යදෙනු කිරීමෙහි වැ
 ටේ-භුජනමිඤ්ඤිති, “භුජන මිඤ්ඤිති” යන තන්හි නුං ප්‍රත්‍යය සහිත
 ඊපසාථි නැති බැවින් ඡ ප්‍රත්‍යය නොවන පිණිසයි.

යං, යමක්; නිකාලං, (අනිත්‍යානාගත වච්ඡිතමාන සංඛ්‍යාත) කා
 ලත්‍රයක් ඇත්තේද; නිපුරිසං, (ප්‍රථම පුරුෂ මධ්‍යම පුරුෂ උත්තම
 පුරුෂ සංඛ්‍යාත) පුරුෂත්‍රයක් ඇත්තේද; ක්‍රියාවාචි, ගමන පවතාදි
 ක්‍රියාවාවකද; නිකාරකං, (කමී කතී භාව යන) කාරකත්‍රයක් ඇත්
 තේද; අනතිලිභං, (පුංලිභිනාදි) ලිභිත්‍රයක් නැත්තේද; විච්චනං,
 (ඵකච්චන ඛහුච්චන සංඛ්‍යාත) ච්චන වයක් ඇත්තේද; නං, ඒ;
 ආකඛ්‍යාතං ඉති, ආඛ්‍යාත නමැයි; වුවෙහි, කියනුලැබේ.

ආඛ්‍යාත ගණිතද්‍රව්‍ය කියා නිමවනලදි.

පච්චි, පච්චන-යන තන්හි පච්චපානෙ යන්නෙහි පච ධාතු
 පච්චි වේ, ඕහට “භූවාදයො ධාතවො” යන සූත්‍රයෙන් ධාතු සංඥ
 වේ, අනෙක සරවු ධාතුහුගේ අනාගතට “ධාතුසානෙනා ලොපො
 නෙකසරස්ස” යන සූත්‍රයෙන් කිසිතැනෙක්හි ලොප්වේ, ධාතු කෙ
 රෙන් පරව “ධාතුලිඛෙහි පරපථවයා” යන සූත්‍රයෙන් අනෙක
 ප්‍රත්‍යයන්ගේ ප්‍රාථමිකත් ඇතිකල්හි වස්තූන්ගේ විවක්ෂාවශයෙන්
 “වතනමානා හි අනති සි ථ මි ම තෙ අනෙක සෙ වෙහ ථ වෙහ” යන
 සූත්‍රයෙන් වච්ඡිතමාන සංඥකරණලද හි ආදි විභකතිහු “වතනමානා

පව්විපසනෙන” යන සූත්‍රයෙන් වචිතමාන කාලයෙහි වෙති. ඔවුන් ගේනුදු පූර්වික අපර මේක වශයෙන් අනියමින් ප්‍රාප්තියක් ඇති කල්හි “අථ පුබ්බානි විහතානං ඡ පරස්සපදානි” යන සූත්‍රයෙන් පරසෙමපද සංඥකරණලද නි ආදි සදෙන “කතන්ති පරස්සපදං” යන සූත්‍රයෙන් කතීකාරකයෙහි වෙති, ඔවුන්ගේද ප්‍රථම පුරුෂාදි වශයෙන් අනියමින් ප්‍රාප්තියක් ඇතිකල්හි “චෙ චෙ පඨම චර්කිත්‍රි තතම පුරිසා” යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රථම පුරුෂ සංඥකරණලද නි අනනි යන දෙදෙන තුල්‍යාධිකරණ නාමයක් කරණුලබ්බුදු නොලබ්බුදු “කාමමිති පසුඤ්චානෙනපි තුල්‍යාධිකරණෙ පඨමො” යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රථම පුරුෂයෙහි වෙති, ඔවුන්ගේ නුදු එකවචන බහුවචන වශයෙන් අනියමින් ප්‍රාප්තියක් ඇතිකල්හි “එකමිති වතතබ්බෙ එකවචනා” යනු න්‍යායගෙයින් වක්‍යානු එකාචිමාත්‍රයක් ප්‍රකාශකරණු කැමතිකල්හි එකවචන සංඥකරණලද නි විහතනි එක්තැනක වේ. බහුවචන සංඥකරණලද අනනි විහතනි එක්තැනකවේ, භූවාදීන් කෙරෙන් පරව කතීකාරකයෙහි “භූවාදිතොඅ” යන සූත්‍රයෙන් අප්‍රත්‍යයවේ, අපර පක්‍ෂයෙහි “සරලොපො” යනාදීන් පූර්වයට ලොප්ව පරසවරයට ප්‍රකාශිතවේ, යටිපිටි ස්වර රකිතවූ ව්‍යජන නෙම “නගෙ පරං යුතො” යන පටිභාෂා සූත්‍රයෙන් පරාක්‍ෂරයා කරුණුම ආබන්ධන ප්‍රත්‍යයහට “පරසමඤ්ඤ පයොගෙ” යන සූත්‍රයෙන් පදසංඥව “පචනි පචනනි” යනුවේ-“පචනි” යනු පම ධාතුවෙන් කතීකාරකයෙහි සිඬවූ වචිතමාන පරසෙමපද ප්‍රථම පුරුෂෙක වචනානා ආබන්ධන ක්‍රියාපදය, “පචනනි” යනු පම ධාතුවෙන් කතීකාරකයෙහි සිඬවූ වචිතමාන පරසෙමපද ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචනානා ආබන්ධන ක්‍රියාපදය, මධ්‍යම පුරුෂයෙහි සි විහතනි එ විහතනි ව “පචසි පචඨ” යනුවේ.

පචාමි පචාම-යනතන්ති ධාතුවසංඥ අනන්තලොපාදියව “භූවාදිතො අ”යි අප්‍රත්‍යයට “අකාරො දීසං හිමිමෙසු”යි අකාර දීඝිව පාමිණ “පචාමි පචාම” යනුවේ-ආහමනෙ පදයෙහි පිළිවෙළින් නෙ ආදි විහතනිව “පචනෙ පචනෙන, පචසෙ පචවෙන, පචෙ පචාමෙන” යනුවේ.

පචමනි-යනතන්ති ධාතුවනායට ලොප්ව නි විහතනිහට පූර්වයෙහි “භාවකමෙමසු යො”යි ඤ ප්‍රත්‍යයට ධාතුවන්තා සමග-යකාරය හට “තස්ස චවහ්න යකාර වකාරතනං සධාතිනක්‍යස්ස”යි වකාරදෙයට වකාර චිත්‍රව “පචමනි” යනුවේ-“පචමනනි” යනාදියද මෙසේ සි භාවකාරකයෙහි භූ ධාතුවෙන් ඤ ප්‍රත්‍යයට “භූසමෙ”යි සිඬවේ. “පචතු” යනාදියද “පචනි” යනාදිය මෙති.

පම පමාහි-යනතන්හි “හිලොපංවා”හි හි විභක්තිහට විකල්පයෙන් ලොප්ව ලොප්නු වූ පක්ෂයෙහි “අකාරො දීඝං හිමිමෙසු” යන සූත්‍රයෙන් අකාර දීඝීව “පම පමාහි” යනුවේ-“පමතං” යනාදියද මෙසේයි.

පමෙ පමෙයා-යනතන්හි එයා විභක්තිහට “යද්දි”ත් විකල්පයෙන් එකාරදෙයව පෑමින් “පමෙ පමෙයා” යනුවේ-“පමෙථ” යනාදියද මෙසේයි.

පපම-යනතන්හි පරොක්ෂාවෙහි අ ප්‍රත්‍යයව ධාවනානලොපාදියව “කවාදි වණණාන මෙකස්සරානං වෙභාවො” යන සූත්‍රයෙන් ධාවාදි වණණවූ වකාරයට චිත්ව පෑමින් “පපම” යනුවේ-“පපමි” යනාදියද මෙසේයි-“ඉකාරාගමො අසබ්බාදාකමති” යන සූත්‍රයෙන් ඉකාරාගමව “පපමිත්” යනාදිය වේ.

අපමා-යනතන්හි “ධාවනාන ලොපාදියව “අකාරාගමො හිංසකනාජ්ජනති කාලාතිපත්තිසු” යන සූත්‍රයෙන් ධාවාවෙන් පූච්ඡාගයෙහි අකාරාගමව “අපමා” යනුවේ. “අපමි” යනාදියද මෙසේයි.

අපමි අපමි පමි-යනතන්හි ධාවනාන ලොපාදියව දෙනානක අකාරාගමව විකල්පයෙන් ඊකාරයට හ්‍රස්වව සිඛවේ. “අපමිංසු” යන තන්හි “සබ්බතො උං ඉංසු” යන සූත්‍රයෙන් උං විභක්තිහට ඉංසු යනාදෙයව සිඛවේ.

පාමෙති පාමෙති-යනතන්හි ධාවනාන ලොප්ව “ණේ ඤාය ඤාපෙ ඤාපයා කාරිතාති හෙතිජෙ” යන සූත්‍රයෙන් ඤේ ප්‍රත්‍යයව කාරිත සංඥව “කාරිතානං ඤො ලොපං”හි ඤ හට ලොප්ව අකාරයෙන් “අසංයොගතකස්ස වුචි කාරිතෙ”හි පූච්ඡයට වාචිව “පාමෙ”හි ව ඔහු කෙරෙන් “ධාවාපච්චයෙහි විභක්තියො”හි හි ආදිවිභක්තිව “පාමෙති පාමෙති” යනුවේ. සෙස්සද මෙසේයි.

රුකිති-යන තන්හි ධාවනාන ලොපාදියව “රුධාදිතො නිගනති පුබ්බව”හි අප්‍රත්‍යය හා ධාවනානසට පූච්ඡයෙහි නිගනතිතයෙක්ද ආගමව “වග්ගනානං වා වග්ගෙ” යන සූත්‍රයෙන් තද්වග්ගනානාදෙයව ‘රුකිති’ යනුවේ. “රුකිනති” යනාදියද මෙසේයි.

දිබ්බති-යන තන්හි ධාවනාන ලොපාදියව “දිවාදිතොයො”හි ය විකරණ ප්‍රත්‍යයව යකාර වකාර සංහිතව යවන් වූ වකාරයහට “යථාකතනරිව”හි පූච්ඡරූපව චිත්ව “දෙබ්බසව”හි වග්‍රහණයෙන් වකාරයන්ට බකාරව “දිබ්බති” යනුවේ. “දිබ්බනති” යනාදියද මෙසේයි.

සුභෝති-යන තන්හි සු ධාතු කෙරෙන් “සුභාදිතො ණුනාඋණා ව” යි ණු විකරණ ප්‍රත්‍යයව “අඤ්ඤසුච” යි චග්‍රහණයෙන් ණුප්‍රත්‍ය යාගේ උකාරයට ඔකාරයෙක් වෑබිට “සුභෝති” යනුවේ. උකාර ලොප්ව “සුභ්‍රනති” යනුවේ.

කිණාති-යන තන්හි කි ධාතු කෙරෙන් “කියාදිතො නා” යි නා විකරණ ප්‍රත්‍යයව ධාතුහුගේ ඊකාරයට “යදදී” න් හ්‍රස්වව ප්‍රත්‍යය සමඟ කි හට “කිවා” දීන් ණකාරව “කිණාති” යනුවේ.

භෙප්පති-යන තන්හි භහ ධාතුහු කෙරෙන් “ගහාදිතොප්ප ණ්තා” යන සුත්‍රයෙන් ප්‍ප යන විකරණ ප්‍රත්‍යයව “ගහස්සභෙප්පො” යි භහ ධාතුහට භෙ යනාදෙශව “භෙප්පති” යනුවේ. ණ්තා ප්‍රත්‍යය පරකල්පි “හලොපො ණ්තාලිහි” යි භහ ධාතුහුගේ හකාරයට ලොප්ව “භණ්හාති” යනාදියවේ.

කරොති-යන තන්හි කර ධාතු කෙරෙන් “තනාදිතොමයිරු” යි ම විකරණ ප්‍රත්‍යයව “කරොති” යනුවේ-යිරු ප්‍රත්‍යයවූ තන්හි “යදදී” න් ධාතුහුගේ රකාරයට ලොප්ව “කයිරති” යනුවේ-බහුවචනයෙහි අනන් විභක්තිව “උතතමොකාරොච” යි ම කාරයට විකල්පයෙන් උකාරව “කරස්සකාරොච” යි කර ධාතුහුගේ කකාරයට අකාරයටද විකල්පයෙන් උකාරව රකාරයට ලොප්ව “වමොද්දන්තානං” යි උකාරයට වකාරව විචිට් “දෙබස්සව” යි චග්‍රහණයෙන් වකාරවයට බකාරවයක්ව “කුබ්‍රතති කරොති” යනුවේ. “කුරුතො කුබ්‍රතො” යනාදියද මෙසේයි-කම්කාරකයෙහි “භාවකමෙමසුයො” යි ය ප්‍රත්‍යයව “ඉවණ්ණාගමොවා” යි විකල්පයෙන් ඉකාරයට යකාරයට විචිට් “කපිසාතො කපිසාතො” යනාදියවේ-ඉකාරයට හුඬු තන්හි “යදදී” න් රකාර ලොප්ව “කසාතො” යනාදියවේ-අඡ්‍ය තනියෙහි “කරස්ස කාසත්තමඡ්‍යතනිමිති” යන සුත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් කාස යනාදෙශව පූළියෙහි අකාරයට ඊයන්තව හ්‍රස්වව “අකාසි අකරි අකාසුං අකරුං” යනාදියවේ.-හවිසන්තති විභක්තියෙහි “කරස්ස සප්පච්චයස්ස කාභො” යන සුත්‍රයෙන් ප්‍රත්‍යය සහිත කර ධාතුහට විකල්පයෙන් කාහ යනාදෙශව කාහ යනාදෙශ හුඬු පක්‍ෂයෙහි ඉකාරයට “කාහති කපිස්සති” යනාදියවේ.

වොරෙති-යන තන්හි වුර ධාතු කෙරෙන් “වුරුදිතො ණෙණ යා” යි ණෙ යන විකරණ ප්‍රත්‍යයව කාරිතසංඥව ණකාර ලොප්ව වෑ බිට “වොරෙති” යනුවේ.-සෙස්සද මෙසේයි.

බ්‍රහ්මකවි-යන තන්ති භූෂ ධාතුහුගේ අන්තයට ලොජ්ව “භූෂ සසතරසුපාදිතිතුමිව්ජ්ජෙව්”යි “භූං” ප්‍රත්‍යයෙන් යුත් ඊජ්ජාපියෙහි ඔ ප්‍රත්‍යයට “කවාදිවණ්ණානමෙකස්සරානං වෙහාවො” යන සූත්‍රයෙන් ආදිවණ්ණයට මිනිව මිනියේ පුළුභාගයට “පුබ්බොඛ්‍යාසො” යි අබ්‍යාස සංඥාවේ, කරණලද අබ්‍යාස සංඥ ඇති භික්ෂාරයට “දුතිය චතුජානං පඨම තතියා” යි බිකාරව ධාතුහුගේ අන්ත ජකාරයට “කොබෙව” යි කකාරව කකාර බිකාර සංහිතව “බ්‍රහ්මකවි” යි වේ; ඔහුකෙරෙන් “ධාතුප්පච්චයෙහි විභතතියො” යි නිවිභකතිව “බ්‍රහ්මකවි” යනුවේ. “බ්‍රහ්මකවිනි” යනාදියද මෙසේයි.

ජිසව්ජනි-යන තන්ති සස ධාතුහුගේ අන්ත ලොපාදියට “භූ ජද්” සූත්‍රයෙන් ජ ප්‍රත්‍යයට “කවාද්” සූත්‍රයෙන් පුළුභට මිනිව අබ්‍යාස සංඥාව පුළු සකාරයට “කවග්ගස්ස චවග්ගො” යි කකාරව “දුතියාද්” සූත්‍රයෙන් කකාරයට ජකාරව අබ්‍යාසසංඥාකරණලද ජකාරය සමබකි අකාරයට “අන්තසසිවණ්ණාකාරොවා” යි ඉකාරව ධාතුවන්තය හට “බ්‍රජනනාස්ස වො ජප්පච්චයෙසු” යි චකාරව “ජිසව්ජනි” යි වේ. ඔහුකෙරෙන් නි විභකතිව “ජිසව්ජනි” යනුවේ-“ජිසව්ජනි” යනාදියද මෙසේයි.

ජිහිංසනි-යන තන්ති භර ධාතුවසමබකි අන්තලොපාදියට “භූ ජාද්” න් ස ප්‍රත්‍යයට ස පරකල්පි “හරස්ස හිංසෙ” යි භර ධාතුවට හිං යනාදෙශව භකාරයහට “හස්සජො” යි ජකාරව අබ්‍යාසාන්තයට ඉකාරව “ජිහිංස” යි වේ. නැවත ඔහුකෙරෙන් නි ආදි විභකතිව “ජිහිංසනි” යනාදිය වේ.*

පබ්බතාසනි-යන තන්ති පබ්බතා ශබ්දයාකෙරෙන් අං විභකතිව පෑමිණ “පබ්බතමිව අන්තානමාවරති” යන වාක්‍යයෙහි කතීහට උපමානවූ මිතියාන්ත නාමයාකෙරෙන් ආවාද්පියෙහි “ආය නාමතො කතතූපමානාදුවාරෙ” යන සූත්‍රයෙන් ආස ප්‍රත්‍යයට වාක්‍යයහට අප්‍රයොගව විභකති ලොජ්ව පෑමිණ “පබ්බතාය” යි වේ. ඔහුකෙරෙන් “ධාතුප්පච්චයෙහි විභතතියො” යි නි ආදි විභකතිව “පබ්බතායනි” යනාදිය වේ.

පුත්තිසනි-යන තන්ති “පුත්තිමිවාරති” යන වාක්‍යයෙහි කමි යට උපමානවූ මිතියාන්ත නාමයා කෙරෙන් “ඊසුපමානාව” යි ඊස ප්‍රත්‍යයට නි ආදියට “පුත්තිසනි” යනාදිය වේ.

* මෙහි ස ප්‍රත්‍යය පරනිමිත්තෙන් හර ධාතුවහට හිං ආදෙශ කොට සාමාන්‍යවාර වශයෙන් ආදෙශයටත් ධාතු ව්‍යවහාරය ලැබෙන බැවින් හි යන්නට මිනිව “ගස්සජො” යි ගකාරයට ජකාරව “ජිහිංසනි” යි වේ. එබැවින් “හස්සජො” යනු “ගස්සජො” යි යොග්‍යවේ.

පනතිසති-යන තන්හි “අනතනොපත්තමිඡ්ඡති” යන වාක්‍යයෙහි “නාමමනා අත්තිවජ්ජෙ”යි ජ්‍යෙෂ්ඨ ප්‍රත්‍යය ව වාක්‍ය අප්‍රයෝගාදිය ව නි ආදිය ව “පත්තිසති” යනාදිය වේ.

විසුඛසති-යන තන්හි “විසුඛා හොති” යන වාක්‍යයෙහි “බාතු රූපෙ නාමසමා ණයොව”යි ණස ප්‍රත්‍යය ව අප්‍රයෝගාදිය ව නි ආදිය ව “විසුඛසති” යනාදිය වේ.

දළහසති-යන තන්හි “දළහං කරොති” යන වාක්‍යයෙහි වක්‍ය අප්‍රයෝග විහතති ලොපාදිය ව “බාතු රූපෙ නාමසමා ණයොව”යි ණස ප්‍රත්‍යය ව නි ආදි විහතති ව “දළහසති” යනාදිය වේ.

අභිගන්ධසති-යන තන්හි “ගන්ධිනා අභිකාමති” යන වාක්‍යයෙහි අභි පුළු හන්ති ශබ්දයානෙතරන් ණස ප්‍රත්‍යය ව අප්‍රයෝගාදිය ව නි ආදිය ව “අභිගන්ධසති” යනාදිය වේ.

ආබ්‍යාන පදසිති නිමි.

—o—

ණාදි, ණප්‍රත්‍යය ආදිකොට ඇති; දුතිය යුප්පච්චයනාකා, දෙවේ නි යු ප්‍රත්‍යය අනතකොට ඇති ප්‍රත්‍යයෝ; කාලතතයෙ, (අතීතා නාගත වතීවාන සංවිධාන) කාලත්‍රයෙහි; දඬබබා, දුක්කයුක්කාහ-කිවේවති, කිව්වප්‍රත්‍යයන් කෙරෙන්; අඤ්ඤා, සෙසු; ණාදයො, ණප්‍රත්‍යාදීහුද; යුප්පච්චයොව, යුප්‍රත්‍යය ආදිකොට ඇත්තාහුද; කිත්ඤ්ඤායොනති, කිත් සංඤ ඇත්තෝවෙත්; කිත්ඤ්ඤා, කිත් සංඤ ඇත්තෝ; කතතරි, කතීකාරකයෙහි; දඬබබා, දුක්කයුත්තාහ; යථා තනති, පෙළවුපරිද්දෙන්; ඩව්, කිසිතැනෙක්හි; කමමාදියුපි, කමිකාරකාදියෙහිද කිත්සංඤ වෙත්—ආදොසති, ආදියෙහි ඇතිකල්හි.

කිතකා, කිතක ප්‍රත්‍යයෝ; අභිබෙය්‍ය, අභිය ව බදු; ලිඛිතා, ලිඛ ඇත්තාහ; ඉයුචණ්ණා, ඉචණ්ණි උචණ්ණානා බාහුකෙරෙන්ද; වරුදිණේ, වරුදි බාහුගණයා කෙරෙන්ද; අප්පච්චයො, අප්‍රත්‍යයද; දුතියො ණො, දෙවන ණප්‍රත්‍යයද; ඉප්පච්චයො, ඉප්‍රත්‍යයද; පුමෙ, පුංලිඛගයෙහි; සිසුං, වත්තාහ; අකතතරි, කතීකාරකයෙන්පිටත් තන්හි වත්තාහු; යුච්, යුප්‍රත්‍යයද; භාවසමිං, භාවකාරකයෙහිවු; කිව්වා, කිව්ව ප්‍රත්‍යයෝද; තොව, තප්‍රත්‍යයද; (යනමොහු) නපුංස කෙ, නපුංසකලිඛගයෙහි වත්තාහ; තවාදි, තවෙ ප්‍රත්‍යය ආදිකොට ඇති; ඉක්කිනතුං අත්තාහු, ඉක්කිනතුං ප්‍රත්‍යය කෙළවරකොට ඇති ප්‍රත්‍යයෝ වනාහි; අලිඛිතා, ලිඛ නැත්තාහ; අවිහත්තයොව, විහ කතිද නැත්තාහ.

කමෙම, කමියක්; ආදෙ, ආදියෙහි ඇතිකල්හි හෝ; අනාදෙ වා, ආදියෙහි නැතිකල්හි හෝ; සබ්බධාතුහි, සියලු ධාතුන්කෙරෙන්; අකාරෙ, අකාරයද; ණවුතුආවිව, ණවුතු ආවි යනමොහුද; හො නති, වෙන්—සඤ්ඤයං, සංඥාවක් ගම්‍යමානකල්හි; විභත්‍යලොපො, විභක්තිහට ලොප්නොවේ—ධතුතො, ධාතුහුකෙරෙන්; පුබ්බභාගා එව, පුඵභාගවුලාභුම—ධාතුනං, ධාතුන් තමන්; අනෙකඤ්ඤාඑව, අනෙකාපී බැවින්ම; නී ඉති, නී යන; අයමි ධාතුමහි, මේ ධාතුවෙහි; සන්නමෙව, විදුමානවුම; සිකඛ්‍යං, ශික්‍ෂාභීය; විසඤ්ඤා, මි ශබ්දය තෙම; ජෙතෙහි, ප්‍රකාශකෙරේ.

සන්නංචවහි, විද්‍යමානවුම; නිලාදිවණ්ණං, නිලපිතාදිවණ්ණය; දීපාදයො විය, ප්‍රදීප සුයතීදීහු ප්‍රකාශකරන්නාක්මෙන්; ධාතුයමිං, ධාතුවෙහි; සන්නංචව, විද්‍යමානවුම; අත්ථං, අත්ථය; උපසංඝා, උප සහිතය; පකාසකා, ප්‍රකාශකරන්නාහුයි.

වරසරු, වර වරණය සරගතිවිනාශං යන ධාතුද; දරවරු, දරඅනාදරෙය මරගතිං යන ධාතුද, ගමුයමු, ගමුගතිංය ගමු උපරමෙය යන ධාතුද; සතභතා, සතසද්දෙය නගතිංසායංය යන ධාතුද; නදමද, නදඅබ්‍යන්තසද්දෙය මදඋමමාදෙය යන ධාතුද; රණගතා, රණසද්දෙය ගතඋපාදුතෙය යන ධාතුද; ජපාදයො ජප බ්‍යන්තමමෙ යනාදීහුද වරදයො, වරදී ධාතුහු නම්වෙන්.

අභිතිධමමා, නොසිටිනා සවිභාව ඇත්තාහු; අනුබ්‍රා, අනුබ්‍රා යෝසි-ඉහ, මෙහි; එ ඔ නං එ ඔ යන මොවුන්, වුඞ්හි, වාඞ්ගි කියා ගතිතතා, ගත්තෙහිත්; ගුණොඉති, ගුණයයි; ඉකාරදි, ඉකාරදිය ගන්නාලැබේ—දහනගවජ්ජෙනි, දහනග යනධාතුන් තොරකො වඇති—තදෙත්ථමයමානෙ, ඒ බුබුගමාදි අපියක් ගම්‍යමානකල්හි—පච්චුප්පනෙනකාලෙ, වර්තමානකාලයක් ගම්‍යමාන කල්හි—සෙසො හි, සෙසතම; අපරිසමතො, පරිසමාප්තා හුවුයේය යන අපිසි—පරු පෙක්ඛායං, අතිකක්කුගේ අපෙක්‍ෂාවක් ඇතිකල්හි—භින්නකතතො සුපි, වෙන්වෙන්වු කතීන් ඇති ධාතුන් විෂයෙහිද, (තුනාදීහු වෙන් යයි)වදනහි, කියත්—සයකාරයං යකාර සතිහවු.

බාලපබ්බොධාත්ථං, අව්‍යුත්තපනන බාලයන්ගේ අවබෝධය පිණිස; ලිඛනං, ලිඛනය; යෙතුය්‍යවුතයා, බාහුල්‍යවෘත්තියෙන්; වුත්තං, කිය නලදී; තත්ථ සබ්බත්ථ, ඒ සෑමතත්හිම; විසෙසො, වෙනස; විඤ්ඤාහි, නුවණැත්තන් විසින්; පාලිතො, පාලියෙන්; ඤෙය්‍යා, දතයුක්තේයි.

තාදෙන ගණපිපදාපි නිමි.

පුඤ්ඤකාමේ-යනතන්හි පුඤ්ඤං යනු උපපදකොට ඇති “කරකරණේ” යන්නෙහි “කර” යන බාහු කාරයි සිටී, ඕනට “භූවාදයො බාහුච්ඡා” යන සුත්‍රයෙන් බාහු සංඥාවේ, අනෙකසම්මරවු බාහු හුගේ අනතයහට “බාහුසංනො ලොපො නෙකසරසං” යන සුත්‍රයෙන් ලොප්වේ, බාහුහු කෙරෙන් පරව “බාහුලිඛිතෙහි පරපච්චයා” යන පඨිභාෂා සුත්‍රයෙන් අනෙක ප්‍රත්‍යයන්ගේ ප්‍රාප්තියක් ඇතිකල්හි වක්‍යානු විවක්‍යාවශයෙන් “පුඤ්ඤං අකාසි කරොති කරියාති” යන වාක්‍යයෙහි කණිගන් ඇදිකොට ඇති බාහුහු කෙරෙන් පරව “බාහුයා කම්මාදිමහි ණො” යන සුත්‍රයෙන් ණ ප්‍රත්‍යයවේ, වන්තෙහි “ණාදයො තෙකාලිකා” යන සුත්‍රයෙන් කාලත්‍රයෙහි වෙයි, හෙද “අඤ්ඤ කිත්” යන සුත්‍රයෙන් කිත් සංඥාව “කතතරි කිත්” යන සුත්‍රයෙන් කතීකාරකයෙහි වේ, ඕනට “කාරිතං විඤ්ඤානුබ්බො” යන සුත්‍රයෙන් කාරිත සංඥාවේ, කාරිත ප්‍රත්‍යයා සම්බන්ධව ණහට “කාරිතං ණො ලොපං” යන සුත්‍රයෙන් ලොප්ව අකාර ශෙෂවේ, සණ්කාර ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි “අසංයොගනතස්ස වුඛි කාරිතෙ” යන සුත්‍රයෙන් වාචි වෙයි, වන්නෙහිද “අසුචණ්ණානං වායො වුඛි” යි නියමකළහෙයින් අකාරයහට අකාරයෙක්වේ, පූථිපදයා සම්බන්ධව විභතනිහට “තෙසං විභතනියො ලොපාව” යන සුත්‍රයෙහි ගෙසං ශබ්දග්‍රහණයෙන් ලොප්වේ, විභතනිත්ව ලොප්කළ කල්හි අනතයහට “පකති වස්ස සරතතස්ස” යන සුත්‍රයෙන් ප්‍රකාතීවේ, කිතක ප්‍රත්‍යයන් තවත් අලිභූතයින් “තභිත සමාස කිතකානාමංවාතවෙනුනාදිසුච” යන සුත්‍රයෙන් නම්වත්ව සිට ඔව “පුඤ්ඤකාරො” යනුවේ.

තක්කතේ-යනතන්හි “තං කරොති” යන වාක්‍යයෙහි “සබ්බතො ණවුච්ඡාවිවා” යි අප්‍රත්‍යයව අනතලොප විභතනි ලොපාදියව පෑමණ “පරවෙභාවො යානෙ” යි කකාරවිනිට සිට ඔව “තක්කතො” යනුවේ. “දිපං” යනු පූථි කර බාහු කෙරෙන් අප්‍රත්‍යයව විබතව ලොප්තොව “දිපඛිකතේ” යනුවේ.

විතයො-යනතන්හි වි පූථි හි බාහුව කෙරෙන් “සබ්බතො ණවුච්ඡාවිවා” යි අප්‍රත්‍යයවේ, අප්‍රත්‍යය පරකල්හි අසංයොගානතවු ඇදි සමරයහට “අඤ්ඤසු ව” යි එකාරයෙක් වාචිව සමරයා පරකල්හි “එ අය” යන සුත්‍රයෙන් එකාරයට අස යනාදියව නම්වත්ව සිට ඔව “විතයො” යනුවේ.

හවො-යනතන්හි හු බාහුහු කෙරෙන් අ ප්‍රත්‍යයව “අඤ්ඤසු ව” යි උාකාරයට ඔකාරයෙක් වාචිව ඔකාරයට “ඔ අව සරො” යි අව යනාදියව නම්වත්ව සිට ඔව “හවො” යනුවේ.

සංවරේ-යනතන්හි සං පූජි චර බාහු කෙරෙන් අ ප්‍රත්‍යයට පැමිණ නම්වත්ව සිටි ඔව් “සංවරේ” යනුවේ.

අනන්තයකො-යනතන්හි අනන්ත යනු උපපදකොට ඇති ද බාහුකෙරෙන් “සබ්බතො ණවුත්තාච්චා”යි ණවු ප්‍රත්‍යයට ණකාරනු බකි ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි ආකාරනනබාහුනුගේ අනන්තයට “ආකාර නනානමායො”යි ආස යනාදෙයට “අනනානුණවුනං”යි ණවු හට අස යනාදෙයට විභක්ති ලොපාදියට පැමිණ සිටි ඔව් “අනන්තය කො” යනුවේ.

නායකො-යනතන්හි නි බාහුනුකෙරෙන් ණවුට “අසංයොග න්‍යායං වුච්ඡි කාරිතෙ”යි වෘථිව “තෙ ආවායා කාරිතෙ”යි එකාරයට ආස යනාදෙයට ණවුහට අසට නම්වත්ව සිටි ඔව් “නායකො” යනුවේ.

සාවකො-යනතන්හි සු බාහුනුකෙරෙන් ණවුට වෘථිව ඔකාර යට ආව ව ණවුහට අසට “සාවකො” යනුවේ.

කන්තා-යනතන්හි කර බාහුකෙරෙන් හු ප්‍රත්‍යයට බාහිනන ලොපාදියට “කරයං ච තත්තා තුඤ්ථි”යි බාහිනනතයට තකාරට නම් වත්ව සිටි ආව “කන්තා” යනුවේ.

භයදසාචී-යනතන්හි භයං යනු උපපදකොට ඇති දිස යන බාහුනුකෙරෙන් ආචී ප්‍රත්‍යයට දිස බාහුහට දිස යනාදෙයට දකාර යට ඉකාරයට “යද”දින් අකාරට විභක්තිලොපාදියට “භයදසාචී” යනුවේ.

භෙතො-යනතන්හි රූප බාහුනුකෙරෙන් “විසරුප්පදදි කොණ”යි ණ ප්‍රත්‍යයට ණකාරනු බකිප්‍රත්‍යයා පරකල්හි බාහිනනත හට “කුභා වජානං”යි ග කාරයෙක්ව පූජිවෘථිව ණකාරලොපට පැමිණ “භෙතො” යනුවේ.

පාකො-යනතන්හි පච බාහුනුකෙරෙන් “භාවෙව”යි ණ ප්‍රත්‍ය යට “අසංයොගනායං වුච්ඡි කාරිතෙ”යි වෘථිව “කුභා වජානං”හි ච කාරයට ක කාරට පැමිණ සිටි ඔව් “පාකො” යනුවේ.

සබ්බතො-යනතන්හි සබ්බං යනු උපපදකොට ඇති ගම්‍රි යනු බාහුනුකෙරෙන් “කච්ච”යි කච්චිප්‍රත්‍යයට “බාහිනනායං ලොපොච්චි”යි බාහිනනමකාරයට ලොපට “කිලොපොච්ච”යි කච්චි ප්‍රත්‍යයටද ලොපට විභක්තිලොපාදියට “සබ්බතො” යනුවේ.

අභිභූ-යනතන්හි අභි පූජිබාහුකෙරෙන් කච්චි ප්‍රත්‍යයට කිභට ලොපට සිටි ලොපට “අභිභූ” යනුවේ.

බ්‍රහ්මචාරී-යනතන්හි බ්‍රහ්මං යනු උපපදකොට ඇති චර යන බාහුත්‍රකෙරෙන් “තස්මිලාදිසු ඡ්‍යාචිව” යි ඡ්‍යා ප්‍රත්‍යයව බාහුත්‍රයේ ආදියට ආකාරයෙන් වෘතීව ඡ්‍යා හට ලොප්ව ඊකාරයෙන් පැමිණ සිටි ලොප්ව “බ්‍රහ්මචාරී” යනුවේ.

කොසන්තො-යනතන්හි සුස බාහුත්‍රකෙරෙන් “සද්දකුට්ඨලච්ඡන්ධි” යි රුචාදීහි යු”යි යු ප්‍රත්‍යයව “අනකායුත්තං” යි යු හට අනව ආදියට “අසද්දසු” යි වෘතීව සිටි ඉට්ව “කොසන්තො” යනුවේ. “චන්ධනො” යනුද මෙසේයි.

පාරගු-යනතන්හි පාරං යනු උපපදකොට ඇති ග්‍රී බාහු කෙරෙන් “පාරදිගම්මහාරු” යි රු ප්‍රත්‍යයව බාහුත්‍රය හා සමග රකාරයට “රම් රන්තාරදිතො” යි ලොප්ව උභකාරයෙන් විභක්ති ලොපාදියට පැමිණ “පාරගු” යනුවේ.

හික්ඛු-යනතන්හි හික්ඛ යන බාහුත්‍රකෙරෙන් “හික්ඛාදිතො” යි රු ප්‍රත්‍යයව බාහුත්‍රය හා රකාරය ලොප්ව උභකාරයට “යද්” දිත් සුච්චිව සිටි ලොප්ව “හික්ඛු” යනුවේ.

විඤ්ඤා-යනතන්හි වි පුළු ඤ බාහුත්‍රකෙරෙන් රු ප්‍රත්‍යයව ඤකාරවිච්චිව “විඤ්ඤා” යනුවේ.

භවිතබ්බං, භවතීයං-යනතන්හි භු බාහුත්‍රකෙරෙන් “භාව කමෙවසු තබ්බානීයා” යි තබ්බ අනිස ප්‍රත්‍යයෙන් බාහුත්‍රයේ උභකාර යට ඔකාරයෙන් වෘතීව ඔකාරයට අව යනාදෙයට “යථාගමමිකා රො” යි ඉකාරයෙන් ආගමව පැමිණ නම්වත්ව සිටි අංව “භවිතබ්බං භවතීයං” යනුවේ.

කන්තබ්බො, කරණීයො-යනතන්හි කර බාහුත්‍රකෙරෙන් තබ්බ අනිස යන ප්‍රත්‍යයෙන් තබ්බ ප්‍රත්‍යයා පරකල්පි බාහුත්‍ර රකාරයට “තුංතුන තබ්බසුචා” යි තකාරව අනිස ප්‍රත්‍යයාගේ නහට “රහාදි භො තොණ” යි ඡ්‍යාකාරව නම්වත්ව සිටි ඉට්ව “කන්තබ්බො කරණී යො” යනුවේ.

දඝ්ඛිං-යනතන්හි දිස යන බාහුත්‍රකෙරෙන් තබ්බ ප්‍රත්‍යයට “සාසදිසතො තස්ස රිඝ්ච” යි චුග්‍රහණයෙන් ප්‍රත්‍යයාසට්ඨිච්චි හා හට රඝ්‍යනාදෙයට එහි රකාරයත් සමග බාහුත්‍රයට ලොප්ව දකා රයෙහි ඉකාරයටද ලොප්ව සිටි අංව “දඝ්ඛිං” යන අභිග්‍රහණය “දඝ්ඛිං” යනුවේ.

කාපිසං—යනතන්හි කාපි ධාතුකෛරෙන් “කේශාච”හි ණ්‍ය ප්‍රත්‍යයව ණ්‍යකාරලොප්ව ස ශෙෂව පුළීයව වෘඪව ඉකාරාගමව සිව අංව “කරණං කතතබ්බං” යන අභියන්ති “කාරිශං” යනුවේ.

ඤ්ජනාසං—යනතන්හි ඤ්ඤ ධාතුකෛරෙන් “කේශාච”හි චුග්‍රහණ ශෙන් භාස ප්‍රත්‍යයව සිව අංව “ඤ්ජනබ්බං” යන අභියන්ති “ඤ්ජන ශං” යනුවේ.

වජ්ජං—යනතන්හි වද ධාතුකෛරෙන් ණ්‍ය ප්‍රත්‍යයව ණ්‍යකාර ලොප්ව යකාරසහිත ධාතූන්හි “වද්වද්”යනාදීන් ජ්ජ යනාදෙ ශව සිව අංව “අවජ්ජති වජ්ජසාති” යන අභියන්ති “වජ්ජං” යනුවේ.

භාරණං—යනතන්හි ගරහ ධාතුකෛරෙන් ණ්‍ය ප්‍රත්‍යයව ණ්‍යකාරලොප්ව ධාතූන්හි සහිත ස හව “වද්වද්” යනාදීන් සහ යනාදෙශව එම සූත්‍රයෙන් ගරහ ධාතූහව භාර යනාදෙශව සිව අංව “ගරහිතබ්බං” යන අභියන්ති “භාරණං” යනුවේ.

පෙශ්‍යං—යනතන්හි පා ධාතුකෛරෙන් ණ්‍ය ප්‍රත්‍යයව ණ්‍යහව එශ්‍ය යනාදෙශව සිව අංව “පාතබ්බං” යන අභියන්ති “පෙශ්‍යං” යනුවේ.

කිව්චං—යනතන්හි කාර ධාතුකෛරෙන් “කරමහා රිච්චා” හි රිච්ච ප්‍රත්‍යයව එහි රකාරයව හා ධාතූන්හි රකාරයවද ලොප්ව සිව අංව “කරණිකං” යන අභියන්ති “කිව්චං” යනුවේ.

ගහණං—යනතන්හි ගහ ධාතුකෛරෙන් “නඤ්ඤිති”හි ඤ් ප්‍රත්‍ය යව ඤ්හව අහ ව නහව “රහා” දීන් ණ්‍යකාරව සිව අංව “ගහණෙ ගහණිකං” යන අභියන්ති “ගහණං” යනුවේ—“ඤ්ඤතෙ ඤ්ඤතබ්බං” යන අභියන්ති “ඤ්ඤං” යනුද මෙසේයි.

රජ්ජනරණං—යනතන්හි රජං යනු උපපදකොටඇති හර ධාතු කෛරෙන් “කතතුකරණපදසෙසුච”හි ඤ් ප්‍රත්‍යයව ඤ් හව අහ ව න හව ණ්ව විහසති ලොප්ව “එතෙසමොලොපෙ”හි රජ යන්තේ අනායව ඔකාරව පැමිණ සිව අංව “රජ්ජනරණං” යනුවේ.

පහරණං—යනතන්හි ප පුළී හර ධාතුකෛරෙන් “කතතු” ආදීන් ඤ්ව ඤ්හව අහව නහව ණ්ව සිව අංව “පහරණං” යනුවේ.

ආසනං—යනතන්හි ආස ධාතුකෛරෙන් “කතතු” ආදීන් ඤ්ව ඤ්හව අහව සිව අංව “ආසනං” යනුවේ—සං පුළී ද ධාතුකෛරෙන් ඤ් ප්‍රත්‍යයව “සමපදනං” යනුද අප ආ පුළී ද ධාතුකෛරෙන් ඤ් ප්‍රත්‍ය යව “අපදනං” යනුද මෙසේයි.

ආදි-යනතන්හි ආ පුළු දු බාතුකෙරෙන් “සඤ්ඤයං දුබා තො ඉ” යන සුත්‍රයෙන් ඉ ප්‍රත්‍යයට පැමිණ සිටි ලොප්ට “ආදි” යනුවේ.

උදබි-යනතන්හි උදකං යනු පුළුකොට ඇති බා බාතුකෙරෙන් ඉ ප්‍රත්‍යයට විභක්තිලොප්ට උදක යන්නේ කකාරයටද “යද” දීන් ලොප්ට සිටි ලොප්ට “උදබි” යනුවේ.

ජග්-යනතන්හි ජර බාතුකෙරෙන් “ඉත්‍රියමනියවොවා” යි අ ප්‍රත්‍යයට පැමිණ නැවත “ඉත්‍රියමතො ආපථවියො” යි ආ ප්‍රත්‍ය යටිපුළුභරලොප්ට පැමිණ සිටි ලොප්ට “ජර” යනුවේ.

මනි-යනතන්හි මන බාතුකෙරෙන් “ඉත්‍රිය මනියවොවා” යි හි ප්‍රත්‍යයට “ගමබනහනරමාදීනමනො” යි බාචින්න න හට ලොප්ට සිටි ලොප්ට “මඤ්ඤනං මන්නබ්බං” යන අභියන්ති “මනි” යනුවේ.

වෙතනා-යනතන්හි විති යන බාතුකෙරෙන් “ඉත්‍රියමනිය වොවා” යි යු ප්‍රත්‍යයට බාචින්නයට ලොප්ට යු හට අනව පුළුයට “අඤ්ඤසුච” යි එකාරයෙන් වැඩිව පැමිණ නැවත “ඉත්‍රියමතො” යනාදීන් ආ ප්‍රත්‍යයට සිටි ලොප්ට “වෙතනා” යනුවේ.

ජ්ඣකකරං-යනතන්හි ජ්ඣං යනු උපපදකොට ඇති කර බාතු කෙරෙන් “ජ්ඣද්දසුතිබ්” යි බ් ප්‍රත්‍යයට බ් හට “යද” දීන් ලොප්ට ජ්ඣං යන්නේ නිශ්ශතිතයටද “තෙසු” යනාදීන් ලොප්ට කකාර චිත්තට සිටි අංව “ජ්ඣකකරං” යනුවේ. “දුකකරං සුකරං” යනුද මෙසේයි.

සමථො-යනතන්හි සමු බාතුකෙරෙන් “සමාදීති ථමා” යි ථ ප්‍රත්‍යයට බාචින්න උකාරයට “යද” දීන් අකාරට සිටි ඛට “සමථො” යනුවේ.

හිමො-යනතන්හි හි බාතුකෙරෙන් “සමා” දීන් ම ප්‍රත්‍යයට සිටි ඛට “හිමො” යනුවේ.

ජදිසො-යනතන්හි ඉම සඤ්ඤපද දුස යන බාතුකෙරෙන් කට් ප්‍රත්‍යයට ඉම ශබ්දයට නිපාතනයෙන් ඉකාරයෙක්වේ, කීප්‍රත්‍යයා පර නිදිකෙතන් බාචින්නයට ලොප් පැමිණිකල්හි “ඉසංපෙ=සකඛිට” යි ඉකාරයට ජකාරට බාතුසමබ්බ උකාරයට ඉකාරයෙක් ගුණව බාචි න්‍යයට සකාරට සිටි ඛට “ජදිසො” යනුවේ. ස න ශබ්දයත්කෙරෙන් දුස බාතුට දිසිදියට “සාදිසො නාදිසො” යනුවේ.

මාදිසො, කිදිසො, එදිසො, සාදිසො—යනතන්හිද පෙරසේම නිපාතනයෙන් “අමහකිං එතසමාන” යනමොවුන්ට මනිවස යන මේආදෙශයෝව “ඉයත” යනාදීන් දීඝී ගුණාදියව සිබයි. දීඝීනොව් මෙන් “සදිසො” යනුදවේ. ධාතුහුගේ දකාරයට මේසුත්‍රයෙන්ම රකාරකළතන්හි “ථදිසො” යනාදියවේ. ධාතූන්හි මේ සුත්‍රයෙන් ඉකඬ යනාදෙශකළ කල්හි “ථදිසො” යනාදියවේ. ධාතූන්හි රකාරය කළ කල්හි “ථදි” යනාදියවේ. *

හුතො හුතවා හුතාමි—යනතන්හි හු ධාතුකෙරෙන් “අතීතෙ තතචනතුතාමි” යන සුත්‍රයෙන් හ හචනතු හාමි ප්‍රත්‍යයෝව ධාතුස මෙකි උභකාරයට හුඬව නම්වත්ව පසෙක්හි ශිව ඔව “හුතො” යනුද, පසෙක්හි විභක්ති සහිත නගුහට “ආසිමති” යි ආකාරව “හුතවා” යනුද පසෙක්හි ශිභට ලොප්ව “හුතාමි” යනුදවේ.

භුතො භුතවා භුතාමි—යන තන්හි භු ධාතුහු කෙරෙන් හප්‍රත්‍යයාදීන් පරකල්හි “භුජදිනමනෙතො නොමිව” යනසුත්‍රයෙන් ධාතූන්හි ලොප්හා පරවු තකාරයට මිච්ච “භුතො භුතවා භුතාමි” යනුදවේ.

ඡුතො—යනතන්හි ඡ හ ධාතුකෙරෙන් හ ප්‍රත්‍යයට “ඡනාදි නමා තිමිතිව” යි ධාතූන්හි ලොප්හා ආකාරව පාමිණ ශිව ඔව “ඡුතො” යනුදවේ.

ආරුලොහො—යනතන්හි ආ පූඪී රුහ ධාතුකෙරෙන් හ ප්‍රත්‍යයට “භානෙතති හො හස්ස ලො වා අදහනහානං” යි තකාරයට හ කාරය හා ධාතුහුගේ හකාරයට ලකාරව බබව ශිව ඔව “ආරුලොහො” යනුදවේ.

ගිතො—යනතන්හි ගෙ යන ධාතුකෙරෙන් “භාවකමෙමසු ත” යි හ ප්‍රත්‍යයට “සබ්බත් ගෙති” යි ගෙ ධාතුහට ගි යනාදෙශව ශිව අංව “ගිතො” යනුදවේ.

කතො—යනතන්හි කර ධාතුකෙරෙන් හ ප්‍රත්‍යයට “රකාරො ව” යි ධාතූන්හි ලොප්ව ශිව අංව “කතො” යනුදවේ.

දුකකාමො—යනතන්හි දු පූඪී කර ධාතුකෙරෙන් හ ප්‍රත්‍යයට රකාරලොප්ව “දෙබ්බසාව” යි චුගුණයෙන් නකාරයට මකාරව කකාර චිච්ච “දුකකාමො” යනුදවේ.

බමො—යනතන්හි බම ධාතුහුකෙරෙන් හ ප්‍රත්‍යයට “බසින හෙති බසාව” යි තකාරයට බකාරව බකාරය පරකල්හි ධාතූන්හි යට “හචතුර්ථානවනහානං දෙබ්බ” යි දකාරව බබව ශිව ඔව “බමො” යනුදවේ.

ලබං-යනතන්හි ලභ ධාතුකෙරෙන් න ප්‍රත්‍යයව න හට ධව ධාතූන්තයව දකාරව සිව අංව “ලබං” යනුවේ.

වුසෙසා-යනතන්හි වසි ධාතුකෙරෙන් න ප්‍රත්‍යයව න හට ධව “වෙස සකාරෙ”හි ධාතූන්තයව ඛකාරව “යසු” දීන් චකාරයව දකාරයව උකාරව සිව ධව “වුසෙසා” යනුවේ.

දඩසිං-යනතන්හි දහ ධාතුකෙරෙන් න ප්‍රත්‍යයව න හට ධව ධාතූන්තයව ඛකාරව සිව අංව “දඩසිං” යනුවේ.

දුසො-යනතන්හි දුස ධාතුකෙරෙන් න ප්‍රත්‍යයව “සාදිසනන ප්‍රච්ඡන්ත:සාදිහිසො”හි ධාතූන්තය සමග න හට ධව යනාදෙයව සිව ධව “දුසො” යනුවේ.

හිනෙනා-යනතන්හි හිද ධාතුකෙරෙන් න ප්‍රත්‍යයව “හිදදිනො ඉනනානන ඊනාචා”හි ඉනන යනාදෙයව ධාතූන්තයව ලොප්ව සිව ධව “හිනෙනා” යනුවේ.

බ්‍රිඛො-යනතන්හි බ්‍රිඛ ධාතුකෙරෙන් “බ්‍රිඛගමාදිකේ කතනරි” හි න ප්‍රත්‍යයව තකාරයව ඛකාරව ධාතුසමූහි ඛකාරයව ද කාරව සිව ධව “බ්‍රිඛො” යනුවේ.

හිණෙණා-යනතන්හි හිර ධාතුකෙරෙන් න ප්‍රත්‍යයව “තරදිහි ඉණෙණා”හි තහට ඉණෙණ යනාදෙයව ධාතූන්තයව ලොප්ව හිණෙණ සිව ධව “හිණෙණා” යනුවේ.

සහමානො-යනතන්හි සහ ධාතුකෙරෙන් “වතනමානෙ මා නනනා”හි මාන ප්‍රත්‍යයව “භූවාදිතොඅ”හි කතීකාරකයෙහි අවිකර ඉප්‍රත්‍යයව සිව ධව “සහමානො” යනුවේ. **සසහමානො**-යන තන්හි සහ ධාතුකෙරෙන් මාන ප්‍රත්‍යයව “භාව කලෙමසු යො”හි කමිකාරකයෙහි ස විකරණ ප්‍රත්‍යයව “හට්පරියයොලොවා”හි හකාරයකාර පෙරප්‍රියව සිව ධව “සසහමානො” යනුවේ.

භූයමානො-යනතන්හි භූ ධාතුකෙරෙන් මාන ප්‍රත්‍යයව භාව යෙහි ස විකරණව සිව අංව “භූයමානො” යනුවේ.

ගච්ඡං-යනතන්හි ගමු ධාතුකෙරෙන් “වතනමානෙ මාන නනා”හි අගන ප්‍රත්‍යයව “ගමිසානොනොවෙච්චා සබ්බාසුචා”හි ධාතූන්ත මකාරයව ච්ඡ යනාදෙයව නමිච්ච්ව නන යන්නව අංව සිහව ලොප්ව “ගච්ඡං” යනුවේ.

(කමමං) **කමිසං කතෙතො කුරුමානො කමිනො**-යන තන්හි කමමං යන කමිස උපපදකොට ඇතිකල්හි කර ධාතු කෙරෙන් “සෙසසසනතුමානානා”හි සසං නතු මාන ආන යන ප්‍රත්‍ය

ශෝචෙත්, මෙහි පූජිතස්වයංගතිය සහ ප්‍රත්‍යය පරිකල්පිත “යථාතමම් කාරණ”හි ඉක්කාරගතව විකරණ ප්‍රතිමෙධව පැමිණ නිගන්තිතයා කෙරෙන් සිහව ලොප්ව “කරිසං” යනුවේ. මිත්‍රීය පක්ෂයෙහි නිකු ප්‍රත්‍යය පරිකල්පිත “තනාදිනො ඔබ්බ”හි ඔ විකරණ ප්‍රත්‍යයව සි ආදියව “කරෙතො” යනුවේ, තෘතීය පක්ෂයෙහි මාන ප්‍රත්‍යය පරිකල්පිත “උත්තමො කාරණ”හි ඔකාරයට උකාරව “කරසා කාරණ”හි ඩා තුළගේ කකාරයට අකාරයට උකාරව සිව ඔව “කුරුමානො” යනුවේ, චතුර්වක්‍යයෙහි ආන ප්‍රත්‍යයපරිකල්පිත විකරණ ලොප්ව පැමිණ සිව ඔව “කරනො” යනුවේ.

අකාණ-යනතන්ති අක්ෂරවාචී අ යන්න කෙරෙන් “අකබ්‍රෙති කාර”හි ස්වාරියෙහි කාර ප්‍රත්‍යයව සිව ඔව “අකාරණ” යනුවේ. “කකාණ, රකාරණ” යනුද මෙසේයි.

ගමි-යනතන්ති ගමු බාහුකෙරෙන් යද්දින් ස්වාරියෙහි ඉප්‍රත්‍යයව සිහව ලොප්ව “ගම්” යනුවේ.

කණති-යනතන්ති කර බාහුකෙරෙන් “යද්” දින් ස්වාරියෙහි නි ප්‍රත්‍යයව විකරණ ඔ ප්‍රත්‍යයව සි හව ලොප්ව “කරති” යනුවේ.

කාතවෙ (ඉවජති) කාතුං (ඉවජති)-යනතන්ති කර බාහු කෙරෙන් “ඉවජන්තෙසු සමානකතතුකෙසු තවෙතුංවා”හි තවෙතුං ප්‍රත්‍යයෙන් “තවෙතුනාදියකා”හි කර බාහුහව කා යනාදෙශව තවෙ ප්‍රත්‍යයාදිය නිපාත බැවින් විභක්ති ලොප්ව “කාතවෙ (ඉවජති) කාතුං (ඉවජති)” යනුවේ.

දමස්සි-යනතන්ති දිස බාහු කෙරෙන් තුං ප්‍රත්‍යයව “සාස” යනාදි සුත්‍රයෙහි චකාරයෙන් තුං ප්‍රත්‍යයව රටස්සි යනාදෙශව “රමිති” යනාදින් ධාතූන්ගේ සහිත රකාරයට ලොප්ව පූජිතයන් ලොප්ව පැමිණ “රමස්සි” යනුවේ.

නිජ්දිතුං (අරහති)-යනතන්ති නිජ්ද බාහු කෙරෙන් අරහාදූරියෙහි “අරහසකකාදිය ව”හි තුං ප්‍රත්‍යයව ඉක්කාරගතව “නිජ්දිතුං (අරහති)” යනුවේ.

කාතුන (ගවජති) කාතාන (ගවජති) කාතා (ගවජති)-යනතන්ති කර බාහු කෙරෙන් “පුබ්බකාලෙකකතතුකානං තුනතාන තාවා”හි තුන තාන තා යන ප්‍රත්‍යයෙන් “තවෙතුනාදියකා”හි කර බාහුහව කා යනාදෙශව සංයෝගයට පූජිතයන්හි හ්‍රස්වව නිපාත බැවින් විභක්ති ලොප්ව “කාතුන (ගවජති) කාතාන (ගවජති) කාතා (ගවජති)” යනුවේ.

දිසා-යනතන්ති දිස බාහු කෙරෙන් තුන ප්‍රත්‍යයව “දිසා ස්වාරියානා ලොපොව”හි තුන යන්නට ස්වා යනාදෙශ හා ධාතූන්ගේ යට ලොප්ව “දිසා” යනුවේ.

සජ්ජිතා-යනතන්ති සද්ධා බාහුකෙරෙන් ඥාන ප්‍රත්‍යයව බාහු
ප්‍රත්‍යයව ලොප්ව “දධානනනො යො ඥාන”යි යකාරගමව යකාර දකා
රයෙහි සංහිතව “යවතා” යනාදීන් යකාරසහිත දකාරයට ජනා
රව භිව්ව ඉකාරගමව “සජ්ජිතා” යනුවේ.

බ්‍රුජ්ජිතා-යනතන්ති බ්‍රුධ බාහුකෙරෙන් ඥාන ප්‍රත්‍යයව බාහු
ප්‍රත්‍යයව ලොප්ව යකාරගමව බිකාරයකාර සංහිතව “යථා නතන
රි ව”යි යකාරසහිත බිකාරයට කිකාරව “වග්ග සොසාසොසානං
තතියපඨමා”යි භිව්ව ඉකාරගමව “බ්‍රුජ්ජිතා” යනුවේ.

කරිස-යනතන්ති කර බාහුකෙරෙන් තුන ප්‍රත්‍යයව තුන යන්
තව “සබ්බෙති තුනාදීනං යො”යි යකාරව ඉකාරගමව “කරිස”
යනුවේ.

කතතුන-යනතන්ති කර බාහුකෙරෙන් තුනව “තු තුන
තබ්බෙසු වා” යි බාහුනතයව තකාරව “කතතුන”යනුවේ.

උද්දිස-යනතන්ති උපුළි දිස බාහුකෙරෙන් ඥාන ප්‍රත්‍යයව
බාහුනතයව ලොප්ව “සබ්බෙති තුනාදීනං යො”යි ඥානව යකාරව
යකාරයට පුළිරූපව දකාර භිව්ව “උද්දිස” යනුවේ.

දලහනාහං ගණනාති-යනතන්ති දලහං යන මිථියානතුයා උප
පදකොට ඇති ගහ බාහුකෙරෙන් “යද්”දීන් ග්‍රත්‍යයව ග්‍රකාර
ලොප්ව අං ගෙමව පුළියට වාභිව විහතතිලොප්ව “දලහනාහං”යි වේ,
ඔහුකෙරෙන් ගහ බාහු අනුප්‍රයෝගයව නි ආදියව “දලහනාහං
ගණනාති” යනුවේ.

එකතබ්බතා-යනතන්ති “එකසම්ම වාරෙ”යන වාක්‍යයෙහි එක
ශබ්දයාකෙරෙන් “එකාදිතො සකිසස කබ්බතා”යි කබ්බතා ප්‍රත්‍යයව
වාක්‍ය අප්‍රයෝගයව “එකතබ්බතා” යනුවේ. “විසු වාරෙසු වෙ වා
රෙ වා” යන වාක්‍යයෙහි හා “තිසු වාරෙසු තිස්සි වාරති වා” යන
වාක්‍යයෙහි මිති ශබ්දයන්කෙරෙන් පරව කබ්බතා ප්‍රත්‍යයව “විසු
තා හිකබ්බතා” යනුවේ. විහතති ලොප්තොකළක්ඛිති “තිස්ස
කබ්බතා” යනුවේ.

කිතකපදගිධි නිමි.

“තභිත සමාස කිතකා නාම වාතවෙනුනාදියු ට්” යන සූත්‍රයෙහි
“කිතකා” යනු “කිත්ථව කිතතො” යි වාක්‍යය ගෙන කිත් ශබ්දයා
කෙරෙන් නිපාතනයෙන් ස්වර්ෂයෙහි අක ප්‍රත්‍යව පැමිණ සිටුවාත්
කිත් සංඥාවම කිතක නම්වේ. සෙසු ගස් ඇතිනමත් කිතිරිගස්
බොහෝ ඇති වනයට කිතිරිවනය නම් වුවායේ මෙහිද කිත්සංඥම
බොහෝ සෙයින් කිතක ව්‍යවහාරය වී.

බාලාවතාරයෙහි සංඝසංකීර්තනාදිය ප්‍රකාශකොට ඉක්බිති උත්තානුක්‍රම විහිතවිභේදයන් දක්වන්නාහු “ඡකාරකානි” යනාදිය කීහු, එහිත් විහිතවිභේදයවූ කළු බොහෝතන්හි සම්පූර්ණවත් මෙහි උත්තානුක්‍රම හේදය සම්බන්ධ ග්‍රන්ථයාන යොජ්‍යයක් පමණක් සැකෙවින් දක්වනු ලැබේ.

එහි ප්‍රථමකොට “කාරක” ශබ්දයාගේ නිව්වන යුක්ති දක්වන්නාහු “කරෙහි කිරියා නිප්පාදෙහිති කාරකං” යි ප්‍රකාශකළෝ, මෙහි “කාරක” යන්න “සබ්බතො ණවුචාපී වා” යන යුත්තයෙන් කතීකාරකයෙහි ණවු ප්‍රත්‍යයට නිෂ්පාදන කාදන නාමයක් නුමුත් මෙහිදී ඉන් කරන්නෙක යනාදි අනි මාත්‍රයක් නොව ක්‍රියා නිෂ්පාදන නිමිත්තයක් ප්‍රකාශ බැව් දක්වනු සඳහා “ක්‍රියානිප්පාදන නිමිත්තනාම නො” යනු කීහු, යුග්‍යවත් ඇතිවීමට යමක් නිමිති වේනම් ඒ කාරක වේ, හෙද—

“කතතු කමම කරණං සම්පදනං තථෙව ව
අපාදනං ච ඔකාසං කාරකං ඡබ්බිධං චතං” යි

කතීකාරකාදිවශයෙන් සවැදූරුමයෙහි කියනලදී. “සොමදනං පවති” යන මෙහි “පවති” යන ක්‍රියාහුගේ ඇතිවීමට නිමිතිවූයේ “මදනං” යන කමය හා “සො” යන කතීයි, යටත්වන මදනාදි යමක් හෝ පිසන කෙනෙක් නැත්නම් “පවති” යනාදී ක්‍රියා පරමපරා වක්ද ඇතිවියනොහැකිවේ. කතීකාරකය වනාහි උත්තම හෝ අනුක්‍රමව සියලුක්‍රියාවන්ගේම නිෂ්පාදනයට නිමිතිවේ. “ඵරසුනා රුක්ඛං ජිජුති, සමණස්ස විවරං දදති, රුක්ඛස්මා පතති වානරො, භික්ඛු නිසීදති ආසනො, යන මේතන්හිද “ඵරසුනා” යනාදි කරණ කාරකාදියද “ජිජුති” යනාදි ක්‍රියාවන්ගේ සිතීමට නිමිතිවූබැවින් කාරකවේ. මෙහි “කාරක” ශබ්දය නිමිත්තශබ්දාපේක්ෂාවෙන් තප්‍රාසක ලිඟ වී, මේවූකළු කතීකාරකයෙහි නිපත්බැවින් ප්‍රධානවශයෙන් කතීද නදුපමාරවශයෙන් කමාදියද ක්‍රියා නිෂ්පාදනයට හෙතු භාවයෙන් “කාරක” යන්නට ඇතුළත්බැව් දක්වනු පිණිස “කාරකසඤ්ඤා මුඛ්‍ය තො” යනාදියද “කාරක” ශබ්දය පමණක්නොව සකල ශබ්ද ව්‍යවහාරයම ප්‍රධානප්‍රධානභාවයෙන් පවත්නාබැව් දක්වනු පිණිස “ස බ්බො” යනාදියද කීහු.

ඉක්බිති කමකාරකාදිය හා සාමන්තියද උත්තානුක්‍රම යන විභේදයෙන් යෙදෙන පරිදි දක්වන්නාහු “කතං උත්තකමමං” යනාදිය කීහු, කමාදි යම් අවිෂක යම් සමාසයක් හෝ ප්‍රත්‍යයක් කළ කල්හි ඒ සමාසයෙන් හෝ ප්‍රත්‍යයෙන් යමක් කියනු ලැබෙනම් ඒ උත්ත නම, ඒ උත්තවූ නාමයාගේ අවිෂ ප්‍රකාශ කරණු පිණිස එහි ප්‍රථම විහිතවියවේ, සමාසයක් හෝ ප්‍රත්‍යයක් විමෙන් පෙර ඒ සමා

සාදියෙන් ප්‍රකාශවන අමුසට නිසි ඒ ඒ වාක්‍යයන්හි සිටි මිනිසා
 තෘතීයාදී විභක්ති අනුක්‍රමයට—උක්තවූතත්හි ප්‍රථමාවම විනා අන්‍ය
 විභක්තියක් නොවන බැව් දක්වනුපිණිස මෙතැන් පටන් නානා
 විධ උපමා ප්‍රශ්න විසූණු ගෙනහැරදක්වා විසාරකරන්නාහු “ය
 එ” යනාදීන් ප්‍රකාශකළෝ, එහි—යම්සේ “ඔදනං පච්ඡි” යනාදියෙහි
 “ඔදනං” යි මිනිසාව “කමමෙඤ්ඤානි” යන සුත්‍රයෙන් කමාපියෙ
 හිම විභිතබැවින් නැවත මිනිසාව කොට නමන් තිසින් ප්‍රකාශකට
 යුතු අපිච්ඡෙදයක් නොමැත්තෙන් මිනිසාව නොවන්නේද, එසේම
 මෙහිද “ආගතසමණෝ” යනාදි සමාසනිධිතාබ්‍යාස කිහිපයක් කමා
 පියෙහි කළහෙයින් එයින්ම කමයක් හැගේ, එ බැවින් නැවත කම
 යක් ප්‍රකාශකරණුපිණිස මිනිසාව උච්චනා නොවන්නේයයි දක්වන්
 නාහු “යඑ=පෙ=දුනියාසියා” යනු කීහු. (මිනිසාව උච්චනා නොවෙනම්
 ප්‍රථමාව කෙසේ උච්චනාවේදැත්) විභක්තියක් නොමැතිව ශබ්දයන්
 ගේ අපිය ප්‍රකටකොට දක්විය නොහැක්කේය, එබැවින් විශේෂාපි
 යක් නොව අප්‍රකටවූ කමාපිමාත්‍රයම ප්‍රකටකොට දක්වනු පිණිස ප්‍රථ
 මාව වේයයි දක්වන්නාහු “විභතනිං=පෙ=හොතෙව” යනු කීහු, පුළු
 කත “ඔදනං පච්ඡි” යනාදියෙහි “ඔදනං” යන කමය මිනිසාවෙන් කී
 පසු මෙපරිද්දෙන්ම ලිඛිතාපිමාත්‍රය අපෙක්‍ෂාකොට ප්‍රථමාව කුමක්හෙ
 යින් නොවේදැයි පාවෘත වශයෙන් “කථං=පෙ=නහොතීති චෙ” යනුද,
 එහි කමමාත්‍රය ඒ මිනිසාවෙන් ප්‍රකටකොට කිකල්හි ඇත්තාවූ ලිඛිතා
 පිය ඊට මුඛවූ බැවින් ප්‍රථමාව නොවේයයි ඒ විසඳිමි වශයෙන් “ක
 මමතෙත=පෙ=නිරොගුතතතා” යනුද ප්‍රකාශකළෝ, (යම්සේ සත්‍රී
 පුරුෂ කුමාර යනාදී නාම එකම මනුෂ්‍යත්වයට ඇතුළත් නුමුත් ඒ සත්‍රී
 පුරුෂාදීන්ට සාමාන්‍යයෙන් මනුෂ්‍යයෙකි කරණලද ව්‍යවහාරයට වඩා
 “සත්‍රීපුරුෂ” යනාදීන් ව්‍යවහාර කළකල්හි “මනුෂ්‍ය” යන්නේ විශේ
 ෂාපියප්‍රකටවන්නේද, එමෙන් මුල් අවයවාර්ථය ලිඛිතාපිය වුවත් එය
 සියල්ලට සාමාන්‍ය බැවින් යම්කලෙකින් යමකින් කමාදී විශේෂාපි
 යක් ප්‍රකාශමේද එකල්හි එය ඊටවඩා ප්‍රකටවීමෙන් ලිඛිතාපිය අප්‍ර
 කටවේ, එබැවින් මෙහිද කමාපි මිනිසාදිය ප්‍රකටවීමෙන් ලිඛිතාපි ප්‍රථ
 මාව අප්‍රකටවේ—ආබ්‍යාසයෙන් දක්වනලද්ද සියල්ලට සාධාරණව
 තිබියදීත් පුළුකත “ඔදනො පච්චතෙ” යනතත්හි “පච්චතෙ” යි එක
 වචනවූයේ “ඔදනො” යන විශේෂයෙහි සිටි එකවචනය ඇසුරු
 කොටයයි දක්වනු පිණිස “ඔදනොපච්චතෙ” යනාදිය කීහු, (මෙයින්
 උක්තවචනය බලා ක්‍රියාව යෙදේයයි කියත්)—“ඔදනො පච්චතෙ”
 යනතත්හි විශේෂ ගතවූ කමාපිය ඇසුරුකොට “ඔදනං” යි මිනිසාහු
 වූයේ කුමක්හෙයින්දයත් ශබ්දාපිප්‍රවාහනිත්‍රයේ ගතවීමෙන්

(යප්‍රත්‍ය සත්‍ය)යන සන විනාශයන්ට මිනිෂ්‍යාචාර හැඟෙන බැවින් සබ් දක්වනු පිණිස “ගැලප්ටං=පෙ=ගමනතෙ” යනු කිනු. (නෙ විහ කතිය කමිකාරකයෙහි කළබැවින් ඒ ප්‍රත්‍යයාචාර ශක්තිගෙන්ම කමිය හැඟේයයි යේයි)හොදයි, මෙතන්හි මෙසේ විනිශ්චය විය නොහැකි නම් “ආගතස්මිණං විහාරං පසං” යනනන්හි කෙසේ විනිශ්චය වියත් “ආ ගමන ක්‍රියාවට කමිවු අවස්ථාව සමාසයෙන් උක්තවිය, පසුව “පසං” යන කතියකාරක දැනිනක්‍රියායෝගයෙහි අනුක්‍රම ක්‍රියාවස්ථාව ප්‍රකාශකරණුවස් විනිශ්චය වියයි දක්වනු ලැබේ “කථමාගතං=පෙ=දුගිතාසි යා” යනු කිනු. අනන්‍යව කතියකාරකාදියෙහිද උක්තබැව් හා විබේත්වට නොදෙව්ද මේ ක්‍රමයෙන්ම දනගු.

විකමිකධාතූන්ගේ යෝගයෙහි උක්තකමිය යෙදෙන පරිදි දක්වනු සදහා “අප්පාධානං”යනාදි ගග හා විකමිකධාතූ මේ මේයෙහි දක්වනු පිණිස “දුග”යනාදි ගගද ප්‍රකාශකලෝ. එහි-“දුග”යනාදි ධාතූන්ගේ කමිකාරකක්‍රියා යෝගයෙහි යෙදෙන කමිදෙකෙන් අප්‍රධාන කමිය හා “නි”ආදි * ධාතූන්ගේ කමිකාරකක්‍රියා යෝගයෙහි ප්‍රධාන කමියද උක්තකමියෙහි කියනු ලැබේ. මෙහි ප්‍රයෝජනාවයෙන් අහිමි තවුයේ (කැමතිවනලද්දේ) ප්‍රධානයි, එසේත් අනන්‍යවුයේ අප්‍රධානයි, එහි පිළිවෙලින් උදහරණ දක්වනු ලැබේ.

- දුග - ගොපාලෙන ගො ධීරං දුගගතො, දුධා වා.
- සාව - සාවකෙන ධිනි ධනං යාමිසතො, යාවිතො වා.
- රුධි - ගොපාලෙන චණ් ගාවං රුජ්ඣතො, රුධො වා.

* මෙහි දුගාදි ධාතූනණයෙහි ආදි ශබ්දයෙන් “දණ්” ආදි ධාතූ හා “නි” ආදි ධාතූනණයෙහි ආදි ශබ්දයෙන් “කඩ” යනාදි ධාතූද ගතයුතුයි, මුඛිතබාධයෙහි විකමිකධාතූ දක්වීම පිණිස

“ගාවිඤ්චි දුග ටි පුච්ඡ රුධි මු භාස ජි නි වනං :

භා-දණ් ගුහ කාෂ් මුඡ් පවායු බවො, ටිභා:’ ටි

ප්‍රකාශකලෝ-මෙහි විකාවෙහි “ගාව අභි-නාථ මුඛි වා” යනාදි ගාවිඤ්චි ධාතූද “දුග” ධාතූවෙහි පවත් “පවා”දීත් කොලවරකොට ඇති ධාතූද විකමික ධාතූන්හි දක්වා “මු”යන්නෙන් “ගද කථ ගත්ස” යනාදි මුඛි ධාතූද පවාදිත් “පව වව වප වද වල පන නද භෂ වර ගත දෙව මද ඤාප යෙව මෙබ” යනාදියද ඇතුලත් කලෝ, මෙහි “අභි මාහි වා පුච්ඡ රුධි භාස හා ගුහ කාෂ් මුඡ් ගත්ස භෂ ඤාප”යනමෙ ධාතූ වෙනුවට පාලියෙහි “අභි මහි වර පුච්ඡ රුධි සාසු ගර ගත කඩ්ඛ මුස සංස භස ධිප” යනමෙ ධාතූ පිළිවෙලින් ගතයුතුයි, ඉතිරිවා පාලිසංස්කෘත දෙක්සි සමබැව් සැලකිය යුතුයි.

පුළුස් - සිසෙසන	ගරු - බවම පුළුස්සෙන, පුළුස්සා වා.
හිකු - විපෙපන	ජනෝ නන්දුලං හිකුස්සෙන, හිකුස්සො වා.
සාසු - ආවරිසෙන	සිසෙසා බවම අනුසාසිසෙන, අනුසිසො වා.
වව - පණ්ණිතෙන	ජනෝ කතනතිං උච්චතෙ, වුත්තො වා.
දණ්ඩි - රණ්ණදු	ගාමෝ සහස්සං දණ්ඩිසෙන, දණ්ඩිතො වා.
හි - දසෙන	ගාමෝ ගාමං නිසෙන, නිතො වා.
වහ - දසෙන	ගාමෝ ගාමං වුග්ගතෙ, වුලෙහා වා.
ගර - දසෙන	ගාමෝ ගාමං ගරිසෙන, තවො වා.
කඩි - ව්‍යාධෙන	මිගෝ ගාමං ආකඩ්ඪිසෙන, ආකඩ්ඪිතො වා.

සලියු ගමනාපි බාහාදිත්තේ සොගසෙති කාරිතප්‍රත්‍යය විෂයවු
 හත්ති උක්කතමිස සෙදෙන පරිදි දක්වනුපිණිස “ගතිබ්බාධානන”
 යනාදි ගය කීනු. එහි-ගමනාපිබාහු බොධාපිබාහු භොජනාපිබාහු
 බෙදුපිබාහු හරබාහු කරබාහු අකමිකබාහු යන තොවුන්ගේ සොග
 සෙති කාරිතප්‍රත්‍යය නැතිකල්හි යමක් කතී නම් කාරිත ප්‍රත්‍යයවු
 කල්හි ඒ උක්කත කමිස වේසයි කියනු ලැබේ. එහි උදාහරණ පිළිවෙ
 ලින් දක්වනුලැබේ.

අකාරිත විෂය

ගමනාපි	බාහු	-	දසො ගාමං ගවිජ්ඣති
බොධාපි	,,	-	සිසෙසා බවම බුජ්ඣති
අනනාපි	,,	-	හිකු බ්‍රහ්මං භුජ්ඣති
ගබ්දාපි	,,	-	සිසෙසා පාලිං පඨති
ගර	,,	-	දසො භාරං ගරති
කර	,,	-	ජනෝ පුණ්ණං කරෙති
අකමික	,,	-	ගජ්ඣි සසති

කාරිත විෂය

සාමිනා දසො ගාමං ගවිජ්ඣසිතෙ, ගවිජ්ඣපිතො වා,
 ගරුතා සිසෙසා බවම බොධාපිසිතෙ, බොධාපිතො වා.
 උපාසකෙන හිකු බ්‍රහ්මං භොජපිසිතෙ, භොජපිතො වා.
 උපාසකාසන සිසෙසා පාලිං පඨාපිසිතෙ, පඨාපිතො වා.
 සාමිනා දසො භාරං ගරපිසිතෙ, ගරපිතො වා.
 මුනිනා ජනෝ පුණ්ණං කාරාපිසිතෙ, කාරාපිතො වා.
 ගජාචාරාතෙන ගජ්ඣි සසාපිසිතෙ, සසාපිතො වා.

ඉක්බිති ප්‍රධානාප්‍රධාන ක්‍රියාවලයන්ප්‍රධාන ක්‍රියානුගේ අපෙක්‍ෂා
 වෙන්ම කමිස සෙදෙනලැව් දක්වනුපිණිස “යසං” යනාදි ගය කීනු.
 එහි-ප්‍රධාන ක්‍රියාසම්බන්ධයන් (ප්‍රධාන ක්‍රියානුගේ අපෙක්‍ෂාවෙන්)

කමියාගේ උක්තභාවයද, අප්‍රධාන ක්‍රියානුගේ අපේක්ෂාවෙන් ඒකමියාගේම අනුක්‍රමභාවයද යන දෙකම විශ්වාසීනුමුත් ප්‍රධානක්‍රියාව බලා උක්තභාවයමුත් අප්‍රධානක්‍රියාව බලා අනුක්‍රමව නොවේයයි කියනු ලැබේ, ඊට උදාහරණ දක්වන්නාහු “බ්‍රාහ්මණෙන ඔදනො පවිත්‍රා භුජ්ජනෙ භුක්තො වා” යනු කීහු, මෙහි කමිකාරකයෙහි සිටි “භුජ්ජනෙ” යන ආච්ඡාදන ක්‍රියාව හා “භුක්තො” යන කෘදන්ත ක්‍රියාවද ප්‍රධානවේ, “පවිත්‍රා” යන කෘදන්ත කතීයකාරක පූජික්‍රියාව වනාහි අප්‍රධානවේ, එහි “පධානප්‍රධානානං පධානෙ එව කාරියප්‍රසිද්ධි” යනු න්‍යාය හෙයින් ප්‍රධාන ක්‍රියාපේක්ෂාවෙන් “ඔදනො” යි උක්තකමිය වේ, අප්‍රධාන ක්‍රියාපේක්ෂාවෙන් “ඔදනං” යි අනුක්‍රම නොවේ, (“පවිත්‍රා” යනු කුමක්හෙයින් අප්‍රධානදයත් “භුජ්ජනෙ” යන්නට විශේෂණ වන බැවිනි). ඒ විශේෂණ වන පරිදි දක්වනු පිණිස “හික්කිත්‍රා=පෙ=විසෙසණං, යනුකීනු, එහි-“භුජ්ජනෙ” යන භෞජන ක්‍රියාව වූකලී සිහාගෙණ හෝ මිලදීගෙණ හෝ තවත් අන් නොයෙක් ආකාරවලින් හෝ කලහැකි බැවින් “හික්කිත්‍රා” යනාදී බොහෝ ක්‍රියාවන්ට සාධාරණ වේ, එසේ බොහෝ ක්‍රියාවන්ට සාධාරණවූ “භුජ්ජනෙ” යන්න “පවිත්‍රා” යන්න විසින් “හික්කිත්‍රා කිණිත්‍රා” යනාදීන් කෙරෙත් වෙන් කරගත් බැවින් “පවිත්‍රා” යනු විශේෂණයයි කියනු ලැබේ. තවත් “පවිත්‍රාදානං” යනාදීන් පවනසකොට දීම හෝ ගැණීම හෝ තවත් අන් යමක් හෝ කලහැකි බැවින් “පවිත්‍රා” යනුද ඒ “දානගණ” (දීමගැණීම) යනාදී බොහෝ ක්‍රියාවන්ට සාධාරණවේ, එසේ බොහෝ ක්‍රියාවන්ට සාධාරණවූ “පවිත්‍රා” යන ක්‍රියාව “භුජ්ජනෙ” යන භෞජන ක්‍රියාවට විසින් “දානගණ” යනාදී ක්‍රියාවලින් වෙන්කොටගත් බැවින් “පවිත්‍රා” යන ක්‍රියාවත් විශේෂණනොවේදැයි පාවිච්ඡාවශයෙන් “නනු=පෙ=විසෙසණං” යනු කීනු, ඊට පිළිතුරුවශයෙන් “සවිටං” යනාදියද කීනු.

ඉක්බිති විශේෂණ විශේෂණන්ගේ ස්වරූප දක්වන්නාහු “යාට පදවසා” යනාදිය කීනු, එහි-යම්බලවූ කිසි පදදෙකක් එකිනෙකට සම්බන්ධවූයේ නම් ඒ දෙදෙනාකෙරෙහි විශේෂණ විශේෂණභාවය කැමති පරිද්දෙන් හැගේ, ඒදෙක අතුරෙහිද යමක් හෙතෙකෙකෙගෙණ අනිකේ වෙනසක් ඇතැයි සන වුණිසක් ඇතිවේ නම් ඒ හෙතෙම වස්තුව විශේෂණවේ, ඒ විශේෂණයද ජනිතාවක විශේෂණය ගුණවාවක විශේෂණය ක්‍රියාවාවක විශේෂණය ද්‍රව්‍යවාවක විශේෂණය නාම වාවක විශේෂණයයි නොයෙක් ප්‍රභේදවේ, මේ ජනනාදි පවකයෙහිද උදාහරණ දක්වනු පිණිස “යථා ගොධවලො” යනාදිය කීනු, එහි පිළිවෙළින් “ගො(ජනි.)ගොධවලො, ගො ගන්තා, ගො විසාණි, ගොදෙව

දහතකො”යි යොග්‍යවේ, මෙහි “ගොජාහි” යයි කීකල අන්‍ය ගො පද්‍යවීක්‍ය නොව ජාතිවාචකවූ ගොපද්‍යවීක්‍ය “ජාති” ශබ්දයෙන් “ගො” ශබ්දයාගේ වෙනසෙහි බුද්ධි හඟවනලද බැවින් “ජාති” යනු “ගො” යන්නට විශේෂණවේ, “ගොධවලො” කීකල රකතාදී අන්‍ය ගොපද්‍යවී ශක්තොව ධවලවණ්ඩු ගොපද්‍යවීක්‍ය “ධවල” යන ගුණයෙන් “ගො” යන්නෙන් වෙනසෙහි බුද්ධි හඟවනලද බැවින් “ධවලො” යන ගුණය “ගො” යන්නට විශේෂණවේ, මෙසේම “ගන්තා” යන ක්‍රියාවෙන්ද “විසාණි” යන ප්‍රව්‍යයෙන්ද “දෙවදහතකො” යන නාමයෙන්ද “ගො” යන්න වෙන්කරගන්නාලද බැවින් “ගන්තා” යනාදිය “ගො” යන්නට විශේෂණවේ, මේ තුල්‍යාධිකරණ විශේෂණ විශේෂයයි. මේ “ජාති” ශබ්දාදිය විශේෂණවා පමණක් නොව විශේෂයද වේ, එනම්—සියල්ලටම සාමාන්‍යවූ ජාතිගුණාදිය තම තමන් පිළිබඳ ආශ්‍රයෙන් කරණ කොටගෙන “ගො” පද්‍යවීක්‍ය වෙන්කරගන්නාලද බැවින් “ගො” ශබ්දය විශේෂණ හා ජාතූයාදිය විශේෂයද වේ, “ගාවස්ස ජාති, ගාවස්ස ගච්ඡා” යනාදිය ඊට උදාහරණයි. මෙහි “ජාති” යන්න බොහෝ දෙනෙකුට සාධාරණ නුමුත් මෙතන්හි ගවයාගේ ජාතියයි “ගො” ශබ්දයෙන් “ජාති” යන්න වෙන්කරගත් බැවින් “ගාවස්ස” යනු විශේෂ හා “ජාති” යනු විශේෂණද වේ, සෙස්සද මෙසේයි, මේ භින්නාධිකරණ විශේෂණ විශේෂයයි—පයඝීය ශබ්දයාගේ විශේෂණයෙහි දක්වනු පිණිස “අත්ථා විසෙසයති” යනාදිය කීනු, හෙය් දෙයින්—“ඉමෙහ භූමෙහ” යනාදීන් “ගො” ශබ්දය දස අරුතුවෙන් වැටෙන බැව් ප්‍රකාශිත හෙයින් “ගො” යි කීකල මෙහි කීනම් අපි යක්දුයි නොහැගේ, නැවත යම්කලෙක්හි “ගො වාචා” යි පයඝීයවූ “වාචා” ශබ්දය යොජනවූයේ නම් එකල “ගො” යන්නෙන් අන්‍ය අපීයක් නොව වචනාපීයම ප්‍රකාශබැව් හැගේ, එබැවින් අපීදය යකට සාධාරණවූ “ගො” ශබ්දය “වාචා” යන්නෙන් වෙනස් කර ගත්බැවින් ඒ “වාචා” යන පයඝීය ශබ්දය විශේෂණවේ—විශේෂණ විශේෂ හෙද දක්වා ඉක්බිති ජාතූයාදීන්ගේ ලක්ෂණ දක්වනු සඳහා “තනුසකලබණ්ඩ මුණ්ඩාදි” යනාදිය කීනු. එහි—සියල්ලට බණ්ඩ ය මුණ්ඩ ය යනාදීවූ විශේෂයන් අනුවගිය ගොබැව්ආදී සමානාචය ජාතියයි කියනුලැබේ. බණ්ඩ මුණ්ඩ යනාදිය ගොමහිමාදීන්ගෙන් හෙ දවූ විශේෂ කොටස්වේ, ඒ විශේෂයන්ට සාධාරණ ගොබැව් ආදිය ජාති නම්-ගුණාදීන්ගේ ලක්ෂණ සුඛාවබොධබැවින් නොදක්වමු. තුල්‍යාධිකරණ විශේෂණ විශේෂ යොග්‍යයෙහිදී විශේෂයෙහි සිටි ලිඛිතවිභක්ති වචන බොහෝසෙසින්ව විශේෂණයෙහින් යොජ්‍යබැව් දක්වනු පිණිස “විසෙසෙස්” යනාදිය කීනු, එහි “භිසො” යනු කීබැවින් විශේෂයෙහි

සිව් ලිඛනවිභක්ති වචනවලින් එකක් හෝ දෙකක් වෝ විශේෂණයෙහි යෙදීමෙන්ද තුල්‍යාධිකරණ වනබැව් දක්වනුසඳහා “ගුණා පදාණං” යනාදියකි. මෙහි “ගුණා” යනු විශේෂණය “පදාණං” යනු විශේෂණයයි. “ගුණා” යනු ප්‍රාලිඛන ප්‍රථම බහුවචනයි, “පදාණං” යනු නපුංස්ක ලිඛන ප්‍රථම එකවචනයි, මෙහි විභක්තියෙන් පමණක් සමානාධිකරණවේ. සෙත්සද මෙසේයි.

උක්තකම්මෙදය දක්වා යලිද අනුක්‍රමකමය දක්වන්නාහු “අනුක්ත කමං යථා” යනාදිය කිහිපයකි සමාසවචනයන්ට යවනිත යවකී ය වාක්‍යයම උදහරණ කවයුත්තේය (කුමන්තෙයිත්දයත් ඒඒ වාක්‍යයන්හි සමාසාදියෙන් කපිත යමක් නැතිබැවින්) කතීකරණාදියෙහිද එසේයි. “සුදෙ බදහං පචති” යනු ආබ්‍යාතයෙන් අනුක්‍රමකමයට උදහරණයි, මෙහි “පචති” යනාශ්‍රියාව කතීකරකයෙහි සිබවුටත් බැවින් එයින් උක්තවූයේ (කියනලද්දේ) කතීවක්වේ. කමය වනාහි උක්තනොවේ. “බුටො ධම්මං දෙසිතවා” යනු කිතකයෙන් අනුක්‍රමකමයට උදහරණයි, මෙහිද “දෙසිතවා” යන කාදන්තය කතීකරකයෙහි “තවනතු” ප්‍රත්‍යයෙන් නිපත්බැවින් එයින්ද කතීව මුත් කමය උක්තනොවේ.

සුච්ඡාකත ගමනාපි ධාතූදින්ගේ යොගයෙහි කාරිත නැති නන්හි යමක් කතී නම් කාරිතවූ කල්හි එය අනුක්‍රමකමය හෝ අනුක්‍රමක කතී වේයයි. දක්වනු පිණිස “ගතිබුඛි” යනාදි සුත්‍රය හදලෝ, ඊටද පිළිවෙලින් උදහරණ දක්වනුලැබේ.

අකාරිත විෂය

- ගු: ධා- දසො ගාමං ගච්ඡති.
- බො: ධා- සිසො ධම්මං බුද්ධකි.
- භු: ධා- හික්ඛු ගතතං භුජ්ඣති.
- ප: ධා- සිසො පාලිං පඨති.
- නර- දසො භාරං හරති.
- කර- ජනො පුඤ්ඤං කරොති.
- සි- හත්ථි සයති.
- හි: සි- හික්ඛු නිසිදති.

කාරිත විෂය

- සාම් දසං ගාමං ගමෙති, දසෙත වා.
- ගරු සිසො ධම්මං බොධාපෙති, සිසෙත වා.
- උපායකො හික්ඛු ගතතං භොජපෙති, හික්ඛුතා වා.
- උපඤ්ඤායො සිසො පාලිං පාඨෙති, සිසෙත වා.

සාමි දෑසං භාරං නරපෙනි, දූෂෙති වා
 මුනි ජනං පුකුකුං කාරෙනි, ජනෙන වා.
 හත්ථොරොහො නඤ්චං සායනී, නජනී වා.
 උපාසකො හිකුං නිසීදපෙනි, හිකුනා වා.

(පෙරකියනලද “දුහ” යනාදි විකම්කඩාතුන්ගේ යොගයෙහිද කාරිත ප්‍රත්‍යය නැතිකල්හි යමක් කතී. පම කාරිතවිෂයවූකල්හි එය කම්මිමෙන් ත්‍රිකම්කව යෙදේ. “ගොපො දෑසං ගාමිං බීරං දෙහා පෙනි” යනාදිය ඊට උදාහරණයි, මෙය කාරිත නුචුකල්හි “දූෂො ගාමිං බීරං දෙහනි” යනුවේ. මෙහි “දූෂො”යි සිටි කතීව කාරිතවීමෙන් “දෑසං”යි කම්මයවය, සෙස්සද මෙපරිද්දෙන් දතසුතුයි.)

මෙසේ අනුක්‍රාතකම්මෙදය දක්වා නැවත සමාසාදියෙන් උක්ත කතී දක්වනුපිණිස “වුත්තකතතා” යනාදිය කිහු, එහි “ජිහිද්ධියො මුනි” යනු සමාසයෙන් උක්තකතීවට උදාහරණයි, මෙකතී අපියෙහි කරණලද සමාසයක් බැවින් මින් “මුනි” යන කතීව කපිතවේ, “ආහිධම්මකො හිකු” යනතන් නිතභිත ණික ප්‍රත්‍යය කතී අපියෙහි කරණලද්දක් බැවින් ඉන් “හිකු” යන කතීව උක්තවේ, සෙස්සද මෙසේහි: සුචොක්කාපිකම්කඩාතු යොගය හා ගමනාපි ධාතෘදියොගයද හැරසෙසු ධාතුන්ගේ යොගයෙහි අකාරිතතන්හි සිටි උක්තකතී කාරිත විෂයෙහි අනුක්‍රාත කතීවේ, “සුදපෙඨො සුදෙන ඔදනං පාචෙති” යනු ඊට නිදසුන්වේ. මෙහි අකාරිතකල “සුදෙ ඔදනං පචනි” යි යොජිත වාක්‍යයෙහි “සුදෙ”යි සිටි උක්තකතී කාරිතවූකල්හි “සුදෙන”යි අනුක්‍රාතවේ. “සුදපෙඨො” යි උක්තව අන්‍ය කතීවක් යෙදේ, ඊටහෙතු කතීයයි කියනුලැබේ, සමහරතන්හි කාරිතප්‍රත්‍යය දෙකක් යෙදී හෙතුකතීද දෙකක් යෙදේ, ඉන් එකහෙතු කතීවක් අනුක්‍රාත එකක් උක්තව වේ, “අචචො සුදපෙඨෙන සුදෙන ඔදනං පාචෙති” යනු ඊට උදාහරණයි.

“කුසුලො සයමෙව හිජ්ජනෙ” යන්නෙන් කම්කතී දක්වනලදී, අන්‍ය ප්‍රයෝගයක් නොමැතිව යමක් ඉබේ සිබිවෙනම් කම්වූයේද කතීවූයේද එකම බැවින් ඊට කම්කතීයයි කියනුලැබේ. මෙහි “හිජ්ජනෙ” යන ත්‍රියාව්‍ය කම්වූයේද කතීවූයේද “කුසුලො” යනුයි. එබැවින් ඒ කම්කතී වේ, කම්කතී ත්‍රියාව වනාහි කම්කාරකයෙන්ම යෙදේ.

අනතුරුව අනුකතකතියෙදස” දක්වනු පිණිස “අවුකත කතකා” යනාදිය කීනු, එහි උද්ගරණ පිළිවෙළ පෙර පරිද්දෙන් දතයුතුයි. ප්‍රධාන අප්‍රධාන ක්‍රියා සම්බන්ධයෙන් කතියනුයේ උකත බව හා අනුකතබව යන දෙකම විශතැකිවිනම් එහි ප්‍රධාන ක්‍රියාව බලා අනුකත බවමුත් අප්‍රධානක්‍රියාවබලා උකතබව නොවේයයි කියනු ලැබේ. “මුහුණෙන් හුළා පුපුරන” යනු ඊට උදාහරණයි. ඉක් බිහිව කරණ කාරකාදිය දක්වනු පිණිස “වුතතකරණං යථා” යනා දිය කීනු, එහි පිළිවෙළින් උද්ගරණ දක්වන්නානු “ජිනනරුකෙබා ඵරසු” යනාදියකීනු, මෙහි “ජිනනරුකෙබා” යනු කරණාච්ඡෙදනිවු සමාසය බැවින් “ඵරසු” යනු එයින් උකතවු ප්‍රථමායි, “පහරණං ආයුධං” යනතන්හිද “පහරණං” යනු කරණ කාරකයෙහි යු ප්‍රත්‍යයව නිපපනන කාදනතයක් බැවින් “ආයුධං” යනු එයින් උකතයි. සෙස් සද මෙසේයි.

මෙහි දක්වනලද ඡේතකාරකය හා සාමාන්‍යයද සමාසනිකාබ්‍යාන කිහිපයන්ගෙන් උකතානුකතව යෙදෙන පරිදි දැනගනු පිණිස පිළි වෙළින් උද්ගරණ දක්වනුලැබේ.

සමාසයෙන්

උකත.

අනුකත.

කම්-ආගතසමණෝ විහාරණ.	ආගතා සමණා යං (විහාරං.)
කතිය-ජිතිඤ්ඤා මුනි.	ජිතානි ඉඤ්ඤානි යෙන (මුනිනා.)
ක-ණ-ජිනනරුකෙබා ඵරසු.	ජිනෙනා රුකෙබා යෙන (ඵරසුනා.)
ස-න-දිනනසුඤ්ඤා ගිණි.	දිනෙනා සුඤ්ඤා යසා (රණෙසා.)
අ-න-නිගගනජනෝ ගාමො.	නිගගනා ජනා යසමා (ගාමා.)
බ ස-මනතමාතඛිතං වනං.	මනතා මනඛිතා යසමිං (වනෙ.)
සාමි-දසබලො හතවා.	දසබලානි යසසා (හතවතො.)

නබ්නසෙන්

කම්-සාහිකො ආහාරණ. * සතෙන සංසයො (ආහාරො).
 කතිය-ආහිබවමිකො හිකු. † අහිබවමං අවෙච්ච අධිතෙ (හිකු).

* මේවාක්‍යය නබ්නසෙන් අනුකතකම්යට උද්ගරණ නුමුත් “සං සයො” යන්න කාදනන කම්කාරක නු ප්‍රත්‍යයෙන් සිබ බැවින් තදපෙසා වෙන් කම්ය උකතව ප්‍රථමාවෙන් යෙදේ, අනිකක්නුයේ අපෙසාවක් නැතිබැවින් විනිශ්චය නොවේ.

† මේ වාක්‍යය අනුකත කතියට උද්ගරණවුවද “අධිතෙ” යන ආ බ්‍යාන කතියකාරක ක්‍රියාවට අබ්‍යාහාරවයයෙන් උකතකතියට යෙදේ. එසේ නුමුත් පුමේකත වාක්‍යයෙහි හා මෙහිද නබ්නසෙන් කරණලද යමක් නැති බැවින් නබ්නසෙන් අනුකතවේ.

ස:න-දකිණිතෙය්‍යො හිනබු. දකිණි දිගතෙ සය්‍ය (හිනබුනො.)
 බ:ස-රුකබවා දෙසො. රුකබා සය්‍මිං (දෙසෙ) සනහි.
 සාමි-වෙණිකො ගනිබෙබො. විණා අය්‍ය (ගනිබෙබො) සිප්පං.

ආචාර්‍යානසෙත්

කමී-සුදෙන ඔදනො පව්වතෙ සුදෙ ඔදනං පව්ති
 කතී-සුදෙ ඔදනං පව්ති සුදෙන ඔදනො පව්වතෙ

කිත්තසෙත්

කමී-බුබ්බත දෙසිතො බම්මො. බුබ්බා බම්මං දෙසිතවා.
 කතී-පුඤ්ඤකාරෙණ පුමා පුමුනා පුඤ්ඤං කතං
 ක:ණ-පහරණං ආයුධං සෙන (ආයුධෙන) පහරනහි.
 ස:න-සමපදනං බුබ්බො. සය්‍ය(බුබ්බො)සමොපදිගතෙ
 අ:න-භිමො රක්ඛසො සසමා(රක්ඛසා) භායනහි.
 බ:ස- ආසනං පිඨං සය්‍මිං (පිඨං) ආසනහි

“සමාසො හොති සබ්බත්ථ” යනාදීන් සමාසය කමාදි ඡවි කාරක
 යෙහි හා සාමන්විතෙහිද කිත්තකය සාමන්විතහැර ඡවිකාරකයෙහිද තභි
 තය කරණ අපාදන දෙක හැර අන්‍යපවකයෙහිද ආචාර්‍යානස කතී
 කමී කාරකයන්හිද උක්තා නුක්තව පෙරදක්වනලද පිළිවෙළින්
 මෙසේ යෙදෙය්‍ය කියනලදී. මේ දක්වන ලද්දේ උක්තානුක්තයන්
 සමබකි උපායමාත්‍රයෙකි, අනිකුත් සියල්ලද මේනසින් දතයුතු.

උක්තානුක්ත ශ්‍රතවි පද්ධතිවිසරණස

නිමි.